

A watercolor illustration of a woman in a long, flowing dress, possibly a historical or traditional garment. The colors are warm, ranging from light beige to deep orange and brown, with visible brushstrokes and splatters. The woman is positioned on the left side of the cover, with her right arm raised and holding a long, thin object, possibly a staff or a musical instrument. The background is a mix of light and dark washes, creating a textured, artistic feel.

*Täyttä
elämää
eläkkeellä.*

ANTOLOGIA

MARIA AKATEMIA
MARIA AKADEMI

*Täyttä
elämää
eläkkeellä.*

ANTOLOGIA

Antologia on tuotettu Maria Akatemian Täyttä elämää eläkkeellä -hankkeessa
(2025-2026)

Rahoittaja: Helsingin kaupunki

Taitto ja kannet: Avena Design, Suvi Voutilainen

Painopaikka: Suomen Uusiokuori Oy, Somero

© Maria Akatemia ry 2026

Sisällysluettelo

<i>Johdanto</i>	10
-----------------	----

<i>1. Miksi kirjoitan</i>	12
---------------------------	----

HELENA HIILA-O'BRIEN: Kirjoitan ymmärtääkseni, rohkaistakseni	12
--	----

RITVA JAKKU SIHVONEN: Kirjoitan virkistykseksi ja virikkeiksi	13
--	----

LIEKO LEPISTÖ: Miten minusta tuli Lieko Lepistö eli miksi kirjoitan	14
--	----

LEEA PAIJA: Kirjoitan kirjoittamisen ilosta	16
---	----

ANNI RINTA-HARRI: Kirjoittamalla olen tässä	18
---	----

PAULIINA TAIPALE: Kirjoitan vanhan naisen kiihkolla	19
--	----

HELENA TAPPER: Kirjoittamalla astun maailmaani	20
---	----

AUNI-MARJA VILAVAARA: Kirjoitan jatkuvasti	21
--	----

EILA VOIPIO: Kirjoittaminen on uusi ystäväni	22
--	----

<i>2. Vanhuudesta</i>	24
-----------------------	----

HELENA HIILA-O'BRIEN: Olenko muka vanhus?	24
---	----

RITVA JAKKU-SIHVONEN: Olen vanha	28
----------------------------------	----

LIEKO LEPISTÖ: Ikääntymiseeni liittyvä oivallus	29
---	----

ANNI RINTA-HARRI: Eläkkeellä	31
------------------------------	----

PAULIINA TAIPALE: Mitä sanoisin tänään?	33
---	----

AUNI-MARJA VILAVAARA: Miten minusta tuli vanha ihminen	36
---	----

EILA VOIPIO: Ajatuksia vanhuudesta	42
------------------------------------	----

<i>3. Muistoja matkan varrelta</i>	44
------------------------------------	----

HELENA HIILA-O'BRIEN: Onnellinen talo	44
---------------------------------------	----

RITVA JAKKU-SIHVONEN: Tyttöjen tietotoimisto	50
--	----

ANNI RINTA-HARRI: Sananparret	54
-------------------------------	----

PAULIINA TAIPALE: Lainastoon ja sanojen äärelle	56
---	----

HELENA TAPPER: Mikä minua valvottaa öisin?	60
--	----

EILA VOIPIO: Nalle jolla oli sielu	62
------------------------------------	----

4. Kirjeenvaihtoa 65

HELENA HIILA-O'BRIEN:	
Kainuun tyttö & Korven ukko	65
LIEKO LEPISTÖ: Kirje isälle	76
RITVA JAKKU-SIHVONEN:	
Lapsuuden pihakavereiden kirjeenvaihtoa	84
LEEA PAIJA: Ystävyydestä kirjeenvaihtoystävälleni	93
ANNI RINTA-HARRI: Kirje nuorelle	98
AUNI-MARJA VILAVAARA: Maria & Aleks	100

5. Yhteiskunnasta 113

HELENA HIILA-O'BRIEN: Sote kylässä	113
LIEKO LEPISTÖ: Seutula, Vantaa	116
LEEA PAIJA: Matkakumppanina hyvinvointivaltio – lähtöasemalta määräasemalle	119
HELENA TAPPER: Koulutus tulee luokseni kylään	123
AUNI-MARJA VILAVAARA: Ystävänä yhteiskunta	126
EILA VOIPIO: Rouva Terveydenhoito	130

6. Ulkia ja mahdollisuuksia 134

HELENA HIILA- O`BRIEN: Aikuinen	134
RITVA JAKKU-SIHVONEN: Kun ahdistaa	137
LEEA PAIJA: Oma koti kullan kallis	138
ANNI RINTA-HARRI: Käännekohta	145
HELENA TAPPER: Käännekohta elämässäni	146
EILA VOIPIO: Pankkimaaailma	148
AUNI-MARJA VILAVAARA:	
Viesti on selkeä, mutta mikä se on?	152

7. Kirjoitusharjoituksia 156

LIEKO LEPISTÖ: Timo tuli taloon	156
LEEA PAIJA: Hannu ja Kerttu -satu käänteisestä näkökulmasta eli noidan tarina	159
ANNI RINTA-HARRI: Esineen tarina	161
PAULIINA TAIPALE: Runoja	164

*Täyttää
elämää
eläkkeellä*

ANTOLOGIA

HELENA HIILA-O'BRIEN, RITVA JAKKU-SIHVONEN, LIEKO
LEPISTÖ, LEEA PAIJA, ANNI RINTA-HARRI, PAULIINA TAIPALE,
HELENA TAPPER, AUNI-MARJA VILAVAARA, EILA VOIPIO

Johdanto

Joka toinen maanantai minusta tuntuu kuin olisin iätön. Maailmantuska helpottuu, vatsanpohjassa kutkuttaa mukavasti. Muistan kirkkaasti, kuinka kaikkea voi sattua, mutta kaikesta voi selvitä. Joka toinen maanantai ohjaan Maria Akatemian Täyttä elämää eläkkeellä -kirjoittajaryhmää.

On mahdotonta kuvata tarkasti lumousta, josta edellä kuvattu kokemus syntyy, vaikka tapaamistemme rakenne toistuu samanlaisena. Ensin ryhmäläiset lukevat kotona kirjoittamansa tekstit ääneen ja keskustelemme niistä. Sitten ohjeistan muutaman kirjoitusharjoituksen. Ryhmäläiset lukevat harjoituksistakin syntyneet tekstit ääneen. Me muut kuuntelemme hiljaa, kun yksi lukee. Liikutumme, naurahdamme tai ilmaisemme vertaistukemme: emme ole tulleet kohdatuiksi jossain muualla, tulemme kohdatuiksi nyt.

Matkaamme tekstien mukana eri puolelle Suomea, joskus ulkomaillekin, tropiikkiin saakka. Elämme eri vuosikymmenillä, 60-luvulla ja nykyajassa. Vierailemme vanhojen talojen tuvissa. Jännitämme, saako pikkuinen tyttö pitää nallen, jolla on sielu. Herkuttelemme kaikin aistein, kevennymme upeiden runojen kuulemisesta. Eläydymme lasten pihaleikkeihin kuin olisimme itsekkin mukana Tyttöjen tietotoimis-

tossa. Tekstien mukana voimme tuntea itsemme jopa lyhtypylvääksi, ja lupaan, että sinäkään et katso lyhtypylväitä enää samoin, kun olet lue-

nut tämän antologian.

Olen häkeltynyt siitä, kuinka pienestä kimmokkeesta voi syntyä suuria kokonaisuuksia. Ensimmäisessä tapaamisessamme annoin tehtäväksi kirjeenvaihtoilmoituksen tekemisen. Kotona ryhmäläisten piti kirjoittaa vastaus kirjeenvaihtoilmoitukseen, luoda siis kuvitteellinen kirjekaveri. Kirjemuodosta tuli suosittu tapa tekstien kirjoittamiseen ja nyt kirjeitä on myös julkaistu tässä antologiassa. Lupaan, että kirjeiden ja muiden tekstien lukemisen jälkeen tunnet olevasi iätön tai kenties tunnet, että sinussa on läsnä kaikki iät, tulevatkin. Pääset kokemaan sitä taikaa, josta minä olen saanut nauttia joka toinen maanantai.

Kiitos Täyttä elämää eläkkeellä -kirjoittajille!

Tiina Katriina Tikkanen
kirjoittajaryhmän ohjaaja, kirjailija

15.4.2026
Helsingissä

1.

Miksi kirjoitan

HELENA HIILA-O'BRIEN: Kirjoitan ymmärtääkseni, rohkaistakseni

Miksi luen, miksi ajattelen, miksi siis kirjoitan? Ymmärtääkseni itseäni ja maailmaa. Jäsentääkseni, miksi minä juuri noin ajattelen, miksi tunnen niin kuin tunnen. Ymmärtääkseni mistä tulen, missä olen ja mihin olen menossa. Ymmärtääkseni maailmanmenoa ja voidakseni sanoa siitä oman mielipiteeni.

Olen aina lukenut, ollut nenä kirjassa. Lapsuudessani sitä, että lapsi lukee muutakin kuin läskykirjoja ei suinkaan pidetty hyveenä kuten nykyään. Rakastin kirjoja. Aloin haaveilla, jospa minustakin isona tulisi kirjailija. Keksin itselleni kirjailijanimenkin. Suunnittelin, että asuisin valkeassa talossa kosken rannalla ja siellä vinttikamarissa harjoittaisin kirjailijan ammattiani.

Minusta ei tullut kirjailijaa vaan ensiksi valtion virkamies ja sitten sain töitä sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Noissa tehtävissä sain ja jouduin

kirjoittamaan paljon. Muistioita, kannanottoja, mielipiteitä medialle, esityksiä päättäjille, puheita ja avustushakemuksia. Nyt olen eläkkeellä. Voin kirjoittaa mistä haluan tai olla kirjoittamatta. Haluan kirjoittaa. Halusin kertoa millaista lapsuus ja nuoruus oli Kainuussa pienellä maatilalla. Halusin kertoa työelämästä, siitä miten olin pieneltä, mutta tärkeältä osalta rakentamassa hyvinvointivaltiota. Kirjoittamalla ja lukemalla muiden kirjoituksia ymmärrän mitä sukupolvemme sai aikaan ja minkä se unohti. Nyt koko hyvinvointivaltio horjuu.

Auttaako kirjoittaminen nyt, kun pitäisi ymmärtää mihin olemme menossa? Juuri nyt elämme kovaa aikaa. Juuri siksi haluaisin nyt kirjoittaa jostain, mikä antaisi toivoa. Jos en voi mitään Iranin sodalle, enkä saa Trumpia, Putinia tai Netanjahua pois virasta, voisinko toimia lähipiirissä tavalla, joka rohkaisisi ja toisi sopua ja ymmärrystä? Vaikka kirjoittamalla selviytymistarinoita.

RITVA JAKKU SIHVONEN: Kirjoitan virkistykseksi ja virikkeiksi

Minulle kirjoittajaryhmä on henkisen virkistäytymisen yhteisö. Kuuntelen korvat höröllä ryhmäläisten kiinnostavia kirjoitelmia. Ahmin niistä mukaani tarinoita ja mietteitä, joita pyörittelen mielessäni yleensä päiväkausia. Mitä kaikkea ryhmäläiset ovatkaan kokeneet ja miten oivaltavia ajatuksia heidän tekstinsä sisältävätkään. Valoisa suhtautuminen maailmanmenoon on mieluisaa kuultavaa. Virkistyn ja saan uutta pohdittavaa pessimismiin taipuaiseen tajuntaani!

Oman kirjoittamisprosessini koen aivojumppana ja useimmiten matkana menneisyyteeni. Kirjoitan mielelläni kokemuksistani. Huomaan, että elämäni aikana olen kokenut paljon asioita, joita tekee mieli muis-

tella. Syy tähän on varmaankin se, että lapsuuden muistojani en ole juurikaan voinut jakaa kenenkään kanssa, sillä irtaannuin kasvuympäristöstäni joutuessani muuttamaan 19-vuotiaana toiselle paikkakunnalle opiskelemaan. Sen jälkeen en pettymyksekseni voinutkaan palata takaisin kotiseudulleni. Töiden perässä piti taas vaihtaa paikkakuntaa ja sopeutua uuteen ystävä-, sukulais- ja työyhteisöön. Hektinen työssäkäyvän perheenäidin arki imi mehut mielestäni ja kehostani niin, että kertyneet kokemukset jäivät käsittelemättä. Siksi nautin voidessani sanoittaa muistojani kirjoitelmiini. Nyt minulla on aikaa märehtiä sieluni sopukoiden sisältöjä. Yritän kirjoituksissani jakaa paitsi kokemuksiani myös mietteitäni ryhmäläisten aprikoitavaksi.

Maailmanpolitiikka, kotomaamme yhteiskuntakehitys ja lähipiirini elämäntavat innostavat pohtimaan arvokysymyksiä. Joskus kirjoitan avatakseni uudenlaisia näkökulmia meille kaikille tarpeellisiksi aivopähkinöiksi. Iloitsen siitä ajatuksesta, että joku lukija tai kuulija innostuisi mietteideni johdosta pohtimaan itselleen ja ehkä lähipiirilleenkin tärkeitä asioita vähän uudenvuotislaisin, ehkäpä hieman avarakatseisemmin miettein. Kirjoitan virkistykseksi ja virikkeiksi!

LIEKO LEPISTÖ: Miten minusta tuli Lieko Lepistö eli miksi kirjoitan

Valmistuin ylioppilaaksi 50 vuotta sitten, siihen aikaan Suomen parhaimpana pidetystä koulusta. Koin olevani äidinkielenopettajamme Kirsti Mäkisen (sitten opetusneuvos) lellikki, tai ehkä hänellä oli muitakin lellikkejä. Joka tapauksessa opettajamme laittoi minut usein lukemaan ääneen luokallemme ainekirjoituksen tuotteitani. Ja miten moninaisista aiheista kirjoitinkaan! Ja miten varmoja ja ehdottomia mie-

lipiteitä minulla oli tuohon aikaan! Äidinkielen arvosanani oli tietysti 10 – sivujuonteena mainittakoon, että keskiarvoni oli 9,2; tosin useimmilla muillakin tuosta koulusta oli yli yhdeksän keskiarvo. Meidän kaikkien oli suorastaan pakko menestyä, hinnalla millä hyvänsä. Saksan kielen tunnilla osallistuimme kilpikirjoitukseen, jossa pohdin EEC:hen (nyk. EU) liittymisen etuja ja haittoja sekä voitin sillä kuukauden kielikurssimatkaksi Saksaan (silloiseen Bundes Republik Deutschland).

Äidinkielen ylioppilaskirjoituksissa kirjoitettiin tuohon aikaan kaksi ainetta. Ensimmäisen aineeni alustavaksi arvosanaksi tuli laudatur ja olin täysin varma siitä, että tuo arvosana pysyisi. Niinpä mieleeni juolahti toisessa äidinkielen aineessa viihdyttää vähän itseäni ja kirjoittaa tarina tai kertomus. Lieko Lepistö oli tuon tarinani päähenkilö, abiturientti, joka seikkaili nuoruuden ja aikuisuuden välimaastossa. (Myöhemmin Harri Sirola samasta koulusta kirjoitti teoksen ”Abiturientti”, jossa taas poika abiturienttina seikkaili – en tietenkään pystynyt lukemaan Harrin teosta kuin vasta vuosikymmenten jälkeen. Ja minä olin keksinyt saman idean kuin Harri häntä ennen!) Äidinkielen toinen aineeni ylioppilaskirjoituksissa lähti lopulta täysin pisteinä eli 99 pisteenä kohti ylioppilaslautakuntaa. Opettajani Kirsti Mäkinen kannusti minua jatkamaan kirjoittamista.

Vuodet vierivät. Aluksi en pystynyt keskittymään kirjoittamiseen, nuoruudessa oli niin paljon muuta, tärkeämpää tehtävää. Sitten tulivat opiskeluun liittyvät kiireet, sitten työkiireet. Kirjoittamista harrastin – enimmäkseen tein kuitenkin oppimateriaaleja. Jatko-opinnoissani päätin toteuttaa samaa ideaa kuin ylioppilasaineessani: kertoa tieteenalani tutkimustuloksista tarinan muodossa. Tuolloin narratiivinen tutkimus valtasi alaa. Art's based educational research – eli taidelähtöinen kasvatustieteellinen tutkimus - oli Elliot Eisnerin (Stanfordin yliopiston

professorin) perustama metodologinen suuntaus, jonka ideana oli se, että jokin kasvatustieteellinen sanoma voitiin esittää taiteen keinoin, esim. runon, tanssiesityksen, kuvataiteen tai vaikkapa romaanin muodossa. Sain toteuttaa tätä ideaani vasta professorin vuosien harkinnan jälkeen. Sitten jatko-opinnoissani seikkaili nuori luokanopettaja Lieko Lepistö, jonka työstä koulussa ja keskusteluista kollegoidensa kanssa tarinani kertoi – ja joka oli höystetty tieteellisten tutkimusten viittein.

Nyttemmin Lieko Lepistö on eläköitynyt ja harrastaa mm. tanssia. Liekolla on joitain terveysongelmia ja hän joutuu kamppailemaan julkisen terveydenhuollon palvelutarpeiden kanssa. Olen harrastanut kirjoittamista eri muodoissaan kansakoulusta alkaen. Aluksi kirjoitin satuja. Sitten siirryin asia-aineiden pariin. Kirjoittaja-kurssejakin ja arvosanan luovasta kirjoittamisesta on tullut harrasteltua. Tärkein kirjoittamistani motivoiva tekijä on Lieko Lepistö.

LEEA PAIJA: Kirjoitan kirjoittamisen ilosta

Olen kirjoittanut elämäni aikana lukuisia tekstejä. Ensimmäiset muistot kirjoittamisesta liittyvät lukemisen oppimiseen. Tuntui loistavalta oivaltaa yksittäisistä kirjaimista muodostuvan sanoja, lauseita, satuja, tarinoita ja kirjoja. Luin paljon ja kävin kirjastossa säännöllisesti täydentämässä kotikirjaston valikoimaa.

Kouluvuosien aikana ainekirjoitus oli lempitehtäviäni, aineiden aiheet vaihtelivat asiasta mielikuvituksellisiin tarinoihin. Lukiovuosina kirjoitin maailman tapahtumista ja pohdin filosofisia teemoja, mutta kirjoitin myös kaunokirjallisia aineita. Myönteisiä muistoja noihin

vuosiin liittyy todennäköisesti siksi, että sain kannustavaa palautetta äidinkielen opettajilta. Kouluvuosien jälkeen opiskelutehtävät, esseet ja tutkielmat, hallitsivat kirjoittamista. Tekstit olivat asiatekstejä, tieteellisiä analyysejä ja tutkintovaatimusten mukaisia tutkielmia. Työelämän vuosikymmenten aikana kirjoitin monenlaisia ammatillisia tekstejä, kuten esimerkiksi toiminta- ja talous-, henkilöstö-, laatu- ja koulutussuunnitelmia, kehittämishankkeiden suunnitelmia, asiantuntijalausuntoja, hankintaesityksiä ja kilpailutusasiakirjoja. Suren sitä, että työvuodet muokkasivat kirjoittamisen tyylini hallinnolliseksi ja byrokraattisen kiihokkaaksi kapulakieleksi. Sanat ja kieli ovat ajattelumme työkaluja ja on surkeaa, jos ne kutistuvat mielikuvituksettomiksi ja asiapainotteisiksi. Olen muutaman vuoden ajan kirjoittajaryhmään osallistuessani halunnut palauttaa takaisin kirjoittamisen ilon ja omaksua erilaisia tapoja kirjalliseen ilmaisuun.

Kirjoittaminen tarjoaa mahdollisuuden tallentaa menneitä merkityksellisiä elämäntapahtumia ja muistoja. Vuosikymmenten karttuessa tämän merkitys tuntuu kasvavan. Kirjoittamalla voimme välittää aiempien sukupolvien kokemuksia, elävää historiaa uusien sukupolvien käyttöön. Vanhat ihmiset ovat eläneet yhtäältä lukuisien koettelemuksien ja toisaalta hyvien kausien läpi. Nämä kokemukset voivat tukea ja kannustaa nuorempia sukupolvia heidän kohdatessaan vastaavia vaiheita. Menneiden kokemusten tallentamisen ohella kirjoittaminen antaa arvokkaan tilaisuuden kuvitella ja luoda kuvaa hyvästä tulevaisuudesta.

ANNI RINTA-HARRI: Kirjoittamalla olen tässä

Tänään tunnen iloa tämän pimeän ja sateisen marraskuun keskellä. Ilo tuntuu jossakin rintalastan alla pienenä kuplintana. Onko se sydämessä? Viime aikoina olen havainnut, että ilo syntyy siitä, kun keskityn ja muistan. Muistan, että minulla on tässä kaikki tärkeä, mitä tarvitsen. Ja vähän enemmänkin. Muistan, että elän turvassa ja terveenä. Havaitseen sen, jos alan pudota, tipahtaa kurjuuteen ja kolotukseen.

Haluaisin tietää vastauksen pieneen kysymykseeni siitä, mikä on elämän tarkoitus. Kaikenlaista tarjotaan. Osta se täältä. Kun syöt tätä tai ajattelet näin. Olisiko elämäntarkoituksella kuitenkin yhteys juuri tähän pieneen ilon tunteeseen sydäneläkseni? Onko se tämä hetki, kun huomaan ja havaitseen sen juuri nyt? Ei verkkokaupassa tai TV-uutisissa.

Näen unia, joissa etsin ja etsin jotakin. Tietä johonkin paikkaan. Tavaroi-tani kasaan, kun lento on jo lähdössä. Lompakkoani, jonka olen jättänyt johonkin. Ruokaa tai WC:tä. Olen usein etsimässä jotakin itseni ulko-puolelta. Huolissani ja hätäntynyt. Ilo on tipotiessään.

Kirjoittamalla saan yhteyden tähän hetkeen. Olen tässä paperina, kynän ja käden liikkeenä. Pääni tuottaa juuri nyt ajatuksia, joita tähän paperille sanoitan. Kirjoitan tuntevani pientä iloa. Ikään kuin kerron sen jolle-kin kirjoittamalla sen näkyväksi. Kukaan ei kysele enempää. Selitystä tai mistä sen nyt syntyy tai johtuu. Minun ei tarvitse sitä tietää. Olla vain sen kanssa. Tämän hetken. Kirjoitan omaksi ilokseni. Ehkä tässä on vas-taus, jonka haluaisin tietää. Elämän tarkoitus olla tässä pieni hetki ilon kanssa. Juuri nyt tässä on kaikki. Ja kirjoittaa se näkyväksi.

PAULIINA TAIPALE: Kirjoitan vanhan naisen kiihkolla

Miksi kirjoitan
kävelen
katselen
kuiskailen

Ihmeitä päivät täynnä
Osallisuuteen olen kutsuttu
jossa väylämerkkini löytyvät
kynän ja paperin lähetyviltä
Meitä kirjoittavia vanhoja, kokeneita naisia on
On on

Ihan ilokseni kirjoitan nykyisin
Ei minulta kukaan vaadi - paitsi mitä itse vaadin itseltäni joskus
Tässä kohtaa eloni spiraalia
istun kaikessa rauhassa tummenevassa ehtoossa
Illan sametti on niin syvä

Hyvä ystäväni kysyi minulta kerran
muutama vuosikymmen sitten
mikä on minulle rakkain teos
jota olen saanut laulaa
Ihan kuin olisin odottanut sitä kysymystä jo kauan
Vastasin hänelle kirjeillä
Johann Sebastian Bachin Matteus-passion merkityksestä
ajatuksiani kokosin

Kirjoittaminen on ihanaa
Joskus joku on kiinnostunut teksteistäni
Muutama saanut säveleitä matkaan
muutama kuvan
Häkellyttää, vetää hiljaiseksi

Kenties nuorimmainen lapsenlapseni 4-vuotias Väinö löytää tekstini
aikanaan

Nyt on minun aikani kirjoittaa
vanhan naisen kiihkolla
Kyllä - pyykkikone hurisee
kyllä - samoin tiskikone
kyllä - tämä maailma on kotini
jossa käväisen vieraisilla

HELENA TAPPER: Kirjoittamalla astun maailmaani

Kirjoittaminen on aina ollut minulle tärkeää. Kirjoittamiseni on muuttunut vuosien kuluessa. Työssäni kirjoitin analyttisiä tekstejä: raportteja, akateemisia töitä, ja luin muiden akateemikkojen tekstejä. Kirjoitin myös tekstejä toimittajana ja kolumnistina. Kirjoittaminen on siten aina kuulunut elämääni. Mutta mikä on muuttunut?

Aluksi oli vaikeaa kirjoittaa vapaasti. Kirjoitan nyt itselleni ja myös muille. Olen pitänyt päiväkirjoja kymmeniä vuosia. Niihin olen kirjannut pääasiassa huolia ja haasteita omasta elämästäni. Miksi näin? En tiedä vastausta. Olen lukenut niitä nyt, kun kirjoitan vapaammin. Minulla on enemmän aikaa, kun olen eläkkeellä. Olen osallistunut

kirjoituskursseille, kuten Maria Akatemian kurssille, ja huomaan että kirjoittamiseni helpottuu, vaikka haasteita riittää. On antoisaa kuulla ja lukea muiden tekstejä ja saada palautetta omaan tekstiin.

Kirjoitan parhaillaan tietokirjaa Karjalan ja Kivennavan evakkojen tyttäristä. Se perustuu haastatteluihin. On vapauttavaa koota yhteen erilaisten naisten elämäntarinoita. Mutta kirjoittaminen on samalla helppoa ja vaikeaa. Minulle se on astumista arjesta omaan maailmaani, jossa on viihtyisää. Olen ottamassa uuden haasteen: olen siirtymässä novellikokoelman kirjoittamiseen omasta elämästäni, ehkä piilotan itseni antamalla uuden nimen novellien päähenkilölle. Kirjoittaminen on jatkuvaa uuden opettelua ja hauskaa. Kirjoittamalla omat ajatukset kirkastuvat. Suosittelen sitä kaikille.

AUNI-MARJA VILAVAARA: Kirjoitan jatkuvasti

Olenko sellainen henkilö, joka kirjoittaa mielellään mistä vain? Ehkäpä tai sitten ei. Olen kirjoittanut koko elämäni siitä lähtien kun opin kirjoittamaan kansakoulussa. Minun toivottiin osaavan kirjoittaa. Kirjoitin satuja, runoja ja vain kirjoitin. Kirjoitin kirjeitä kavereille ja kirjeenvaihtokavereilla. Ulkomailta kirjoitin äidilleni ja sisaruksilleni. Isälle en voinut kirjoittaa, koska hän ei nähnyt, hän oli sokea. Sitten kirjoitin töissä ja vapaa-ajalla. Kirjoitin kirjoituskoneella, musteella ja lyijykynällä. Sitten opin kirjoittamaan tietokoneella. Ensimmäisen kosketuksen sain tietokoneeseen vuonna 1971 Länsi-Saksassa liikepankissa. Kone oli meille suuri ihmetyksen aihe, niin suuri, että yksi meistä kaatoi kahvit sen päälle. Kukan ei saanut potkuja.

Sitten taas Suomessa kirjoitin yliopistossa tavallisella kirjoituskoneella. Kunnes koitti se hetki, että sain tietokoneen. Kirjoittaminen helpottui huomattavasti. Ei tarvinnut korjata virheitä peitevärillä tai uudelleen kirjoittamalla. Sitten siirryin sosiaalisen mediaan, kun huomasin, että minusta kaikki tiedot olivat jo verkossa. Nyt se kirjoittaminen vasta alkoikin. Kirjoitan jatkuvasti. Sitä olisi rajoitettava. Sosiaalisen median kirjoittamista en oikein osaa pitää kirjoittamisena. Sen mielipiteiden ilmaisua lyhyesti. Olen ollut huomaavinani, että kirjoitustaito on häviävä luonnonvara. Juttukavereita kyllä löytyy, kirjoittajia vähemmän. Sen vuoksi halusin kirjoittamaan yhdessä muiden kirjoittajien kanssa, että taidot eivät pääse ruostumaan.

Minä olen vanha mummeli, jonka päivät täyttyvät perheen kotiaskareista. Siinä sivussa lueskelen ja tapaan tuttuja ja hoivaan jälkikasvun jälkikasvua. Nautin luonnossa liikkumisesta ja luonnon vesissä uimisesta. Toimintakyvyn soisin säilyvän itseni ja yhteiskunnan kannalta pitkään. Siinä sivussa jatkan kirjoittamista ja toivon muidenkin löytävän vielä elämässään kirjoittamisen.

EILA VOIPIO: Kirjoittaminen on uusi ystäväni

Viime vuoden kevääseen asti en ollut kirjoittaja, olin ainoastaan intohimoinen lukija. Intohimoinen lukija olen kyllä edelleenkin, mutta sitten silmiini osui Maria Akatemian ilmoitus kirjoittajaryhmästä. Jotakin tapahtui ajattelussani. Vuosikymmenet olen lukenut muiden kirjoittamia tarinoita muiden kokemuksista, muiden elämän huipuista ja rotkoista. Miksi en kirjoittaisi siitä mitä vain minä muistan ja tiedän.

Olen jo nyt elänyt pitkän elämän, tiedän että tarinoita ja muisteltavaa riittää. Ei tarvitse kuin pysähtyä ja katsoa sisäänpäin. Ja yllättäen, kun pysähdyn ja katson taaksepäin, muistot nousevat jostakin syvältä tähän päivään. Haluan kertoa tyttärelleni ja lapsenlapselleni elämästäni viime vuosituhanella sellaisella maaseudulla, jota ei enää ole. Aivan erilaisesta elämänmenosta.

Ja yllättäen, mitä enemmän muistelen ja kirjoitan, sitä tarkempia ja vanhempia muistikuvia jostakin nousee, juuri niitä huippuja, rotkoja ja upeita laaksoja. Ja itseenikin olen tutustunut paremmin, kuin uuteen ystävään.

2.

Vanhuudesta

HELENA HIILA-O'BRIEN: Olenko muka vanhus?

Vävyäni komensi lapsia: ”Istukaa te tänne penkille ja jättäkää pehmeämmät tuolit vanhuksille”. Sanoin ihan spontaanisti: ”Me olemme isovanhempia ja vanhoja, mutta emme vanhuksia”.

Jäin miettimään, mikä minua tuossa vanhus-sanassa riepoo. Mieleen tuli jostain lukemani vanhuuden kolme vaihetta. Ne ovat: Go go- vaihe, sitten tulee Slow go- vaihe ja lopuksi se kaikkien pelkäämä No go-vaihe.

Jäin vanhuuseläkkeelle 65-vuotiaana. En tuntenut itseäni vanhaksi, liityin erilaisiin harrastuspiireihin, matkustelin, elämä oli monipuolista. Lapsenlapsia syntyi, he tarvitsivat toisinaan mummia, sitten he kasvoivat, aloittivat koulun, he eivät enää tarvitse mummia, mutta mummi tarvitsee heitä. On ihanaa hemmotella ensin pieniä sitten vähän isompia yövieraita. Kerroin ystävälleni, että tarjoan lapsenlapsilleni aina aamiaiseksi pannukakkuja. ”Minä tarjoan pannukakkuja jäätelön ja hillon

kanssa”, pani ystäväni paremmaksi. Vanhempien ja koulun tehtävä on kasvattaa lapsia, isovanhempien tehtävä on hemmotella heitä. Näin päättelimme, vaikka totta kai tulemme myös kasvattaneeksi heitä, ainakin hyvillä neuvoilla.

Kun täytin 75 vuotta lähetti Helsingin kaupunki minulle Vanhuspalveluita esittelevän kirjasen. Ja samanlaisen miehelleni, joka on vain kuukauden minua vanhempi. Kummallakin on oma. Kirjasessa oli kattavasti esitelty kaikki kaupungin vanhoille ihmisille tarkoitetut palvelut. Hoksasimme, että Kampissa toimii oikea tapahtumien ja virikkeiden tavaratalo. Kävimme tutustumassa kuntosalin palveluihin fysioterapeutin johdolla. Lisäksi käymme silloin tällöin lounaalla keskuksen ravintolassa. Monenlaista keskustelukerhoa, yhteislaulua, harrastuspiiriä ja iltapäivätanssia olisi tarjolla. Itse osallistun kirjoittajapiiriin kaksi kertaa kuukaudessa. Keskuksen palvelut on tarkoitettu ensisijaisesti go go- tai slow go -vaiheessa oleviin henkilöille, vaikka tätä ei suoraan sanotakaan.

Nyt olen tyytyväinen, että tuollainen palvelukeskus on olemassa, mutta muistan ajatelleeni juuri eläkkeelle päässeenä, että tuonne en kyllä mene. Ystäväni kanssa päätimme karttaa kaikkea seniori- ja vanhusalkuisia juttuja. Nyt ystäväni asuu Seniori-talossa.

Mieli muuttuu-, kun askel lyhenee. Ehkäpä alan lähestyä slow go-vaihetta. Huomaan, että minä, riski kävelijä, uimari, hiihtäjä ja golfin pelaaja olen joutunut luopumaan monista harrastuksista. Kävelen nykyään hitaammin niin, että jouduin jäämään pois mukavasta seurasta, jossa teimme metsäretkiä. Huomasin, että muut joutuivat aina odottamaan minua, ja kun saavutin heidät, jatkettiin välittömästi matkaa. Jäin pois,

ja ajattelin kitkerästi, että kyllä se teidänkin askelenne hidastuu, odotta-
kaa vain. Uinti on vaihtunut vesijuoksuksi, mutta se on ihan hauskaa,
kun samalla voi jutella ystävän kanssa. Tätä ei katsota hyvällä, mutta en
ymmärrä miksi kaiken pitäisi olla suorittamista. En ole hiihtänyt enkä
käynyt golfkentällä muutama vuosi sitten tehdyn selkäleikkauksen jäl-
keen. ”Estettä ei ole”, sanoi ortopedi. Mutta minä en uskalla.

Olen siis siirtymässä ellen jo ole siirtynyt Slow go-vaiheeseen. Jos joku
tarjoaa paikkaansa bussissa, otan sen kiittäen vastaan. Käyn mielelläni
konserteissa ja teatterissa, mutta suosin päivänäytöksiä. En mielel-
läni käytä julkisia myöhään illalla enkä kävele yksin pimeällä kadulla.
Koskaan ei ole mitään sattunut, mutta varon silti. On mukavaa tavata
ystäviä lounaalla jossain ravintolassa mieluummin kuin että kutsuisin
heitä kotiin. Vaihdamme tietoja edullisista ruokapaikoista. Viimeisin
vinkki on Kansallisteatterin Willensauna, jossa eläkeläinen syö kym-
menellä eurolla lämpimän aterian salaatteineen ja vielä kahvit päälle.
Sana tällaisista paikoista kulkee nopeasti. Viimeksi käydessäni paikka oli
tupaten täynnä eläkeläisiä.

Olen tehnyt työurani sosiaali- ja terveysjärjestöissä. Niinpä oli luonte-
vaa liittyä johonkin yhdistykseen, nyt kun aikaa on. Helsingissä toimii
lukuisia eläkeläisyhdistyksiä, joilla on mielenkiintoista ohjelmaa. Kun
lähtee mukaan, tutustuu uusiin ihmisiin, löytää uudestaan vanhoja tut-
tuja ja saa jopa uusia ystäviä. Näin minulle kävi, kun liityin Eläkeliiton
Helsingin yhdistykseen. Ei kai mikään estä liittymästä useampaankin
yhdistykseen, jos intoa riittää.

Monenlaista on siis tarjolla, kun tunnustaa itselleen, että on vanha, tai
seniori tai iäkäs, mitä sanaa kukakin haluaa käyttää. Jokainen vanhenee,
ellei kuole. Näin ollen, vanheneminen on toki parempi vaihtoehto.

Entä sitten sana, jota kavahdin. Vanhus. Sitä olen sitten No go-vai-
heessa, työnnän asian pois mielestäni. Mutta ei se poistu, vääjäämättä
kuljen sitä vaihetta kohti. Ymmärrän, että sitten vaihtoehdot vähenevät.
Ei enää iloista harrastustoimintaa vaan yksinäistä kotipalveluhenkilön
käynnin odottamista. Oletan, että minua pidetään hengissä, mutta sen
enempää tuskin on tarjolla.

Ympäri vuorokautista hoivaa on tarjolla tilastojen mukaan vajaaksi
viimeiseksi elinvuodeksi. Ja se tulee yhteiskunnalle kalliiksi. Tosin
vanhuksen tuloista maksetaan 85 prosenttia hoivaan, mutta sekään
ei riittäne. Omaisuudesta, asunnosta tai kesämökistä on hoivan mak-
samiseksi luovuttava, tällaista suunnitellaan. Mediassa on jatkuvasti
puhetta miten kalliiksi vanhukset yhteiskunnalle tulevat, ja se viimeinen
vuosi on kaikkein kallein. Ikään kuin vanhukset eivät olisi kansalaisia
ja yhteiskunnan jäseniä siinä missä nuoremmatkin. Puuttuu vaan, että
sanottaisiin suoraan, kuolkaa terveinä ja menkää hyväkuntoisina hau-
taan. Voisin suhtautua No go -vaiheeseen paljon rauhallisemmin, jos
yhteiskunnallinen ilmapiiri olisi hyväksyvämpi heikkoutta ja raihnai-
suutta kohtaan. Vaikkapa niin, että hoidetaan kunnialla tuo raihnainen
mummo ja annetaan hänelle turvallinen olo, pidetään hänestä huolta.
Tehdään niin kuin haluaisimme itsellemme tehtävän.

Mutta tuskin tuo utopia toteutuu. Meitä vanhuksia on liikaa, asuntojen
ja kesämökkien arvo on romahtanut ei niillä enää hoivaa kustanneta.
Itseään voi lohduttaa sillä, ettei täältä kukaan mitään mukanaan voi
viedä.

Ehkäpä nyt ymmärrätte, että en halua nimitettävän itseäni vanhukseksi.

RITVA JAKKU-SIHVONEN: Olen vanha

Lumen alta paljastunut kotipihani näyttää ränsistyneeltä. Ruohon leikkaaminen ennen talven tuloa on jäänyt tekemättä. Omenapuut, jotka ovat vuosikymmenet tuottaneet kukinnallaan kesämieltä ja hedelmäsadollaan makoisia hetkiä, repsottavat leikkaamattomina. Pihapuutarhani on kuin emäntänsä, jonka kausihuoltotyöt ovat jääneet tekemättä. Kenkäkauppaan meno aina vaan lykkääntyy ja kaapista kaivamani kevättakkini on kauhtunut. Isosiskoni tekee diagnoosin puhelimesta. ”Olet tullut vanhaksi. Noin se minullakin alkoi. Vaatekaapista pengoin aina vain vanhemman vuosikerran vaatteita ja haravanvarteen tarttuminen edellytti ankaraa päättäväisyyttä”.

Valottoman huoneen hämäryydessä mieleni askartelee. Vanha. Toden totta. Olen saanut elää kauan ja kokea paljon. Siksi olen onnellinen. Kun sain lapsia, toivoin molempien synnytysteni jälkeen, että saisin elää niin kauan, että näkisin vauvani varttuneen aikuisseksi. Toiveeni ovat toteutuneet. Jokaisen lapsenlapseni kohdalla olen toivonut samaa: toivon näkeväni lastenlapseni aikuisina. Siksi haluaisin tulla vielä paljon vanhemmaksi!

Unta odotellessani ristiriitaiset mietteet vellovat päässäni. Milloin minusta tuli vanha? Silloinko, kun Budapestissä bussinkuljettaja sanoi minulle, että vanhojen ei tarvitse ostaa bussilippua? Vai tapahtuiko se silloin, kun pientä takaisin virtaamaa sydämessäni todennut lääkäri totesi, että jos olisitte nuorempi, kannattaisi harkita leikkaushoitoa, mutta teidän ikäisellenne ei enää kannata. Kaikki minut vanhaksi määrittelyt olen kuullut ja painanut mieleeni. Ja myönnän, että toimeliasuudessani on toivomisen varaa, habitukseni hyötyisi huollosta ja terveyttäni täytyy

tarkkailla. Mieltäni lämmittää kuitenkin se, että pari viikkoa sitten hurjavauhtisessa kelkkamäessä murtuneen käteni kipsannut hoitaja diagnosoi turman syyksi nuoren mieleni!

LIEKO LEPISTÖ: Ikääntymiseeni liittyvä oivallus

Vietin 60-vuotis syntymäpäivääni noin 10 vuotta sitten. Sitä ennen eli noin vuosi aikaisemmin minulle oli diagnosoitu krooninen syöpä. Diagnoosin saanti oli suuri helpotus, koska kaikelle sille väsymykselleni ja pahalle ololleni oli viimein löytynyt selitys. Olin odottanut paljon pahempaa selitystä vaikealle ololleni ja monille somaattisille oireilleni, sillä olin elellyt edelliset 10 vuotta väärän diagnoosin varjossa, joka olisi tarkoittanut siihen aikaan varmaa kuolemaa. Vaati siis uudenlaista ajattelua, että opin mieltämääni itseni potilaaksi, jonka syöpää voitiin luonnehtia kivaksi ja kiltiksi – ei tosin parannettavissa olevaksi, mutta sopivilla hoidoilla ja elämäntavoilla kurissa pidettäväksi.

Olin jäänyt eläkkeelle ja keväällä ennen syntymäpäiväjuhliani olimme mieheni kanssa astuneet virallisesti vahvistettuun avioliittoon, ihan kirkkohäiden kautta – sitä ennen olimme seurustelleet ja asuneet yhdessä liki 35 vuotta. Siinä samassa rytäkässä oli tapahtunut monenlaisia suuria muutoksia elämässäni. Tuntui kuin kaikki tiet olisivat avoinna ja minun tulisi vain päättää, mihin suuntaan elämäni ohjaisiin moottoritielle, joka oli kuuma.

Olin usein harmitellut sitä, ettei mieheni tanssinut. Minä olin joskus nuoruudessani 1970-luvulla harrastanut jazztanssia ja käynyt ahkerasti diskoissa. Vuonna 2017 näin tajuntani räjäyttävän ilmoituksen: Tavas-

tialla järjestettiin Mummodisko! Suuntasin sinne, yksin, en kaivannut kenenkään seuraa, vaan osasin kyllä mennä yksinkin diskoon. Menin kerran ja toisenkin. Vähitellen tutustuin muihin Mummodiskon osallistujiin sekä diskon järjestäjiin.

Mummodiskosta ja muista iltapäivädiskoista muodostui minulle rakas harrastus, jolla on monia funktioita: liikunta, sosiaaliset suhteet jne. Yksi diskokaverini on kiteyttänyt mielestäni hyvin tuntevansa nuortuvansa aina 17-vuotiaaksi, kun tanssii tiettyjen nuoruutensa diskohittien tahdissa. Usein myös laulamme tanssiessamme. Ja oikeastaan minusta tuntuu nykyisin siltä, että mitä järjettömämpiä sanoja tapailemme tanssimme yhteydessä, sitä vapaannuttavampaa ja voimaannuttavampaa se on. Ensimerkkeinä kappaleista voisin mainita: ”YMCA”, ”Rainy day”, ”Yellow river”, ”I will survive” jne. Meiju Suvas, joka esiintyy usein Mummodiskoissa ja laulattaa myös meitä kertosaakeilla: ”Tytöt haluaa pitää hauskaa” jne.

Mummodisko oli mielestäni loistava keksintö geronomi-opiskelija Mikko Haapalaiselta, joka ymmärsi, etteivät nykyajan ikäihmiset vanhetessaan siirry kuuntelemaan virsiä tai esim. ”Iltatuulen viestiä”, vaan he haluavat ilakoida sellaisen musiikin parissa, jota kuuntelivat nuoruudessaan. Mikko Haapalainen on sittemmin valmistunut geronomiksi samoin kuin hänen opiskelukaverinsa Joni Tammisalo – mukana heidän perustamassaan Mummodisko-toiminnassa on tietysti lukematon joukko vapaaehtoisia. Tällä hetkellä Mummodiskon toiminta on vaaka-laudalla, sillä Stea:n rahoitus sille on loppunut. Olisi hienoa, mikäli esim. Helsingin kaupunki olisi edelläkävijä ja rahoittaisi säännöllisen ikäihmisten diskon. Siinä yhdistyvät monet tavoitteet: liikunta, sosiaaliset suhteet (yksinäisyyden lieventyminen) ja kulttuuri.

Tanssin katsotaan myös olevan yksi tärkeimmistä muistisairauksia ehkäisevistä tekijöistä. Tanssiminen saattaa olla myös hyvin terapeuttista – ja onhan olemassa myös tanssiterapiaa. Olen osallistunut muutamiin tanssiterapiaryhmiin. Luulisin, että tanssiterapiaa voi harrastaa ihan omatoimisestikin, ilman ohjattua tanssiterapeuttiakin.

Olen iloinen – suorastaan ylpeä itsestäni – että uskalsin aloittaa uuden harrastuksen eläkepäivilläni. Tai pikemminkin: uskalsin palata takaisin nuoruuteni harrastuksen pariin. Tämän harrastuksen myötä olen alkanut myös käydä välillä ohjatuilla tanssitunneilla.

ANNI RINTA-HARRI: Eläkkeellä

Olen ollut eläkkeellä melkein kolme vuotta. Odotin eläkkeelle pääsyä todella paljon viimeisinä työvuosinani. Muistuttelin siitä työtovereitani kyllästymiseen asti. Jo pelkkä vapaa ja aikatauluton elämä houkutteli. Ajattelin, että on ihanaa saada tehdä kaikkea, mitä itse haluaa ja mikä tuo iloa. Asua, missä tahtoo ja muuttaa vaikka ulkomaille, jos tulee hyvä tilaisuus. Jossakin pinnan alla poltteli myös pieni hätäännys siitä, mitä teen kaikella ajalla, joka syliini putoaa. Kuuntelin jo eläkkeelle jääneitä ystäviäni, joilla oli viikkolukujärjestys. Jokin harrastusmeno jokaisella päivälle. Toisaalta eräs ystävästäni sanoi, että vain yksi pienikin tekeminen tai hoidettava asia päivässä riittää. Hitaus ja hiljaisuus tuntuu hyvältä. Miten minulle yksin asuvana ihmisenä käy? Jääkö totaalisesti eristyksiin vai löydänkö vielä yhteyden ystäviini, jotka ovat olleet huonosti hoidossani haasteellisina viimeisinä työvuosina? Mihin tipahdan? Mihin edes rahani riittävät? Kaikki oli samalla kertaa kiehtovaa elämänmuutosta ja lievästi ahdistavaa.

Yllättävää oli, että aloin spontaanisti käydä mielessäni omaa elettyä elämäni. Muistot eri elämänvaiheista vain tupsahtivat mieleeni arkisissa tilanteissa. Millaisia päätöksiä ja valintoja olen tehnyt ja mitä jättänyt tekemättä? Olenko elänyt omaa elämääni vai ollut muiden johdateltavana? Mieleeni pulpahteli erilaisia tapahtumia, joita en edes aktiivisesti ajatellut. Ihmisiä, joita oli tullut ja mennyt. Millaisilla tunteilla olin reagoinut tilanteisiin, suuriin ja pieniin. Hämmennyin. Olenko hiipumassa pois, peräti kuolemassa, kun teen tällaista inventaariota elämästäni? Kaikkea en edes olisi halunnut muistaa, mutta kokemukset vain tupsahtivat mieleeni. Vai oliko niin, että lisääntynyt vapaa-aika sai mielen täyttymään.

Aloin hahmottaa elämäni ylä- ja alamäkiä, soita ja vuorenhuippuja. Tällainen elämä tästä on tullut. Tähän asti. Ihan hyvä elämä. Aina ei ole ollut helppoa, mutta ainakin on ollut omannäköistä. Luin jostakin ajatuksen silleen jättämisestä. Voin jättää muistoni silleen, arvottamatta tai kritisoiden niitä. Hyväksyä, että olen elänyt tällaisen, täyden elämän. Erikseen minun piti muistuttaa itseäni siitä, että elämäähän voi olla jäljellä vielä vuosikymmeniä.

Elämä alkoi eläkkeellä täytyä vapaudella. Saan valita, mihin aikani käytän. Vai käytänpö mihinkään erityiseen. Tärkeitä päiviä ovat ne, kun voi vain hissutella kotona. Silloin en vaadi itseltäni mitään. En ehkä käy edes kaupassa. Tulen vähällä toimeen. Jonain toisena päivänä olen liikkeellä aamusta asti. Tapaan ystäviä, harrastan tai osallistun johonkin yleishyödylliseen. Aloin bongata netistä tapahtumia ja spontaanisti sanoin ääneen: Tuonne menen ja tuohon osallistun. Kaikenlaiselle uteliaisuudelle oli tilaa ja aikaa. Eläkkeellä oleminen tiivistyi lauseeseen: Nyt tärkein tehtäväni on pitää hyvää huolta terveydestäni ja sopivasti

viihdyttää itsenäni. Maailma huutaa myös apua lähellä ja kaukana. Nyt minulla on aikaa ja voimia tehdä jotakin omalta osaltani. Ilahduttaa ja auttaa sairasta sukulaistani ja seisoo Eduskuntatalon portailla perjantaisin Ilmastoisovanhempien kanssa. Yllätyksenä minulle on syntynyt näinä eläkevuosina kaksi lapsenlasta. Isoäitiys on täyttänyt elämäni täysillä ja saan olla lähellä perhettä. Elämässä on jatkuvuutta ja pienet ihmiset tuovat iloa. Elämän lahja eläkevuosiin. Maailman ja maapallon haastava tilanne on koko ajan mielessä, mutta lapset tuovat toivon perspektiiviä. Siirryn fyysisesti ja henkisesti suurista maailmanpolitiikan haasteista pieneen, sylin, kosketuksen, leikin ja laulun maailmaan. Elämä on täyttä ja hyvää.

PAULIINA TAIPALE: Mitä sanoisin tänään?

20-vuotiaalle

Muista aina

Aina

Sinulla on suuri näköala

Kiitos niin monelle nuorelle yhteisestä
tinkimättömästä rohkeudesta
Lähdin mukaan runon ja sävelen
etsivään, löytävään vimmaan ja kohinaan
Heittäydyin siihen
mitä aika pyysi
ja antoi
minullekin

50-vuotiaalle

Muista aina

Aina

Sinulla on suuri näköala

Toteutin sitä mistä unelmoin
Lauloin mukana suurta laulua
jota lauletaan kaikkialla maan piirissä
Kun on syytä laulaa
jotta jaksaa

unelmoida

uskaltaa

kaivata

-ja katusia ilman kiviä

Korkealla kukkulalla
soittavat ja laulavat yhä kylän lapset
Aamun aurinko nousee, nousee
ja tanssii säteillään
karkeloivien lasten kutreilla ja kämmenillä

70-vuotiaalle

Muista aina

Aina

Sinulla on suuri näköala

Haluan kirjoittaa väkevää, lujasta toivosta
tuikkivasilmäisille lapsenlapsilleni
ystävilleni
väsyneille, hitain askelin astuville kanssakulkijoille

Etsin sanoja

nähdystä

kuullusta

koetusta

Kyselen, mikä asettuisi viiniksi
elämäni maljaan

Muistan aina

Aina

Minulla on suuri näköala

80-vuotiaalle kanssakirjoittajalle

Jotain vahvaa ja kaunista helähtää
vuosiemme porteilla ja pientareilla
Olet löytänyt polun avaran veden äärelle
kirkastaviin vesiin
joissa kyyneleesi säteilevät meille
ihmisen kokoista valoa ja hellää voimaa

Me muistamme aina

Aina

Meillä yhdessä

yhteydessämme

on suuri näköala

AUNI-MARJA VILAVAARA: Miten minusta tuli vanha ihminen

Tässä minä olen, keittiön pöydän ääressä. Kirjoitan koneella niin kuin vanha toimittaja. Yölamppu palaa. Tarvitsen lukulasit nähdäkseni tekstin. Vielä vuosi sitten en tarvinnut. Ikää on tullut vuosi lisää sinne aikaisempien vuosien päälle, joita on jo yli seitsemän kymmenen. Tulevien vuosien osalta en uskalla edes kuvitella mikä minua odottaa. Tämän vuoksi yritän elää tässä ja nyt.

Kaikki nukkuvat. Yövieraita on jatkuvasti, pääasiassa nuorta väkeä. Ei se haittaa, pysynpäähän ajan hermolla. Tässä iässä kodin perusrutiinit hoituvat lähes itsestään, kun noudatan vuonna 1885 syntyneen isoäitini neuvoa, tuo tullessasi, vie mennessäsi.

Omiin ajatuksiin on helpompi keskittyä hiljaisuudessa. Ei tarvitse miettiä, kuka tarvitsee pään silittelyä uskaltaakseen nukkua tai lisää vettä. Sellaista se on ollut naisen elämä nuoruudesta lähtien. Sitä en vain nuorena edes osannut ajatella, että sama rumba jatkuisi vanhana. Huolehtimista. Oma aika on ollut aina kortilla.

Kaikista huolista huolimatta olen saanut elää vanhaksi. Se on valtava etuoikeus tässä ajassamme. On saanut kokea maailmaa, sen muutoksia ja erilaisia ihmisiä, kulttuureja, kieliä ja uskontoja. On saanut nähdä sukupolvien ja sukupuolien väliset riidat ja sovut.

Lapsena ei vielä ymmärtänyt, että vanhempia ei voinut valita. Minulla oli onni myötä, kun sain syntyä esikoisena kesäauringon valoon. Minulla oli kaksi vanhempaa ja isovanhemmat. Isä oli sataprosenttinen invalidi, sen merkitys lapsen elämään selvisi vasta elämän varrella.

Tähän ikään mennessä olen saanut nähdä, kuinka erilaisia elämän alkuja lapsilla voi olla. On alkoholismia, mielenterveysongelmia, köyhyyttä ja yksinäisyyttä. Toisaalta voi olla lastenhoitaja, äitiä näkee joskus, isää tuskin ollenkaan. Voi olla, että sinut otetaan huostaan jo vauvana tai annetaan adoptioon, voi olla, että saat rakastavat vanhemmat, jotka eivät ole biologisia vanhempia. Sinun on vain elettävä niiden geenien kanssa, jotka olet perinyt ja joiden vaikutusta elämääsi ei kukaan tiedä. Sinä et myöskään lapsena voi valita itse ympäristöä, jossa kasvat, se tulee annettuna.

Vasta vanhana olen saanut oppia kuinka tärkeässä asemassa ovat geenit ja lapsen kasvuympäristö. Onneksi on tie ja tukijat. Niistä en lapsena tai edes nuorena tiennyt paljonkaan. Mieleepi tulevat ne erilaiset lapsuuden

kaverit. Toisilla isä ajoi lapset talvella hankeen humalapäissään. Toisessa perheessä lapsi sai kaiken, oman hevosen ja ulkomaanmatkat. Vasta aikuisen opin, että näiden maailmojen välillä ei ole siltaa. Ymmärtääkseni tätä lapsuudessa ja nuoruudessa näkemääni ja kokemaani minun oli opiskeltava. Minulle on kerrottu, että olin ollut jo varhain utelias ja tiedonhaluinen sekä itsepäinen. Koulussa opin nopeasti lukemaan, kirjoittamaan ja ennen kaikkea laskemaan. Ensimmäisestä matematiikan kokeesta sain kympin. Se kannusti läpi elämän, vaikka välillä oli vastoinkäymisiä.

Halusin kirjeenvaihtokaverin, kun en päässyt ulkomaille, kun ei ollut rahaa. Kun selvisin murrosiän itsenäistymisen kriisistä ja pääsin kansainväliselle nuorten leirille Länsi-Saksaan seurakunnan varoin, mikään ei ollut sen jälkeen enää niin kuin ennen. Kokonaan uusi maailma avautui. Ihmisethän olivat mukavia muissakin maissa, elivät tavallista arkea, yrittivät selvittää jokaisesta päivästä parhaalla mahdollisella tavalla.

Minä Suomesta en ollutkaan mikään erikoisuus, niin kuin ei Suomikaan. Se oli yksi valtio Itämeren rannalla. Sen meren läpi tulin seilaamaan monet kerrat nuoruusvuosina. Junamatkat Euroopassa tulivat tutuiksi. En matkustanut yksin kuin muutaman kerran, aina oli joku kaveri mukana. Minä itsenäistyin nopeasti. Opin pitämään puoleni, olemaan varuillani. Nuorena naisena opin varhain, että kaikki eivät pidä itsenäisistä nuorista naisista. Minuun tarttui myös idea naisten oikeuksista. Olihan saanut nähdä senkin, miten tytöt pakkonaitettiin, kun lapsi oli tulossa ja perheen maine vaarassa. Naisen paikka olisi ollut kotona. Sitä toistettiin. Mitä turhia opiskelemaan. Se oli ajan henki.

Itsepäisenä luonteena kävin ulkomailla töissä ja opiskelemassa yliopistossa, jonne pääsin kielikokeiden jälkeen. Se kasvatti entisestään.

Suomeen palaaminenkin sujui, kun vain haki töitä ja teki mitä sai, päivät pankissa ja illat siivoamassa. Sitten aloin opiskella tehokkaasti. Luin vuodessa ensimmäisen kandin. Historiaa, valtio-oppia, kansantaloutta, kansatiedettä ja viestintää, pääsin kunnollisiin töihin, muutin Helsinkiin ja löysin mukavan miehen, jonka luokse muutin asumaan.

Maisteriopinnot suoritin päivätyön ohessa. Professori katsoin kiirettäni ja totesi, että gradusta voisin jatkaa väitöskirjaan. Toisin kävi, aloin opiskella juridiikkaa. Se vei mennessään. Kiitos laajojen opintojen ja monenlaisen työelämän kokemuksen aloin ymmärtää miten ja miksi yhteiskunnat olivat historian saatossa rakentuneet ja missä ne olivat nyt ja mitä saattoi olla edessä. Miten valtaa oli jaettu eri aikoina eri yhteiskuntamuodoissa. Ja miten ihmisten oikeudet olivat kehittyneet. Vauras valkoinen mies oli joutunut luopumaan yksinvallasta ensin muiden miesten hyväksi, sitten naisten hyväksi ja eri etnisistä ja uskonnollista taustoista olevien hyväksi. Kesti pitkään, ihan oman aikaamme, että hyväksyttiin kolmas sukupuoli, joka oli varmasti ollut olemassa jo Antiikin Kreikassa, mutta jonka olemassaolo oli kielletty milloin milläkin perusteella.

Muutimme Ranskaan muutamaksi vuodeksi puolison työn takia. Minä keskityin opettamaan Suomea ja opiskelemaan Ranskan kieltä joukossa, jossa olin ainoa suomalainen. Sekin oli etuoikeus. Opin kielen ja paljon muista kulttuureista ja ihmiskohtaloista Kiinasta Kaliforniaan. Ne vuodet olivat täynnä uusia kohtaamisia Seinen laivoilta brittiläisiin hattuhäihin.

Vuosikymmenten matkan varrella olen törmännyt yhteen suomalaiseen ongelmaan joka puolella maailmaa. Suomalaisten alkoholin käyttö. Se ei kestä päivänvaloa. Tuli mieleeni kansatieteessä lukemani kertomus

suomensukuisista kansoista Uralin juurella, jossa vaimo kaataa viinaan kahvipannusta miehen suuhun, kun on niin kylmä. En ole vielä, näiden vuosikymmenien jälkeen, saanut selville, miksi suomalainen juo itsensä, tilaisuuden luonteesta riippumatta, umpihumalaan. Onko se geeneissä vai elinympäristössä?

Ensimmäisen kuukausipalkkani sain Hampurissa 1969. Sen jälkeen olen saanut palkkaa niin erilaisista yhtiöistä, kun kunnilta ja sittemmin yli 35 vuotta valtiolta. Viimeisen palkan sain vuonna 2016. Työelämä oli minulle tärkeä osa elämää. Mutta ei ainut elämä. Olin ensimmäistä kertaa esihenkilö joskus 1980-luvun puolivälissä. Olin myös koulutettu pääluottamusmies. Tein tuhansia päätöksiä, kirjoitin hallituksen esityksiä ja vedin työryhmiä. Esihenkilönä etsin parhaita tapoja tukea ihmisiä ja sitä kautta organisaatiota. Luin psykologiaa ja sain ratkaisukeskeisen valmentajan pätevyyden. Osallistuin kansainvälisiin kokouksiin niin kotimassa kuin ulkomailla. Koska olin jo asunut useamman vuoden eri maissa, niin ne tapaamiset olivat luontevia osia työelämässä.

Haastavinta oli havaita, että ihmiset työelämässä ovat niitä samoja ihmisiä kuin mitä he ovat kotona. Kotimurheita ei voinut jättää hoitamatta, koska se näkyivät nopeasti siellä työpaikalla. Monelta puuttui kuuntelija. Niin monenlaisia ihmiskohtaloita. Huomasin, että ne lapsuudessa näkemäni eriarvioisuudet, eivät olleet kadonneet minnekään. Ne olivat vain ajan saatossa muuttuneet nykyaikaan sopivimmiksi. Ihmisten todellisuudet olivat hyvin erilaisia ja kohtaamiset haastavia. Välillä työelämä oli yhtä pitkää sovittelua. Silloin tuli miettineeksi monta kertaa, mitä se työelämä oikeastaan tarkoitti? Eikös se kotonakin tehtävä työ ollut työelämää? Näin vaikka sitä ei bruttokansantuotteeseen laskettukaan. Mitä muuta elämää sitten oli? Paljon kaikenlaista. Aamusta iltaan. Kaikki harrastuksetkin olivat suorittamista. Jopa kirjoittaminen.

Itse olen joutunut opettelemaan, että vain olen. Olen usein meren rannalla, katson kaukaisuuteen, kuulen luonnon äänet ja annan auringon hyväillä kasvoja.

Työnarkomaanina elin palkkatyön kanssa samaan aikaan myös perhe- ja sukukeskeistä elämää. Harrastin kaikenlaista jumpasta kirjoittamiseen ja puutarhatöihin. Kuulokin meni toisesta korvasta, käsi katkesi ratsastuksessa ja jalka. Ne eivät menoa estäneet. Sainpahan tuntumaa, mitä on kulkea pyörätuolilla ja kainalosauvojen kanssa ja kokeilla kuulokojetta. Invalidia ei Suomessa herkästi auteta, toisin oli Italiassa.

Nopeat harrastukset jäivät ja keskityin rauhalliseen kävelyyn. Olin monessa yhdistyksessä, keskustelin ja osallistuin. Tein vapaaehtoistyötä, autoin Suomeen muuttaneita ja sairaita vanhuksia. Opettelin uusia asioita yliopistossa kursseilla ja tietokoneella. Toisin sanoen elin omaa elämääni. Palkkatyössä paljolti muut määrittivät ajan käyttöni, eläkkeellä sain enemmän itse päättää. Todellisuudessa ei ihan näin ole ollut. Kalenteri on ollut aina kaverini.

Lopuksi on todettava sama kuin alussa, että tänään olen etuoikeutettu vanhus. Pystyn liikkumaan, saan vanhuuseläkettä ja minulla ympärilläni monta sukupolvea erilaisia ja eri-ikäisiä ihmisiä. Toivon ainoastaan, että minulla olisi oikeus vanhanakin pitää ihmisoikeuteni. Vanhuutta voi ymmärtää vasta kun on vanha. Nuoretkin haluavat elää pitkään, mikä tarkoittaa, että he tulevat vanhoiksi. Nyt heidän tulisi oppia vanhuksilta, mitä se vanhuus on. Nuoruudesta vanhuksilla on kokemustietoa. Kaikkia ikäluokkia ja sukupolvia yhdistää tämä sama ympäristö ilmastonmuutoksineen ja sotineen ja hyvinvointineen. Meitä yhdistää yhteinen aika.

EILA VOIPIO: Ajatuksia vanhuudesta

Kun seuraavan kerran vietän syntymäpäiviäni, täytän kahdeksankymmentä vuotta. Viimeistään silloin olen vanha nainen. Se kuulostaa niin ihmeelliseltä, koska sisälläni ovat edelleen kaikki olleet ja menneet lapsuuden ja nuoruudenkin vuodet. Odotan uteliaana seuraavaa kymmenlukua. Ikä ei ole vain numeroita, vaikka joskus niin sanotaan.

Kun kuuntelee ihmisten keskusteluja, useimmat toivovat itselleen pitkän ja mielenkiintoisen elämän. Harvat kuitenkaan haluavat olla vanhoja, eivät ainakaan vanhuksia. Kuulostaisiko paremmalta, jos meistä tulisikin seniori-ikäisiä? Voiko korkea ikä ja sen arvostus olla kulttuurikysymys? Onko jossakin toisessa maassa arvokkaampaa olla vanha tai vanhus?

Tähänastisessa elämässäni jokainen vuosi on paljastanut aina vain lisää uusia salaisuuksiaan ja mahdollisuuksia ymmärtää myös itseäni. Tässä iässä huomaa, että voin helpommin hyväksyä asioita, joita en voi muuttaa. Mutta ilokseni voin myös nauttia ja olla paljon kiitollisempi monesta jutusta, joita olen nuorempana pitänyt päivänselvinä arkisina juttuina.

Koska omassa lapsuuden perheessäni ei koskaan ole ollut vanhoja naisia, vanhat viisaat naiset jäivät minulle tuntemattomiksi vuosikausiksi. Olin viisivuotias, kun äiti kuoli ja molemmat isoäitini poistuivat tästä maailmasta jo aiemmin. Tuli sitten aika, jolloin tiedostamattani hakeuduin kohtaamaan tällaisia naisia.

Yksi näistä vanhoista viisaista naisista oli 96-vuotias kuvataiteilija Kaarina. Sain viettää hänen seurassaan kokonaisen pitkän talvipäivän. Kaarinan siihenastinen pitkä elämä oli yhtä värikäs ja joskus yhtä tumma

kuin hänen työnsäkin. Hän oli kuitenkin löytänyt aina tarkoituksen elämälleen, kaikissa olosuhteissa.

Kotiin lähtiessäni kyselimme vielä toistemme syntymäpäiviä. Yllätykseksi Kaarina oli syntynyt melkein päivälleen samana päivänä kuin äitini. Olin saanut häivähdyksen päivästä äidin kanssa.

Viikko sitten löysin mieheni kirjahyllystä Antti Eskolan kirjan ”Vanhuus”. Erittäin mielenkiintoinen miehen ja tutkijan näkemys eläkkeellä olosta ja vanhuudesta. Parasta näissä molemmissa on Eskolan mielestä se, että on saanut lahjan tulla isovanhemmaksi. Itse olen ehdottomasti samaa mieltä.

3.

Muistoja matkan varrelta

HELENA HIILA-O`BRIEN: Onnellinen talo

Kaarran päätieltä taloon johtavalle koivukujalle, tosin koivuja kasvaa enää tien vasemmalla puolella. Oikealla on uudistalo.

Mieleni täyttää aina ilo, kun lähestyn valkoista omakotitaloamme. Rakastan tätä taloa, pihaa, omenapuita, vanhoja marjapensaita, ennen kaikkea rakastan tätä elämänmuotoa, elämää omassa talossa omalla tontilla.

Ostimme vanhan rintamamiestalon, kun kuopus oli vasta parin kuukauden ikäinen. Perheestä ensimmäisenä sinne muutti kissamme Sasu. Talo oli alkujaan alusvaatteen punainen, mutta pian maalasimme sen val-

keaksi. Nurkkalaudoista tuli vihreät, samoin katosta. Vasta jälkeenpäin tajuan, että talosta tuli samanvärisen kuin lapsuudenkotini Katajamäki.

Parkkeeraan auton pihakeinun viereen. Se on valkea, mutta maali on jo halkeillut. Saatiin se kaupantekijäiseksi vanhalta naiselta, joka tässä asui ja joka halusi myydä talon juuri meille, koska emme suunnitelleet talon purkamista ja tontin hyödyntämistä rivitaloksi.

Taloon noustaän ruskeita betoniportaita pitkin. Portaiden molemmin puolin on rautakaiteet. Portaot ovat liian jyrkät tähän pieneen puutaloon. Jos talo palaisi nämä portaot ja kaiteet säilyisivät. Tulen verannalle. Se on lämmittämätön ja ikkunoiden ympäröimä läpikulkupaikka. Aioin kasvattaa ikkunoilla pelakuita samoin kuin äitini, mutta en tullut sitä koskaan tehneeksi.

Verannalta päästään varsinaiseen eteiseen. Oven yläpuolella on hevoskenkä. ”Tässä talossa on asunut hyviä ihmisiä, tämä on onnellinen talo, mutta tuo hevoskenkä on väärinpäin, onnihan pääsee valumaan pois”, sanoi hyvä ystäväni. Vasemmalla puolella vievät portaot yläkertaan ja toiset portaot kellariin. Ulko-ovea vastapäätä on olohuoneen ovi, sitä kautta pääsee alakerran huoneisiin, keittiöön ja keittiöstä pieneen kamariin, jota mummuni sanoisi köökikamariksi.

Muovin alta löytyi kunnossa oleva lautalattia, joka lakattiin. Siihen meni monta päivää. Olohuone on pieni, mutta valoisa, ikkunat nurkassa kahteen suuntaan. Siinä on vanha korituoli, josta on mukava katsella sekä omalle että naapurin pihalle. Olohuoneessa on sohva, pari nojatuolia, takaseinällä kirjahylly, oven vieressä on piano. Esikoinen oli koulussa testattu musikaalisesti lahjakkaaksi ja suositeltu musiikkiluokalle siir-

tymistä. Hän ei kuitenkaan halunnut vaihtaa koulua. Niinpä isä osti tytölle virolaisen Elegia- pianon, mahonkisen järkäleen. Tyttö opiskeli pianonsoittoa muutaman vuoden naapurin tytön Sarin johdolla. Pianon pimputus kuului joka puolelle, kunnes vähitellen tytön into hiipui ja pianosta tuli vain huonekalu. Tuossa mies istui, narahtelevassa korituolessa ja kuunteli yhä uudelleen Beethovenin viulukonserttoa. Siihen kiteytyy kesän ohimenevä kauneus.

Hauskin huone on keittiö, jossa on ikkunat kahteen suuntaan, pohjoiseen ja itään. Äitini kutoi kangaspuissa kauniit valkoiset verhot, joissa punamustat raidat. Lattioilla on äidin kutoma värikäs räsymatto. Keittiössä on valkeat Puustellin kalusteet ja seiniä reunustaa valkea panelointi. Paneloinnin yläpuolelle kiinnitimme Laura Ashleyn tapetit. Nurkassa on iso ruokapöytä ja sen ympärillä tuolit. Kodikkaampaa keittiötä saa hakea! Täällä syötiin niin kiireessä paistettuja kalapuiikkoja kuin lempeästi haudutettua Burgundinpataa.

Keittiöstä on käynti pikkukamariin, josta tuli vauvan huone siinä vaiheessa, kun häntä ei enää tarvitse syöttää yöllä. Silloin tällöin pienet jalat teipsuttavat yläkertaan, kun lapsi on herännyt kesken unien. Sitten yö jatkuu turvallisesti isän ja äidin keskellä.

Yläkerrassa on makuukamari, jossa on punaruskeat Laura Ashleyn tapetit, parisänky, pieni kirjoituspöytä ja vanha vaatekaappi, senkki ja yöpöytä, kaikki samaa 1920- luvulta peräisin olevaa sarjaa. Sängyn päällä on Maija-tädin kalastajalangasta kutoma pitsinen sängynpeitto.

Ison huoneen vieressä on pienempi huone, joka alkuaan on ollut keittiö. Siitä tulee esikoisen huone, oikea neidonkamari. Siihenkin valitsemme Laura Ashleyn tapetit, nyt vaaleansiniset ja ikkunaan kevyet valkeat

verhot. Tytöllä on kaunis vanha puinen sänky, jossa koristeellinen sängynpäätty. Ihanan romanttinen huone, johon tuo tarpeellista särmää Michael Jackson julisteet seinällä. Hän nukkuukin Michael Jackson pussilakanassa, jonka äitini osti tytön hartaasti toivottua syntymäpäivälahjaksi. Minusta se oli hulluutta!

Ehkä parasta kuitenkin on piha ja sen neljä omenapuuta. Ellei niitä olisi ollut, tuskinpa olisimme koko taloa ostaneetkaan. Pohjoispuolella kasvaa kaksi omenapuuta, ei kovin hyvätuottoisia. Aluskasvillisuutena on Rhododendron -pensaita, jotka kukkivat heti lumien sulettua. Pihan eteläpäädyssä ovat suuret omenapuut, toinen Valkeaa kuulasta ja toinen Kanelia. Olen innoissani puista ja omenoista, eihän niitä Kainuussa kasva. Ainoastaan vanhan pappilan pihalla oli iso puu, joka kyllä kukki kauniisti, mutta tuotti syömäkelvottomia pieniä raakileita. Meidän omenamme ovat makeita, ja niitä on paljon. Ostan ylimääräisen pakastimen, johon säilön omenaviipaleita, -sosetta ja -mehua.

Viinimarjapensaitakin on, mutta ne ovat jo vanhoja eivätkä jaksaa tuottaa satoa. Pari ruusupensasta kukkii kauniisti, ne taitavat olla nyttemmin hävitettäväksi tuomittuja kurtturuusuja. Minä kutsun niitä orjanruusuiksi.

Katajamäeltä siirrettiin juhannusruusun taimia. Isot sireenipensaat, violetti ja valkoinen, levittävät hienoa tuoksuaan, samoin kuin olohuoneen ikkunan alla kukkiva jasmike. Enpä tahdo unohtaa kevätkukkien loistoa, kun tulppaanit, krookukset ja narsissit työntyvät vielä kohmeisesta maasta ja aukaisevat nuppunsa.

Kellarissa on paljon tyhjää tilaa, ns. askarteluhuone, jossa pakastinarkku jököttää, talouskellari, jonne vanha rouva on jättänyt isoja lasipurkkeja. Sitten on öljylämmityskeskus ja samassa tilassa pyykkikone ja kuivauskone. Tila palvelee myös saunan pukuhuoneena. Tarkoitus oli tehdä pukuhuone viihtyisäksi, vaikkapa rappaamalla seinät valkeiksi. Se kuitenkin sai jäädä. Betoninharmaa tila saa kelvata. Toistaiseksi. On niin paljon, mitä pitäisi tehdä, mutta silmä tottuu keskeneräisyyteen. Ei ole aikaa eikä rahaakaan, vaikka molempien ura etenee ja palkka paranee. Mutta lainan korot kasvavat myös.

Kellarin puusaunassa saa hyvät löylyt. Kaikki vanha on heitetty pois ja tilalle rakennettu kokonaan uusi sauna ja pesuhuone kaksine suihkuineen. Ne ovatkin koko talon ainoa peseytymispaikka. Opimme elämään kolmikerroksisessa talossa, jossa yhtenään pitää juosta rappuja alas ja ylös.

”Ostitte tällaisen vanhan rotiskon, samalla rahalla olisitte rakentaneet kokonaan uuden” ihmettelee lanko. ”Niin olisimmekin, mutta emme Helsinkiin”, mieheni vastaa. Emme missään nimessä halunneet muuttaa minnekään Vihtiin, jossa lanko perheineen asuu.

Talossa elettiin täyttä elämää. Remontin keskellä eläminen kiristi välejä, riideltiin ja sovittiin. Itkettiin ja naurettiin. Lapset kasvoivat, menivät päivähoitoon, kouluun ja lukioon. Loppu tuli kahdeksan vuoden kuluttua. Helatorstai oli uskomattoman kaunis. Olimme lähteneet pyöräilemään Kuusijärvelle. Siellä oli kova tungos ja meteli. Niinpä mieheni, hetken ympäristöä tarkkailtuaan, totesi, ”Mitä me täällä teemme, lähdetään omaan paratiisiin”. Kotona tosiaan kaikki kukki, omenapuut, sireenit, tulppaanit. Piha oli kuin paratiisi.

Hän ei koskaan päässyt perille vaan lensi pyörän päältä suoraan asvalttiin.

Vastaan kävelevä nuorisojoukko oli huvikseen työntänyt oksia pyöräilijöiden pintojen väliin. Ambulanssi vei miehen Töölön sairaalaan. Lääkärit tekivät kaikkensa, mutta paine aivoissa kasvoi liian suureksi. Kuuden päivä kuluttua mies kuoli.

Kesä jatkui kylmänä ja sateisena. Minusta oli tullut leski, miten inhoan tuota sanaa, ja lapsista puoliorpoja. Makasin yläkerran huoneessa ja kuuntelin tuulen havinaa isoissa koivuissa. Talo tuntui vieraalta, näin miten keskeneräinen se oli. Listoja puuttui, ainoa vessa oli alkuperäisessä kunnossa, yläkerrassa ei ollut suihkua. Nämä korjaukset olivat olleet seuraavana listalla.

Työkaverini oli kutsunut meidät viikonlopun viettoon mökilleen. Oli ihanaa päästä pois surutalosta ja olla kuin muutkin ihmiset. Kun palasimme, iso omenapuu oli sateen ja omenien painosta haljennut kahtia. Se oli merkki. Taika oli rauennut ja onni valunut pois. Emme voi tähän jäädä, pois on meidänkin lähdettävä.

Viime kesänä tuli asiaa Puistolaan ja päätin samalla käydä katsomassa vieläkö vanha kotimme olisi jäljellä. Viereisillä tonteilla oli uudisrakennuksia enkä meinannut ensin havaita puiden takana olevaa vanhaa taloa. Katsoin sitä matkan päästä, taloa oli jatkettu ja se oli keltainen, mutta kyllä sen vielä tunnisti. Piha oli täynnä kasvillisuutta.

Katsoin vähän aikaa. Ei tämä enää ole meidän talomme. Käännyin pois.

RITVA JAKKU-SIHVONEN: Tyttöjen tietotoimisto

Lapsuuden kotini pihapiiri oli neljän samanlaisen kerrostalon kortteli. Asujaimiston pääosan muodostivat lapsiperheet. Pihat olivat avaria. Jokaisen talon lapsia varten oli molemmin puolin taloa tilava hiekkalaatikko, ja kahden talon pihassa oli asukkaiden tekemiä leikkimökkejä. Pihapiiriä reunusti puinen aitaus, joka erotti myös talokohtaiset pihat. Narahtelevat talojen väliset puuportit reuhottivat yleensä aina auki. Liikkuminen pihasta toiseen oli luontevaa. Aidalla istuen oli hyvä tarkkailla pihapiirin elämää. Istuminen tapahtui siten, että pystypinnojen väliin tällätettiin reidet aidan ylimmälle poikkipuulle ja kantapäät keskimmäiselle poikkipuulle. Keskelle jääneistä pinnoista pidettiin käsillä kiinni.

Harjakattoisten talojen korkeat ullakot olivat mahtavia paikkoja. Ilma raikasta ja tilaa oli reilusti. Huoneistokohtaiset verkkokomerot oli sijoitettu ulkoseinämille. Minulle ja parhaalle kaverilleni meidän talomme ullakko oli tosi mieluinen paikka. Leikimme nukkeinemme omien verkkokomerojemme edessä kotileikkiä. Kummallakin oli mukana pieni räsymatto, jonka päälle rakensimme kotimme. Vierailimme toistemme kodeissa kahvilla. Nukkeja ulkoiluttaaksemme kiertelimme nukenvaunuinemme ympäri ullakkoa. Tunsimme siellä joka sopen käyttötapoineen.

Hiekkalaatikoilla viihdyimme hyvin. Eräänä päivänä talomme A-rapun hiekkalaatikon viereen kaarsi poliisiauto, josta hypähti ulos kaksi kiireisen oloista poliisia. He menivät juoksujalkaa taloon sisälle. Kuulimme avoimesta ikkunasta, miten poliisit ja Kotkasen perheen äiti juttelivat perheen isän katoamisesta vappujuhlinnan jälkeen. Ymmärsimme heti mistä oli kysymys. Ryntäsimme ullakolle, ja löysimme Kotkasen kuor-

saamasta ylioppilaslakki silmillään vakiopaikastaan; kapeasta kolosta tiilimuurin ja ulkoseinän välistä.

Palasimme pihalle. Kun poliisit tulivat pihalle, kysäisi toinen poliiseista kuin ohimennen, että ”ettehän tekään tytöt ole nähneet Kotkasen setää”. Vastasimme duettona. ”Kyllä me tiedetään missä se on”. Poliisisetä laskeutui polviensa varaan eteeni ja kysäisi lempeästi ”No kertokaahan missä.” Vinkkasin kädelläni ja sanoin, että lähtekää katsomaan. Opastimme poliisit ullakon salapiiloon, josta kuorsaava Kotkanen löytyi. Ennen kuin hänet herätettiin, toinen poliiseista saatteli meidät kehujen kanssa ulos ja palasi soittamaan Kotkasen ovikelloa. Meille tuli tietysti kiire kertomaan pihalle ilmestyneelle talkkarille ullakkolöydöstämme!

Tiesimme kaverini kanssa jo ekaluokkalaisina todella hyvin, mitä omassa pihapiirissämme ja korttelimme reuna-alueilla tapahtui. Talkkari nimesikin meidät ”Tyttöjen tietotoimistoksi”, eikä syyttä. Nimittäin poliisiautojen ja ambulanssien vierailut pihoilla olivat meille jännittäviä tapahtumia. Riensimme juoksujalkaa paikalle aina kun hälytysajoneuvon ääniä kuului. Tiesimme ennen kuin kukaan muu pihapiirissämme, milloin kahta rähinäviinaa nauttinutta isäntää vietiin putkaan, tai missä talossa joku oli loukannut itsensä. Iloiset perheutiset selvitimme heti, kun näimme taksin tulleen hakemaan perheenäitiä synnytyslaitokselle.

Olimme silminnäkijöinä myös silloin, kun yhden kerrostalon toisen kerroksen ikkunasta tipahti kaksivuotias tyttö. Näimme juuri pihalle tulossa olleina, miten alakerran avoimeen ikkunalautaan nojannut, lapsen huutoon havahtunut täti yritti ottaa kiinni ohi putoavaa pienokaista, muttei siinä ihan onnistunut. Lapsen putoamisen linja oli sellainen, että hän solahti kiinni ottamista yrittäneen tädin käsien ohi.

Tädin kosketus ohjasi häntä kuitenkin niin, että tyttö tarttui leikkipukunsa olkaimista seinään nojanneen polkupyörön sarveen, ja jäi siihen killumaan. Juoksimme katsomaan, kun alakerran täti tuli irrottamaan häntä pyörän ohjaustangosta. Koska lähin puhelin oli talkkarilla, juoksimme tädin pyynnöstä sanomaan talkkarille, että ambulanssi pitää soittaa. Palasimme kiireesti pihalle. Täti lohdutti säikähtänyttä pienokaista sylissään. Ambulanssi tuli ja vei tytön sairaalaan. Vuorokauden tarkkailun jälkeen lapsi palasi kotiin ihan terveenä tyttönä!

Pihapiirimme viereisellä puulämmitteisten omakotitalojen alueilla sattui tulipaloja silloin tällöin. Paloautojen äänten perusteella osasimme rientää paikalle katsomaan sammutustoimia. Tositoimiin tietotoimistona pääsimme, kun Koskisen talo paloi. Tulimme paikalle juuri kun palomiehet levittivät vesiletkujaan ja pihapiirissämme asunut Saarelan setä puki ylleen savusukeltajan kypärää. Pihalle oli rynnännyt palavasta talosta perheen äiti vauva sylissään. Pian palomies talutti talosta ulos perheenisää, jolla oli sylissään pikkutyttö. Sen jälkeen perheenisä tuli tikkaiden alle ottamaan vastaan, kun Saarelan setä toi yläkerrasta tikkaita pitkin ulos vuorotellen perheen isompia lapsia.

Kun Saarelan setä laskeutui maahan, perheen isä huusi hädissään, että mummo on vielä talossa. Silloin puutuimme asiaan. Kipaisimme sanomaan Saarelan sedälle, että mummo juoksi jo äsken yöpukusillaan tuonne pihasaunan taakse. Palopäällikön komentamana yksi palomies pyysi meidät mukaansa etsimään mummoa. Löysimme viinimarjapensaan ja puupinon väliin piiloutuneen yöpuvussa kyyköttäneen mummon, joka tokaisi meille, että ”tuokee tytöt mulle mekko”. Saimme Saarelan sedältä kehut tarkkaavaisesta toiminnastamme. Tästäkin tulipalosta välitimme tietoa naapurustoon ennen sanomalehteä!

Rankimman kokemuksen tietotoimiston tyttönä koin ollessani heinäkuuisena lauantaina yksin pihalla. Olin silloin kahdeksanvuotias. Pihapiirin lapset olivat joko mökeillään tai maalaismummolloissaan. Viihdytin itseäni etsimällä leikkaamattomasta nurmikosta neliapiloita ja juottamalla perhosille metallisesta lasipurkin kannesta makeaa mehua. Huomasin, että vastapäisen talon katolle tuli kattoluukusta vast’ikään taloon muuttaneen perheen isä. Hän istahti katon harjalla olevalle nuohoojan kävelysillalle ja kaivoi pullon haalariensa taskusta. Savupiippuun nojaten hän ihasteli katolta avautuvia maisemia ja naukkaili tuon tuostakin juomaansa. Aikaa kului. Havahduin, kun hän nousi ylös ja lähti kävelemään katonharjaa pitkin. Yht’äkkiä hän horjahti, kierähti kattoa pitkin alas ja putosi maahan. Avoimesta yläkerran ikkunasta kuului hirveä kiljaisu: ”Herrajestas, ei kait tuo mies vaan kuollut!” Samassa alakerran avoimeen ikkunaan ilmaantui Rosqvistin neiti, joka oli kätilö. Hän komensi siskoaan soittamaan heti ambulanssin ja ryntäsi itse pihalle.

Kiipesin aidalle tarkkailemaan tapahtumia. Pian paikalle tuli poliisiauto ja ambulanssi, joka lähti kiidättämään pudonnutta miestä sairaalaan. Poliisit kyselivät kätilöltä ja paikalle tulleelta yläkerran rouvalta tapahtumista. Olisiko silminnäkijöitä, kysyi poliisi? Kätilö viittasi minuun päin ja tokaisi: Varmasti tuo tyttö oli ainoa, joka näki. Tuttu poliisisetä tuli luokseni ja kyseli: ”Näitkö Ritva, kun tuo setä putosi. Mitä oikein tapahtui? Oliko katolla muitakin?” Kerroin mitä olin nähnyt. Sen jälkeen poliisisetä taputti minua olkapäälle ja sanoi, että menehän nyt kotiin juttelemaan äidin kanssa. Askeltaessani kotiovea kohti näin poliisiauton kaartavan pois pihasta.

Kerroin äidille tapahtuneesta. Äiti kuunteli ja ehdotti, että jäisin sisälle leipomaan Hanna-tädin kakkuja.

Kevätpäivänä osuimme tietotoimistokaverini kanssa Niemisen ikkunan alle juuri oikeaan aikaan. Perheeseen odotettiin viidettä lasta. Perheenäiti avasi ikkunan, ja huuteli omia poikiaan, mutta heitä ei kuulotäisyydellä ollut. Silloin tati pyysi meitä kysymään naapuritalon taksia A-rapulle, kun pitäisi päästä kiireellä synnytyslaitokselle. Pinkaisimme toimittamaan asiaa. Pian taksi karautti ovelle ja lähti kuljetushommiin. Meidät tati pestasi juoksemaan talkkarille, jonka piti soittaa perheenisä kotiin. Lupasimme myös partioida A-rapulla jakamassa pojille tilannetietoa, jos he ilmaantuisivat kotiin ennen isänsä tuloa. Seuraavana päivänä kuulimme pojilta, että viides poika oli syntynyt. Kun sitten Niemisen tati esitteli meille uutta vauvaansa, kyselimme pojan nimeä. Tati nauraa heläytti ja sanoi, että mikäs olisi tyttöjen mielestä hyvä nimi tälle pikkukukaverille. Pienen pätkäilyn jälkeen minä ehdotin Juhaa ja kaverini ehdotti nimeä Tapani. Ristiäisten jälkeen tiedotimme koko pihapiirille, että Niemisen uusi vauva on Juha Tapani, ja että me saimme keksiä nimen! Tätä vauvaa pääsimmekin ylpeinä työntelemään talon ympäri monet kerrat!

ANNI RINTA-HARRI: Sananparret

Kuhan hänessä on!

Mummani ja Paappani asuivat Etelä-Pohjanmaalla, Jalasjärvellä. Minäkin olen siellä syntynyt, mutta jo puolivuotiaana minut kiikutettiin Etelä-Suomeen asumaan. Mummalla ja Paapalla oli yhdeksän lasta,

joista yksi kuoli muutaman vuoden ikäisenä. Mumma hoiti perhettä ja Paappa kävi metsätöissä ja kesäisin pyörällä nevoilla ojia kaivamassa. Olin heidän ensimmäinen lapsenlapsensa ja siksikin heille hyvin erityinen. Tunsin aina olevani Mummalle tärkeä. Mumma ja paappa olivat myös kummejani.

Mumma oli ruumiiltaan aika isokokoinen ja vahva, pyöreä ja pehmeä. Myös melko isoääninen ja kova nauramaan. Vietin pikkutyttönä pitkiä aikoja Mumman tykönä ja itkin, kun minut haettiin takaisin kotiin. Koululaisena pääsin yksin junalla tai linjurilla Mummalle joulu- ja hiihtolomilla.

Mumma oli käsityöihminen. Sukkia ja lapasia eli rasoja syntyi nopeasti ja niitä riitti kaikille. Hänen intohimonsa oli sängynpeittojen ja verhojen virkkaaminen kalastajalangasta. Välillä haettiin kiitävää satiinia kaupasta ja rypyttiin yhdessä tyynynpäällisiä. Mumma innostui niistä ja niitä tehtiin paljon. Eri värejä.

Pienenä istuin pyhäaamuisin Mumman sylissä kiikkutuolissa, kun kuunneltiin radiosta kirkonmenoja ja Mumma veisasi virsikirjasta. Sanomalehdestä Mumma luki, ketä oli ristillä eli kuolinilmoitukset.

Ruuanlaitto ei ollut Mummalle kovinkaan mieluista työtä. Välttämättömyydestä tietysti, kun iso perhe piti ruokkia. Perunoota ja soosia tehtiin tai silakkaloota työnnettiin uuniin. Mumman pullat olivat usein jo tuoreina kivikovia. Mumma ei ollut moksiskaan. ”Kuhan hänessä on”, hän tokaisi, kun sai ruuan aikaan ja porukan mahat täyteen. Rakastan tuota Mumman suurpiirteistä suhtautumista asioihin, jotka eivät innosta. Silloin pienempikin panostus riittää eikä väkisin kannata yrittää. Se riittää, mikä on tarvis. En halua itsekään olla mikään tiukkaipoinen Mumma.

Kun oltiin menossa nukkumaan, Mumma usein tokaisi ”Hyvää yötä sanoo muori, ku silimä putos”. Lapsena kuvittelin, että jonkun vanhan mummun silmä pullahti päästä pois. Todennäköisesti sanonta kuitenkin tarkoitti sitä, oltiin jo niin väsyneitä, että kutimen silmukat eli silmät putoilivat puikoilta.

Mummalla oli myös sanonta ”Kansi kiinni, omaaset on nähäny”, kun suljettiin hellanluukkua, kellarinluukkua tai jotakin laatikkoa. Sanonta ja mielikuva oli karmiva, mutta minua nauratti aina, miten Mumma sen sanoi. Jotakin tuli valmiiksi, eikä siihen tarvinnut enää hetkeen palata.

Mumma kuoli vain 66-vuotiaana jäätyään kauppareissulla pyörällä auton yliajamaksi. Menetys ja suru oli meille kaikille valtava. Aivan kesken elämänsä lähti. Paappa ei selvinnyt Mumman kuolemasta enää koskaan. Kun hän sairasteli myöhemmin, hän prukasi sanoa ”Kohta varmahan saatta syörä taas rosollia”. Pohjalaisissa hautajaisissa on tapana järjestää saattoväelle pitopöytä. Siihen kuului aina rosolli. Oli kesä tai talvi. Viime vuosina on suvun vanhempaa polvea kuollut tiheästi. Ja aina on saatu syörä rosollia.

PAULIINA TAIPALE: Lainastoon ja sanojen äärelle

Isä on jo pinonnut kammarissa lainastoon palautettavat kirjat. Odottavat matalan, pyöreän pöydän päällä. Tänä tiistai-iltana kuuden kieppeillä lähdemme yhdessä lainastoon. Pääsen isän pyörän tarakalla. Polkupyörä on tummanharmaa ja aika vanha. Taitaa olla Antti-papan peruja. Jämäkkä miesten pyörä. Siinä on valot ja kaikki. Dynamo nojaa etupyörään ja tarakka sopiva ja kunnossa.

Olen saanut jo monet kerrat istua isän tarakalla. On käyty sukuloimassa Ylämaalla ja Luumäellä joka kesä.

Äitillä on myös oma pyörä. Miulla ei. En osaa vielä varmasti ajella.

Isä kävi peltohommien jälkeen saunalla pesulla ja on vetänyt puhtaan paidan päälle. Kun sentään kylille lähdetään. Isä nostaa kirjat reppuunsa ja minä istahdan tarakalle. Ylä-Taipaleen mäessä hyppäsen pois. Viime viikkoinen ukkosmyrsky myllersi hiekkvoja ja kivenmurikoita sikin sokin, eikä mäkeä ole vielä korjattu. Palokopin mäeltä käännytään kylän maantielle. Hyvin jaksaa isäni polkea Rainiosillan mäen ylös kaupan ohi ja siitä sitten koulun koivukujalle. Koivut seisovat nyt hissukseen. Muutama isompi oksa pudonnut pellon puolelle.

Lainasto on koulun uudella puolella. Iso ja jäykkä ulko-ovi hohtaa valkeana. Käytävästä pari rappusta ylös ja sitten käänös vasempaan ja muutama rappunen vielä. Rappusien reunoilla on metalliset, hienot koristeet. Tuntuvat käsissäni viileiltä. Tekisi mieli kokeilla millaista ääntä niistä lähtee. En uskalla kuitenkaan kokeilla. Ja sitten ollaankin perillä. Lainasto toimii myös koulun näyttämönä. Ovet vaan avataan luokkien puolelle.

Kirjoja on monta hyllyllistä. Ne tuoksuvat salaisuuksilta ja monilta tarinoilta.

Ryhdykkäällä lainaston hoitaja Heli Hokkasella on hiukset nutturalla ja hän puhuu hitaasti ja niin sivistyneesti. Tietää isäni himolukijaksi. Isä on varma lainaaja.

Isä on jo lukenut melkein koko lainaston läpi. Joitakin kirjoja pari kertaa. Opettaja Hokkanen esittelee uutta Niilo Lauttamusta. Pääatalo tulee vasta vähän ennen joulua. Kirjojen takaosassa on pieni paperilipare, johon opettaja kirjoittaa isän lainausnumeron. Se on viisi. Vielä tulee lipareeseen palautuspäivämäärä. Esa Anttala ja Niilo Lauttamus laitetaan reppuun.

Istuskelen penkillä ja katselen kirjojen selkämysten värejä. Ei ole lapsille paljoakaan kirjoja. Jotain Anni Polvaa ja Anni Swania, mitä isommat siskot lukevat. En ole vielä koulussa, enkä osaa lukea.

Vuosien saatossa myöhemminkin pääsen monet kerrat lainastoreissulle. Pyöräilen sinne yhdessä isäni kanssa. Saan lainata äidin pyörää. Äidille haen lainaksi naistenlehtiä Ruopanmäeltä. Nyyrikkiä ja Perjantaita. Nyyrikki on siitä mukava, että siinä on lehden nimen kirjaimet kuin koivun oksista käännelty. Uutta Anna-lehteä haen lukulainaan äidin Saimi-siskolta. Annassa on muutamia mustavalkoisia kuvia ja värikkäät nuoret naiset kannessa. Amanda-mamma lukee Kotimaata kammarissaan. Pellervo ja Metsälehti ovat mukavia katseltavia. Pellervossa on enemmän kuvia. Ihan lapsienkin kuvia olen nähnyt. Lappeenrannassa ilmestystä Etelä-Saimaasta katselen Touhulan perhettä ja Muumia. Kansa taisteli on isän lehti. Kyllä minä senkin selaan. Katson niitä ihmisten ilmeitä ja rikkiammuttuja koteja.

Äiti käy harvakseltaan lainastossa. Hakee Netta Muskettia.

Koulu alkaa ajallaan kohdallani. Ei näy vielä kukaan mitään pienempien lasten kirjoja ja aikuisten kirjoja ei saa lapset lainata. Opettaja lukee tunnilla Pekka Töpöhäntää. Tosi ilkeä ja kiero se Monni ja pieni Pekka joutuu kärsimään. Ihme ilkimyksiä, kiusankappaleita myös Pilli ja Pulla.

Osallistun koulun henkisiin kilpailuihin ja raittiuskilpajoituksiin. Saan palkintoja. Aika huonoja kirjoja tulee. Jäävät kesken lukemisen. Ja kannetkin hailakoita. Eivät osaa etes värejä käyttää.

Onneksi voin kuvitella mitä vaan ja ihmetellä vaikka varpusten pyrähtelyä kotipihalla. Ja ihmiset. Jokainen niin erilainen. Ääni, kävely ja kaikki. Joitakin aristelen. Pelottavia, hurjia asioita tapahtui ja tapahtuu edelleen. Kovat ukkosenilmat sytyttävät tulipaloja ja Savan rajavartioston palopilli huutaa. Ja joka kesä useamman kerran lähtivät hevoset aitauksesta karkuun teille tietymättömille. Hemmo ja Saku laukkasiivat voimalla kaukaa metsälaitumelta tanner tömisten, harjas hulmuten. Rikkoivat kaikki portit. Onneksi meidän Saku lompsoiteli kotipihaan aamusella. Tiesi tiensä kotiin. Naapurin säikyn, pälyileväsilmaisena hevosen haki vanha ja lempeä tati toiselta puolen kyllä.

Semmosen oikean tarinan vois joku kirjoittaa. Hevosten elämästä, rajusta pelosta ja rankkasateista ja kovista ukonilmoista ja selviytymisestä. Isä kertoi, että meillä oli aikoinaan Vappu, sotahevonen. Antti-pappa talutti Vapun Aholan mäelle. Sinne oli käsky. Ja tamineita mukaan. Sinne sotareissulle jäi. Vappu kuoli Kannaksella. Oli kiltti ja rauhallinen. Saku ja Söpö olivat Vapun jälkeläisiä. Isosiskoni Eve on kertonut, että sotatantereella saaliiksi joutuneilla hevosilla oli useasti rankkaa. Ne tunnistivat heti, kun kieli muuttui ja komento sen myötä. Jos koto-Suomesta lähtöisin oleva sotasaalishevonen sattui kuulemaan venäläisten alueella suomen kieltä, saattoi koto-Suomen hevonen kääntää päätään vesissä silmin. Ja varmaan myös toisin päin. Eve kuuntelee tarkkaan kylän ukkojen sotajuttuja tuvan saapaslaatikon päällä istuen. Minulla on oma leikkimökki ja puksailen siellä.

Radiosta tykkään paljon ja Kaisu Puuska-Joen lempeänvaloisasta äänestä. Ja Lauantain toivotuissa soi hieno musiikki.

Olavi Virta laulaa ”*Luonnon lapsi*”-laulua. Sävel, sanat ja laulajan ääni! Kuin miun korville tehty. Ajattelen lasta, joka voisi tulla kaukaa Rötikön pellon suunnasta ihan omine aikoineen yksikseen. Lapsella toisessa kourassa ketunleipää ja toisessa suolaheinää. Kävelee ja pysähtelee. Hirvet kääntävät päätään ja katsahtavat tyttöön. Tyttö seisauttaa, katsahtaa hirviin. Yhteisiä metsän henkäilyjä heillä. Linnut, isot ja pienet, kurkkaavat puitten takaa ja oksilta. Kettu kuikuilee vähän kauempaa. Syksyn sienet supisevat vielä salaisissa piiloissaan.

Matka jatkuu Potattimaan ohi. Ojan pientareilla kimmeltää kastepisararat. Vanamot helisevät kukkakelloineen lähteen reunalla. Suo-orvokit kuiskivat poluilla. Metsän syvästä sylistä peltojen syliin käy pienet askeleet. Voivat vaikka pyörähdelläkin.

Kenties tyttönen istahtaa ihmettelemään lämpimän kannon päälle pitkäksi tuokioksi. Sellaisia lapsia, luonnonlapsia on ihan varmasti olemassa.

HELENA TAPPER: Mikä minua valvottaa öisin?

Vuosikausia valvoin aamuyöllä, yleensä heräsin klo kolmen aikoihin. Eniten minua valvottivat työasiat ja erityisesti tekemättömät työt. Viimeisinä työvuosina yövalvomisesta alkoivat vaikuttaa ankarasti seuraavan päivän töihin ja jaksamiseen. Ja myös terveyteen. Miksi valvoin? Johdin yhdentoista maan koulutushanketta Afrikassa ja hanke vaati uuden verkko-oppimismallin teknisen ratkaisun ja sisällön rakentamista. Kun

hanke alkoi, työ oli vasta alkumetreillä. Mutta siitä selvittiin, moduuli moduulilta. Työoransiaationi tuki minua huonosti tai ei lainkaan, mutta samalla se vaati täydellistä oppimismallia. Tein virheen siinä, etten pyytänyt riittäviä resursseja työhön. Siksi valvoin ja kun heräsin yöllä, vastailin työ sähköposteihin, sitten nukuin pari tuntia ja vastailin taas sähköposteihin. Näin jälkiviisaana voisin sanoa, että minun olisi pitänyt lopettaa työnteko yöllä ja pyytää apua. Valvoin viisi vuotta ja tein töitä öisin. En tee sitä enää.

Tosin, kun kirjoitin väitöskirjaani, valvoin myös. Heräsin miettimään kriittisiä tutkimuksen teoria- ja metodologiakysymyksiä. Joskus yöllä miettiminen auttoi. Olen herännyt myös huolestuneena siitä, miten tuloni riittävät kattamaan menot. Ja vielä: olen herännyt öisin miettimään rakkaus-/ihmissuhdeongelmia. Yhteenvetona voin sanoa, että olen herännyt pääasiassa työhuoliin. Mutta nykyisin en enää herää usein, onneksi.

Mutta yölliset heräämiset ja valvomiset ovat alkaneet muuttua idea-
palaveriksi omassa päässäni. Olen mm. ideoinut yöllä herätessäni uuden kirjani, joka on nyt työvaiheessa. Koska olen Karjalan evakon tytär, ajattelin että meitä on paljon ja nyt olisi aika antaa ääni näille naisille, kun olemme vielä elossa. Olen tehnyt syksyn aikana kirjaa varten haastatteluja, ja ne ovat avanneet uusia ajatuksia siirtolaisuuteen ja karjalaiseen kulttuuriperintöön. Kirja valmistuu näillä näkymin ensi vuonna loppukeväästä.

Jos nykyisin herään öisin, ideoin tulevan päivän kulkua. Tämä tietysti kertoo siitä, että olen tottunut suunnittelemaan asioiden kulkua. Onneksi nykyisin herään yöllä yhä harvemmin. Elämiselle ja unelle jää enemmän aikaa.

EILA VOIPIO: Nalle jolla oli sielu

Olympiavuonna 1952 maaliskuussa täytin viisi vuotta. Kaksi viikkoa syntymäpäivän jälkeen meidän äiti kuoli pitkään sairastettuaan. En muista ensimmäisistä kuukausista hautajaisten jälkeen mitään, tiesin vain, että meidän perheen elämän piti nyt jatkua näin, ilman äitiä.

Isästä tuli silloin 39-vuotias neljän lapsen yksinhuoltaja. Hänellä oli takana talvisota, jatkosota ja Lapin sota, viisi pitkää ja rankkaa vuotta sodassa, josta kaikki ystävät eivät koskaan palanneet. Meidän onneksemme isä palasi kotiin, laihtuneena, mutta fyysisesti ehjänä. Sodan traumoja ja kokemuksia puitiin yhdessä sunnuntaisilla tapaamisilla sotakavereiden kanssa meidän tuvassa. Luulenpa että se olikin parasta mahdollista terapiaa silloin.

Muistan, että minulle tuli aina jotenkin turvallinen olo, kun kuulin isän ja niiden miesten jutusteluja. En kuunnellut sanoja enkä silloin ajatellut mistä kokemuksista he puhuivat. Jonkinlaista terapiaa se oli selvästi minullekin.

Minua kymmenen ja kahdeksan vuotta vanhemmat siskoni saivat aivan liian suuret vastuut äidin kuoleman jälkeen. Kotityöt oli tehtävä ja ne opittiin kantapään kautta. Kuusivuotiaana olin jo itsekin hyvä tiskaamaan.

Muutenkin yritimme jatkaa elämäämme niin kuin äidin eläessä. Kun leivoimme, naapurin yksinasuvalle mummolle vietiin aina lämmin leipä. Äitikin oli tehnyt niin.

Ompeluseurat olivat pienen kylämme tärkeä jokaviikkoinen tapahtuma niin naisille, miehille kuin lapsillekin. Tästäkin tavasta halusimme pitää kiinni. Naiset ja tytöt istuivat kammarissa ja tekivät käsitöitä, yleensä kutoivat sukkia ja lapasia, jotkut jopa villapuseroita. Itsekin opin myöhemmin sukan kantapään teon. Miehet istuivat tuvassa ja puhuivat miesten asioita.

Isäntäperheen tehtävä oli kahvinkeitto, pullan leipominen ja todella tärkeä arpajaisten järjestäminen. Kaikki oli maksullista, kahvi, pulla ja arvat. Arpajaisten päävoittona oli yleensä emännän leipoma kakku, joskus jopa täytekakku. Muina voittoina saattoi talon varallisuudesta riippuen olla vaikka kaunis liina tai vaikkapa jokin astia. Illan tuotolla kustannettiin seuraavan tapaamisen kahvipaketti.

Tuli sitten meidän vuoro järjestää ompeluseurat ensimmäisen kerran ilman äitiä. Isot siskot hoitivat kahvittelun ja leipomisen. Minä muistan niistä ompeluseuroista vain arpajaiset. Meillä oli ompelukone ja isä oli päättänyt ommella ison nallekarhun voitoksi. En tiedä missä ja miten isä oli oppinut ompelukonetta käyttämään, ja mistä oli onnistunut löytämään harmaata ja paksua tweedkangasta. Luultavasti se kangas oli jonkun vanha takki.

Sain seurata nallen syntymistä alusta loppuun. Isä leikkasi ja ompeli nallen pään, korvat, jalat, vartalon ja kädet. Tällä nallella oli kädet. Viimeiseksi osat täytettiin lampaan villalla ja ommeltiin kiinni vartaloon. Etsin nallelle silmiksi valkoiset napit ja lopuksi isä taiteili suun punaisella langalla.

Nalle oli täydellinen. Olin nähnyt miten se syntyi ja minusta se oikeasti heräsi eloon. Miten voisin luopua siitä. Tietysti ymmärsin, että oli vain pienen pieni mahdollisuus voittaa nalle omakseni arpajaisissa.

Ompeluseuroihin oli vielä kaksi päivää. Nalle nukkui vieressäni seuraavan yön. Aamulla menin tupaan nalle sylissäni, puristin sitä lujasti rintaani vasten, katsoin isää silmiin ja kerroin että tällä nallella on SIELU. Se ei ole pelkkä lelunalle, sillä on oikea sielu.

Mitä isä siihen vastasi, en muista. Mutta seurauksen muistan. Minä viisivuotias sain pitää nallen, jolla oli sielu. Toinen seuraus oli, että isä joutui ompelemaan uuden, pienemmän ja sieluttoman nallen. Naapurin Helena voitti sen.

Nalle, jolla oli sielu, eli hyvän ja pitkän elämän. Se ei koskaan saanut muuta nimeä, se oli aina vain Nalle, isolla kirjaimella. Syötin sitä, puhuin sille ja todella rakastin sitä, kunnes senkin tuli aika lähteä tähtien taakse.

4.

Kirjeenvaihtoa

HELENA HIILA-O'BRIEN: Kainuun tyttö & Korven ukko

Hyvä ystävä,

en ole kuullut sinusta pitkiin aikoihin. Oletko Kuhmossa, Suomessa vai matkustitko Singaporeen kuten sinua opastin. Vai olitko joulun Helsingissä, jos olit, niin silloin kyllä olen pettynyt, ettet ottanut yhteyttä. En uskalla ajatella, että olisit vajonnut sellaiseen depressioon, että olisit tehnyt jotain itsellesi. Ehkäpä Korven Ukko on nyt vain talvihorrok- sessa, josta tämä kirje hänet herättäköön.

Koko maailma on sekaisin, maailman mahtavinta valtiota johtaa pähkähullu ”kuningas”, kuten emeritusprofessori Koskenniemi totesi eilen A- talkissa, tai kuten joku muu asiantuntija, että maailman johtaja toimii kuin nelivuotias lapsi. Minulla on 4-vuotias lapsenlapsi, Kuutti, kyllä hän on paljon luotettavampi kuin tämä sirkustirehtööri. Tunte-

mamme maailma murenee altamme, se sääntöpohjainen. Maailmasta on tullut kuin suuri koulun piha, jossa pari isoa poikaa kiusaa pienempiä. Miten muut selviytyvät, osa liehittelee, osa yrittää olla mahdollisimman hiljaa ja näkymättämänä, muutama ryhtyy vastarintaan. Aikuisia ei näy pihalla. Opettajainhuoneessa levitellään käsiä.

Mitä meidän tavan ihmisten tulisi tehdä ja mitä voimme tehdä? Tätä kysyttiin presidentti Tarja Haloselta Helena Ranta -seminaarissa, johon osallistuin viime viikolla. ”Keskity lähiympäristöön, seuraa tilannetta ja toimi missä voit”. Nämä neuvot lienee tarkoitettu poliitikoille, koskapa hän seuraavaksi maalasi maailman, missä Pohjoismaat voisivat tehdä enemmän yhteistyötä puolustuksessa ja taloudessa, ja mukaan voisi ottaa samanmielisiä, kuten Kanadan, Australian ja Uuden-Seelannin. Kanadan pääministeri puhui vähän samaan suuntaan viikko sitten Davosissa. Aika kaukana nämä meren takaiset ovat kuitenkin.

Me, joita kiusaaminen ei vielä koske, yritämme jatkaa elämäämme ja selvitä jokapäiväisistä tehtävistä ja ottaa vastaan ilonaiheet, kellä niitä on. Elämä jatkuu. Siitä puheen ollen, sukuumme on syntynyt uusi lapsi. Kummipoikani sai esikoisen ja me saimme kutsun ristiäisiin Kallion kirkkoon. Oletko koskaan käynyt siellä? Oletko kiinnittänyt huomiota alttaritauluun? Se on puusta veistetty kokoelma eri ammatin harjoittajia, rakennusmiehiä, muurareita, pyykkäreitä, tavallisia työläisiä, jotka asuivat Kalliossa kirkon rakentamisen aikaan. Keskellä on Jeesus, joka siunaa heitä kaikkia. ”Tulkaa te kaikki työn raskauttamat minä annan teille levon”. Pappi kertoi, että malleina oli ollut paikallisia ihmisiä, joita pitkään tunnistettiin. Nyt heistäkin on aika jättänyt.

Oli hienoa nähdä lapsiperheitä, pieniä tyttöjä ja poikia vanhempineen. Lapsia vielä syntyy kaikesta huolimatta. Vähemmistökansalaisia he ovat

jo nyt ja ehkäpä siksi heistä ei tarvitse välittää kuin juhlapuheissa. Lapsiköyhyys lisääntyy ja sillä on pitkät jäljet. Lapsilta ei tarvitse leikata, mutta heiltä leikataan, koska voidaan. Lapsiasiavaltuutetun vaatimukset kaikuvat kuuroille korville.

Vanhukset, joihin mekin kuulumme, jos sallit, eivät ole vähemmistö, vaan kansan osa, joka kasvaa. Elämme pitempään kuin aikaisemmat sukupolvet, ja terveempinä. Mutta elämän loppuvaiheessa jokainen tarvitsee hoivaa ja huolenpitoa aivan kuin lapset pieninä. Miksi sitten hallitus leikkaa 200 miljoonaa euroa vammaisten ja vanhusten palveluista? Koska se voi. Niinpä jatkossakin saamme lukea uutisia hoivakodeissa pyörätuoliin kuristuneista ja ulkona vähissä vaatteissa hortoilevista vanhuksista, jotka eivät tiedä minne ovat menossa.

Ei tule vastuuministeri, pääministeristä puhumattakaan, pyytämään anteeksi. Vanhusasiamiehen puheet kaikuvat kuuroille korville.

Maailmanpolitiikalle emme paljoa voi, terveydenhuollon kriisiin voimme yrittää vaikuttaa kukin omalla tavallamme, vaikka ottamalla yhteyttä omaan kansanedustajaan. Tai vaikkapa kirjoittamalla yleisönosastoon. Lukeeko kukaan. Entäpä sosiaalinen media. Olen joskus laittanut sinne jonkun mielipiteen ja saanut törkyä niskaani. Odottelen vaaleja, yksikin ääni vaikuttaa demokratiassa, näin haluan uskoa.

Nyt keskityn lähipiiriin, ihan tähän henkilökohtaiseen kuplaani. Ymmärrän, että se on eskapismia, mutta oman ja lähimmäisteni mielenrauhan vuoksi järkevää. Onhan tässäkin mahdollisuuksia, voin helpottaa lasteni elämää hoitamalla lapsenlapsiani, voin sanoa ystävällisen sanan naapurille ja näin lievittää yksinäisyyttä, voin viedä miehelleni aamuteen sänkyyn, asia, josta hän ilahtuu ja josta minä sain pyyhkeitä

feministiystäviltäni. Voin liikkua avoimin silmin ja yrittää auttaa niitä, jotka sitä tarvitsevat. Voin tukea kaikkia niitä tahoja yhteiskunnassa, jotka eivät anna periksi vaan rakentavat parempaa maailmaa. Mitä se olisi käytännössä Helsingissä. Kuhmossa, suomessa? Osallistua voi vaikka rollaattorimarssiin Helsingissä tai Tampereella.

No, nytpä sait oikein saarnan luettavaksesi. Annahan kuulua mitä mietit tästä nykymenosta. Oikeasti, ilahtuisin kovasti, jos kuulisin miten sinulla henkilökohtaisesti menee.

Rakkain terveisin,
Kainuun tyttö

P.S. Kesällä tulen Kuhmon kamarimusiikkijuhliin.

Hyvä Kainuun tyttö,

Kiitos kirjeestäsi, jonka sain jo kuukausi sitten. Anteeksi, että vastaukseni on viipynyt. Olen ollut sairaana, ihan sairaalassa Kajaanissa, täällähän ei enää terveyskeskuksen vuodeosastoa ole. Yritin viettää joulua täällä kotimökissä, mutta tuntui niin onehkalta, että menin veljeni, oikeastaan velipuoleni, luo joulua viettämään. Hyvin he minua pitivät, mutta halusin kuitenkin heti ensimmäisenä arkena kotiin. Ei olisi kannattanut. Pakkasta oli 30 astetta ja olin vahingossa vääntänyt lämmityksen ihan minimiin, kai kallista sähköä säästääkseni. Tupa oli kylmä kuin ryssän helveti. Rupesin lämmittämään, onhan minulla täällä takka ja leivinuuni.

Aikansa se otti. Minä tietysti vilustuin, ja lienenkö saanut jonkun viruksen kyliltä. Menin niin huonoon kuntoon, että KELA-taksilla

Kajaaniin. Sairaalassa diagnosoivat keuhkokuumeen. No, nyt olen jo toipunut kiitos antibioottien.

En siis matkustanut Singaporeen enkä edes Helsinkiin. Ei minulla Singaporessa ole yhtään tuttavaa enkä ole koskaan siellä käynytkään. Kunhan satuilin sinulle, en tiedä miksi. Poika minulla kuitenkin on ja hän asuu Helsingissä nyt, kun palasi perheineen sieltä Singaporesta.

Kaikki mitä kerroin opiskeluista ja työurasta lainasin pojaltani. Hän se on se menestynyt tyyppi, en minä. Pyydän nyt tässä vaiheessa anteeksi valheitani. Ehkäpä heität kirjeen uuniin etkä halua lukea edes loppuun.

Oikeastaan säikähdin, kun kerroit kirjeessäsi, että olet tulossa tänne ensi kesänä Kamarimusiikkifestivaaleihin. Kun sitten paljastuisi, että oletkin ollut kirjeenvaihdossa huijarin kanssa. Mikä häpeä!

Olen siis Korven Ukko. Elantoni olen saanut metsästä. Ensin Metsäliiton työntekijänä, ihan metsurina, sitten harvesterin ajajana ja nyt pari vuosikymmentä ennen eläköitymistä alan yrittäjänä. Ei se hullumpaa hommaa ole ollut ja ovathan kuhmolaiset tunnettua kirveskansaa.

Ja ulkomaillakin olen töitä tehnyt. Kävin lukion Kuhmon yhteiskoulussa, johon oli aika vaikea silloin päästä. Monet, kuten ystäväsikin joutui hakeutumaan Kajaaniin lukioon. Saada poika ylioppilaaksi oli äidin ja mummon suuri haave ja se toteutui vieläpä aika hyvillä arvosanoilla.

Miksi en jatkanut lukuja liittyy ylioppilaskevään tapahtumiin. Silloin ymmärsin lopullisesti, että Eemeli, isäni, ei ollutkaan oikea isäni. Toki oikea siinä mielessä, että hän oli minut kasvattanut yhdessä äitini kanssa. Miksi minulla oli eri sukunimi kuin veljelläni, siis velipuolella. Miksi

kavereiden vinot hymyt ja eukkojen tietäväiset katseet? Koska olin lehtolapsi, jonka tämän Eemeli oli korjannut yhdessä äitini kanssa katuojasta. Miksi en ollut aikaisemmin ymmärtänyt, sentään lukiopoika. Koska en ollut halunnut ymmärtää ja koska Eemeli oli aika kohdellut minua kuin omaa poikaansa. Ja sehän sinä olet aina ollut minulle, hän sanoi, kun vihaisena tivasin asiaa häneltä. Mikset sitten adoptoinut? Olisi ollut liikaa paperitöitä ja asiaan oli jo sopeuduttu. Ja koska sinulle syntyi ihan oma poika, minä siihen edelleen vihaisena.

Siihen sai jäädä suunnitelmat metsätieteen opinnoista. Ostin moottorisahan ja aloin jatkäksi. Ei se herkkua ollut, ja oli nähtävissä, että nämä metsätyömiehet pian korvataan monitoimikoneella, joka kaataa puun, karsii ja pinoaa. Sitä minä en jäänyt odottamaan vaan lähdin monen muun kainuulaisen tavoin Ruotsiin.

Meitähän tultiin oikein houkuttelemaan leveän vehnäleivän ääreen. Göteborgissa oli Volvon tehtaalla töitä ja palkkaakin maksettiin ihan kohtuuhyvin. Finjeveleiksi meitä haukuttiin, mutta kun oltiin omassa porukassa niin tuumittiin, ettei haukku haavaa tee. Siellä lähetin muutaman kiitollisen ajatuksen ruotsinopettajalleni, joka koviin kainuulaiskalloihin oli takonut svenskaa. Olin sitten tulkinakin monelle suomalaiselle. Sen aikaa viivyin siellä, että sain ostettua tuliterän Volvon. Sillä ajoin kotiin, kai näyttääkseni, että kyllä poika pärjää. Äiti oli mielissään, kun poika palasi terveenä ja varoissaan kotiin. Yritin keskustella vakavasti hänen kanssaan, että todellakin halusin tietää, kuka isäni oli, kun se ei Eemeli ollut. Äiti itki ja pyyteli anteeksi, siis minulta, syntymääni, mutta ei paljastanut kuka oli hänet jättänyt ahdinkoon. No olkoon, en minäkään enää vaivaa sinua olemassaolollani. Onhan niitä maailmassa muitakin kyliä kuin tämä Kuhmo. Jäljestäpäin harmitti, että niin kovilla sanoilla hyökkäsin äitiäni vastaan.

Kostamuksen rakentaminen oli käynnistynyt Neuvostoliiton ja Suomen yhteistyönä. Sehän on presidentti Kekkonen lanseeraama urakka erityisesti kotimaakunnan Kainuun työttömyyden hoitoon. Kuhmoa se virkisti aivan erityisesti. Moni omakotitalo täällä on pystytetty Kostamus ansioilla. Tottahan minunkin piti päästä näihin tienesteihin. Kun olin ollut lännessä niin nytpä koetin onneani idässä. Kun Ruotsissa olin kääntynyt sosialistiksi ja melkein kommunistiksi niin aika Kostamuksessa pesi pois kaikki haaveet sosialistisesta Suomesta. Reaalisosialismi ei todellakaan innostanut. Meitä toki varjeltiin totuudelta, emme saaneet olla tekemisissä paikallisten kanssa, mutta mikäs nuoria estää. Halusin tutustua tietysti paikallisiin tyttöihin niin kuin moni muukin. Niinpä mukaani tarttui eräs kaunis, pirteä tyttö, joka hieman osasi suomeakin, olihan mummonsa alan pitäen Suomussalmelta. Hän oli terveysasemalla sairaanhoitajana. Minulle tuli usein asiaa sinne, milloin oli kurkku, milloin korva tai vatsa kipeänä. Menimme Annan kanssa kihloihin ja kaikenlaisten byrokraattisten esteiden jälkeen naimisiin. Palasin vaimoineni Kuhmoon ja äitini hyväksyi Annan heti ja sanoi: ”Ruotsista toit auton ja Venäjältä naisen, tyhjin käsin en kummastakaan maasta palannut.”

Mutta ei äiti vielääkään kertonut kuka isäni oli. Tein sitten hieman tiedusteluja. Missä hän oli ollut piikana ja kuinka kauan. Pian selvisi, että eräässä isossa talossa, jossa oli nuori naimaton isäntä, muutaman vuoden äitiäni vanhempi. Hänkin oli iso, tummatukkainen ja tuimailmeinen mies. Vähän kuin minä. Hänelläkin oli poika, suurin piirtein saman ikäinen kuin minä. Kerroin äidille päätelmäni ja hän taas herkesi itkemään. Nyt ei auta itku markkinoilla, minulla on oikeus tietää. Paljastui, että tällä isännällä oli ollut vispilän kauppaa samanaikaisesti myös erään

toisen tytön kanssa ja hän oli ison talon tyttö. Tietäähän sen, kumman mies valitsi.

Mutta sitten tuli Eemeli, joka sanoi, että hoidetaan tuo poika yhdessä ja hyvä mies Eemeli on ollutkin, ja hyvä isä minulle.

Tämmöinen on siis Korven ukon syntyhistoria. Eniten harmittaa, että hylkäsin yliopisto-opinnot. Olen kuitenkin saanut elää hyvän elämän Annan kanssa. Poikaa olen kannustanut opiskelemaan niin pitkälle kuin päästä riittää, vaikka tohtoriksi.

Nyt tiedät pahimmat asiat minusta, jos tänne asti jaksoit lukea. Pyydän vielä anteeksi, että valehtelin sinulle. Miksi, en itsekään ymmärrä. Ehkä ajattelin, että et viitsi tavalliselle miehelle vastata, kun itse olet korkeasti koulutettu. Ymmärrän hyvin, jos et halua enää olla kanssani kirjeenvaihdossa. Jos haluaisit vastata, vaikka haukkua minut, niin olisi kovin onnellinen.

Terveisin, Korven Ukko

Hyvä korven ukko,

Kiitos kirjeestäsi. Olen helpottunut, että olet ainakin elossa ja ilmeisesti toipumassa. Keuhkokuume ei ole leikin asia meidän ikäisille, jos kenellekään.

Otan myös synnintunnustuksesi vastaan, sen että olit valehdellut minulle. Mikä saa ihmisen parantelemaan itseään, ikään kuin upgreidaamaan. Ehkä epävarmuus, ehkä yleinen ajan henki, kaikki on kauppatavaraa, myös ihminen. Pitää esittää parempaa kuin onkaan,

että tulisi hyväksytyksi. Erehdyit minun suhteeni. Olen toki maisteri, peräti kaksinkertainen, mutta en luokittele ihmisiä oppiarvojen enkä muunkaan ulkoisen mukaan. Meillä kotona kohdeltiin samanarvoisesti kaikkia ihmisiä, niin papille kuin kulkukauppiaille keitettiin kahvit, ketään ei tyhjin suin laskettu Katajamäeltä pois.

Tasa-arvon ajatusta olen yrittänyt omassa elämässäni noudattaa, ja sitä opettaa lapsillekin.

Annan sinulle anteeksi ja ymmärrän tekosi sitä vasten, mitä kerroit lapsuudestasi. Ei aviottoman lapsen elämä ole ollut helppoa milloinkaan. Toimin itse vähän aikaa Helsingin lastensuojeluvirastossa sosiaalityöntekijänä ja työssäni kohtasin niin yksinhuoltajaäitejä heidän lapsiaankin. Au-lapsiksi heitä sanottiin. Kävin perheissä katsastamassa, miten asiat sujuivat, yleensä kohtalaisesti. Kiusaaminen oli kuitenkin ongelma. Muistan pojan, Kullervon, jota pihalla kutsuttiin Kulliksi ja pilkattiin missä kullin isä. Miten ajattelematonta antaa lapselle tuollainen nimi, muistan ajatelleeni. Kalevalan Kullervon tarina ei sekään ennusta mitään hyvää pojalle. En tiedä miten heidän kävi, koska seurasin perhettä vain kesän verran.

Sinulla, toivottavasti on ihan tavallinen nimi. Ehkä meidän olisi aika esittäytyä? Minä ole Maija Karjalainen. Kuka sinä, Korven ukko olet?

Täällä Helsingissä talvi sen kun jatkuu. Lunta on reippaasti ja eilen sitä satoi lisää. Aurinkoisia pakkaspäiviä ihan kuin ennen vanhaan. Tulee mieleen lapsuuden talvet, jolloin koulupäivän jälkeen vetäistiin viiden kilometrin hiihtolenkki. Enää en hiihdä, vaikka mieli tekisi viilettää meren jäällä. Olin muutama vuosi sitten selkäleikkauksessa ja jokin ihmeellinen arkuus siitä jäi. En uskalla enää hiihtää, en pelata golfia

enkä tanssia. Pelottaa, että joutuisin takaisin leikkuupöydälle. Eniten pelottaa nukuttaminen, vaikka ei siitä mitään huonoja kokemuksia olekaan. Entäpä, jos en herää. Tai jos se vaikuttaa muistiin. Turhia pelkoja tietenkin.

Minusta elämäsi on ollut todella mielenkiintoista. Ruotsiin muutti moni minunkin luokkatoverini, harva on tullut takaisin muuten kuin käymään kesälomalla. Tapasin yhtä Helenaa viime kesänä. Göteborgissa on asunut, tehnyt töitä ja perustanut perheen, lapsenlapsetkin jo aikuisia. Ja kaikki ruotsiksi, hän vielä nauroi. Helena taisi saada ehdot ruotsista silloin keskikoulussa.

Olisi hauska kuulla enemmän kokemuksistasi Kostamuksesta. Olin silloin opiskelemissa Helsingissä, mutta muistan miten paljon Kostamus antoi toivoa kainuulaisille. Isää harmitti, kun se oli niin kaukana. Kuhmolaiset siitä suurimman hyödyn saa, hän totesi.

Olet siis tehnyt elämäntyösi metsässä. Mikä sen arvokkaampaa, ilman metsää ja metsäteollisuutta ei Suomessa olisi tällaista hyvinvointia. Nyt se on helppo unohtaa, kun maa on jo saatu rakennetuksi. En ehkä ole ihan puolueeton, koska itsekin omistan metsää. Saimme sitä siskoni kanssa perintönä. Olemme siis niitä tyypillisiä kaupunkilaisia metsänomistajia, jotka asuvat kaukana omistamistaan maista. Kyllä Suomessa metsää riittää sanokoot vihreät mitä hyvänsä. Kun ajaa Helsingistä Kajaaniin niin metsien halki tie vie. Kun istuu lentokoneessa saman matkan niin eipä muuta näekään kuin metsää. Ei se tietenkään ikimetsää ole, kuinka olisikaan. Sitä on hakattu ja sitä on istutettu, siis sanalla sanoen hoidettu. Olen itsekin ollut nuorena tyttönä istuttamassa metsää, raskasta työtä se oli. Ei puhettakaan, että enää jaksaisin. Eniten harmittaa, ettei oikein tunnuta tietävän, onko se ”hyvis” vai ”pahis”, tai siis onko se hiilinielu

vai ympäristöongelma. Ruotsi lienee melko hyvä vertailukohde, siellä metsä on hiilinielu. Kuulemma erilainen mittaustapa. Minä kysyn, että miksi. Eikö ympäristöä voisi tutkia samanlaisille mittareilla koko EU:n alueella, tai ainakin havumetsävyöhykkeellä?

En ole mikään ekspertti metsänhoidollisissa kysymyksissä, siksiäpä olisi-kin mielenkiintoista vaihtaa kanssasi sananen. Metsä oli lapsuudessani marjapaikka, sienipaikka, paikka mistä haettiin vastakset. Talvisin isä kulki metsätoissa. Ihan varhaislapsuudesta muistan kuinka hän teroitti sahaa pirtin lampun alla. Kehitys kehittyi ja pian isällä jo pärisi moottorisaha, Huskvarna. Toisinaan isä kertoi jännittäviä tarinoita metsän peitosta. Lehmät saattoivat kadota niin, etteivät ne osanneet tulla kotiin eikä niitä löydetty muutoin kuin tietäjän, poppaukon, toimesta. Isä oli pikkupoikana ollut poppaukon mukana päästämässä lehmä pirun panasta. Meitä lapsia varoiteltiin menemästä liian syvälle metsään. ”Mitäpä tekisit, jos eksyisit metsään ja karhu tulisi ja sinä ruikuttaisit, susi söisi sinulta jalan!”. Niinpä, miten sitä jalattomana pääsisi takaisin kotiin.

Kohta kääntyy kevään puolelle. Vaikka vielä on pakkasta niin jo kuuluu linnunlaulu. Ne kuulevat, joilla on kuulo tallella tai toimiva kuulolaite. Se minulla on.

Korven Ukko, toivon sinulle hyvää vointia ja oikein hyvää kevään odotusta. Minä odotan kirjettäsi.

Terveisin, Maija, Kainuun tyttö

LIEKO LEPISTÖ: Kirje isälle

Hei, Alpo, siel haudan pohjalla tai pilven reunalla! Emmä oikeen tiedä, mis sä oot, jossain kuitenkin, tai ainaki mun mielessä ikuisesti. Siit on jo melkeen 45 vuotta, kun sä kuolit, mulle ihan liian varhain ja varmaan liian varhain myös sulle. Me oltiin opittu tuntemaan toisemme uudestaan vasta ihan vähän aikaisemmin, oltiin oltu erossa niin pitkään. Me oltais tarvittu vielä toinen toinen toisiamme.

Kuolit niin nuorena, 54-vuotiaana. Kuolemaasi oli edeltänyt vuosien kamala väsymys – mitään lääketieteellistä diagnoosia sinulle ei oltu löydetty. Verikokeissa mitatut tulehdusarvosi huitelivat taivaissa, mutta puolen vuoden Laakson sairaalassa olosi ja kaikkien mahdollisten tehtyjen tutkimusten perusteella siihen ei osattu diagnosoida mitään syytä. Sitten Laakson sairaala lähetti sinut kotiin potemaan, kuoleman väsynyt olit, Kalle Pääataloa sentään jaksoit lukea, seurata maailman tapahtumia tarkasti ja urheilua.

Mauno Koivisto oli suuri idolisi, olit sosiaalidemokraattien kannattaja. Mauno Koivistossa sinua innoitti se, että hän oli opiskellut tohtoriksi ja kohonnut satamajätkästä presidentiksi. Kun pääsin opiskelemaan yliopistoon, olit iloinen ja sitä mieltä, että minunkin tuli opiskella yhtä pitkälle kuin ihailemasi Koiviston. Keskustelimme ensimmäisen yliopistovuoteni sosiologian tehtävistäni, joihin otit myös kantaa. Sinulla oli sydämen viisautta ja tietoja, joita olit oppinut kirjoista ja joukkotiedotuksesta. Olen arvostanut, isä, suuresti hankkimiasi tietoja ja sydämesi syvyyttä.

1950-luvun alussa, kun hyvinvointiyhteiskuntaa alettiin rakentaa, olit nuori mies, elämäsi kunnossa. Lapsuutesi olit elänyt Karjalan kan-

naksella, ja siihen oli kuulunut kaksi kertaa evakkotaipaleelle lähtö. Perheenne oli sijoitettuna ainakin kahdeksalle eri paikkakunnalle sotien aikana ja riemunne oli rajaton, kun te pojat pääsitte viimein yhteen ja samaan paikkaan äitinne kanssa. Kaksi vanhinta veljeäsi olivat sodassa mukana ja toinen heistä oli myös työssä armeijan palveluksessa. Isäsi oli vapautettu sotapalvelusta, koska hänellä oli vaikea sairaus, johon myöhemmin sairastuit myös sinä, sen jälkeen kaikki neljä veljeäsi sekä myöhemmin myös minä. (Tosin minä olen sairastanut tätä sairautta paljon lievemmissä muodossa kuin te aikaisemmat edesmenneet: olin elänyt sairauden varjossa koko siihen asteisen elämäni, joten päätin ottaa kaikki muutkin kuin lääkärin ehdottamat keinot käyttööni. Tämä tosin ei ole tämän kirjeeni aihe.)

Mut, isä, hei! Sähän voisit olla ylpeä ja iloinen siitäkin, että mä en kärsi ja kipuile tämän sairauden kanssa niin pahasti kuin te mua edeltäneet sukupolvet. Sinähän aina sanoitkin, että tää meiän tyttö menee läpi vaikka harmaan kiven. Ainakin tässä sairauksessa se on toteutunutkin.

Kannakselle et sen kummemmin haikaillut takaisin. Totesit: ”Eihä siel Kanneksel olt sen kummempaa ku tääl muualkaa!” Kolme vanhempaa veljeäsi olivat toista mieltä ja osallistuivat säännöllisesti Karjala-tapahtumiin ja yksi toimi aktiivisesti tähän liittyvässä säätiössä. Sinä olit mukana 1960-luvun alussa Viipurin matkalla, mutta Kannakselle ette onnistuneet pääsemään – se oli siihen aikaan turisteilta kiellettyä aluetta.

Minä ja muut halukkaat sukulaiset pääsimme käymään Kannaksella kotikylässänne 1990- ja 2000-luvuilla. Minä näin niiden matkojen aikana ihan riittävästi Kannasta enkä saanut minäkään mitään otetta kaipuusta Karjalaan – kyllähän siellä käki tietysti kukkui ja metsämansikat olivat makeita.

Kotitalosi perustukset näin monta kertaa, muuta talostanne ei ollut jäljellä. Ja, voi, miten pieni se talo olikaan ollut! Talon ympäristö oli ehtinyt muuttua pusikoksi ja talon perustuksien löytäminen oli työlästä. Jäljellä rakennuksista oli perunakuoppa perheesi käyttämä kellari, siihen joku oli uusinnut katon ja tuonut lukon oveen.

Yhdeltä muutaman päivän bussimatkalta vuonna 1993 kotipitäjäänne jäi mieleeni erityisesti se, että osa matkustajista, joiden kotitalo oli säilynyt ja siellä asuivat täysin uudet asukkaat, nämä vanhat evakot veivät kahvipaketteja tms. tuliaisiksi näille uusille asukkaille. Nämä uudet asukkaat oli tietysti pakkosiirretty jostain suuren ja mahtavan Neuvostoliiton kolkasta näiden evakkojen entisiin kotitaloihin. Ei heilläkään ollut mitään vapaata valintaa asuinpaikkansa suhteen! Mutta silti tuo lahjojen vienti rakkaan, entisen kodin valloittajille tuntui minusta kummalliselta – vähintäänkin kieltämisen kieltämiseltä?

Karjalan kannaksella sijaitseva kotikuntanne oli ollut maatalousvaltainen pitäjä, jossa kasvatettiin menestyksellä hevosia. Sinne perustettiin myös ravirata. Matkoillamme 1990- ja 2000-luvuilla tiet Kannaksella olivat järkyttävän huonossa kunnossa. Bussi saattoi juuttua helposti niille kuoppaisille taipaleille. Venäläiset valittivat, että suomalaiset olivat tehneet huonoja teitä 1930-luvulla ja sitä ennen. Pah, vai olikohan teiden kunnossapito laiminlyöty joidenkin muiden kuin suomalaisten toimesta 1940-luvulta alkaen?

Evakkojen sijoituksen jälkeen, mitä pidettiin Veikko Vennamon onnistuneena toteutuksena, elit nuoruuttasi Uudellamaalla, pienessä kylässä. Talon, peltojen ja metsän hoito oli sinun vastuullasi, sillä isäsi oli hyvin sairas ja väsynyt. Sinä olit maalaispoika, nuorukainen, joka osasi valjastaa hevoset ja ajaa niillä. Äitisi hoiti karjan ja ruuan laiton. Suunni-

telmana oli, että sinä perisit kotitalosi – ethän osannutkaan tehdä muuta kuin maataloustöitä. Kaksi vanhinta veljeäsi, jotka olivat olleet sodissa mukana, saivat rintamiestalojen tontit samasta kylästä. Sodan jälkeen toinen heistä menestyi yrittäjänä ja toisella oli taas työpaikka armeijan leivissä. Nuorin veljistäsi kävi keskikoulun – se oli siihen aikaan suuri meriitti – sekä sen jälkeen peräti kauppaopiston. Veljesparvenne keskimäinen kihlautui ja sittemmin avioitui yhden myös Kannakselta kotoisin olevan perheen tyttären kanssa – tästä perheestä oli jäljellä enää äiti ja tytär – ja niin hänestä tuli isäntä suurehkoon taloon.

Kummitätini kertoi minulle joitain vuosia sitten, että yksi sukulainen Helsingistä oli auttanut sinua muuttamaan kaupunkiin ja hankkimaan työtä. Olit aluksi Nokian kaapelitehtaalla ja sitten siirryit autonkuljettajaksi Keskolle sekä samaan aikaan toimit myös talonmiehenä. Sen jälkeen olit Helsingin kaupungilla urheilukentän kentänhoitajana. Mitenkähän ajokortin suorittaminen siihen aikaan tapahtui? Eikö se ollut suuri taloudellinen uhraus? Muistan, miten keuhit peruutustaitojasi kuorma-autolla kapealle pihalle alamäkeä pitkin, samoin kuin sitä miten hyvin osasit valjastaa hevosen vielä vuosikymmentenkin jälkeen, vaikket enää ollut tekemisissä hevosten kanssa. Minullekin kustansit ajokortin heti, kun olin täyttänyt 18 vuotta.

Yllättävää oli myös se, että kaikki muut neljä veljeäsi olivat kiivaita luonteeltaan kuten myös isäsi, mutta sinä olit heitä luonteeltaan lempeämpi, kuten myös äitisi oli – tämän kertoi minulle myös kummitätini. Miksi äitisi hylkäsi sinut? Miksi äitisi järjesti perinnönjaon uusiksi? Miksi isoisä ei puuttunut siihen – vai oliko hän jo liian sairas ja väsynyt? Yksi veljistäsi kertoi kuolemasi jälkeen, että olit lapsuudessasi sairastanut jotain pitkäaikaista tautia. Oliko siihen aikaan tapana, että sairas lapsi

jätettiin vähän niin kuin heitteille ja hänestä ei välitetty yhtä paljon kuin terveistä lapsista?

Kummitätini kertoi myös, ettei isoisä osannut lukea. Isoäiti luki hänelle sanomalehteä. Yllättävää myös, että kuulin isoisäni lukutaidottomuudesta vasta muutama vuosi sitten.

Melko pitkälle olen siis edennyt isoisästäni, niin siis, tarkoitan tiedollisesti. Maailma on muuttunut, maaseudulta on siirrytty kaupunkeihin. Onko asemani yliopistollisen tutkijatason koulutuksen saaneena ja kaupungissa vuokra-asunnon kaksiossa asuvana merkittävästi erilainen kuin pienviljelijäisöisäni tai sinun, isäni? Osaan vieraita kieliä, osaan kirjoittaa ja harrastelen kirjoittamista, olen matkustellut vieraissakin maanosissa – mutta ovatko nämä tekijät jotain merkittävästi erilaista, mitä ei kuulunut isoisäni tai sinun, isäni, elämäänne? Koulutustason nousu maassamme on sotien jälkeen ollut huomattavaa, mutta sen todellista merkittävyttä voitaneen pohtia. Yhdessä kirjan nimessä on kuvattu suomalaisten naisten historiaa termeillä ”piiasta maisteriksi”. Peruskoulusta taisteltiin Suomessa, sen väitettiin tasapäistävän oppilaita. Myöhemmin tulleiden erinomaisten Pisa-tulosten jälkeen peruskoulusta tuli kuitenkin kaikkien hyväksymä. Tällä hetkellä mietin, onko koulutususko mennyt jo liian pitkälle, kun työn löytäminen ilman ammattikoulutusta voi olla mahdotonta. Samoin tekoäly tuonee uusia ongelmia: opiskelijat jakautunevat tutkinnon suorittaneisiin ja todellisiin osajiin.

Onko elämäni laatu merkittävästi parempaa, kun minulla on keskuslämmitys eikä kylmää vettä tarvitse kantaa kaivosta kuten sinun, isä, lapsuudessasi ja nuoruudessasi? Sinulle, isä, muutto pääkaupunkiin oli varmasti suuri muutos, vai kuinka? Pääkaupungin vilkas liikenne

ja raitiovaunut tekivät ehkä vaikutuksen sinuun, niinkö? Entä lämmin vesijohtovesi? Entä myöhemmin tulleet jääkaappi ja pölyimuri?

Työpaikoillasi, isä, et päässyt koskaan nauttimaan terveellisistä salaattibuffeteista etkä muistakaan työpaikkalounaista. Sinulla oli eväät mukanasasi työpaikalla ja töiden jälkeen sinulla oli kiire kotiin ruokaa valmistamaan. Osasit tehdä ainakin yhden ruuan: keittää perunat ja perata kokonaisen sillin sen painikkeeksi. Juureksia, kuten porkkanaa, punajuurta ja lanttua, syötiin myös, samoin hapan- ja suolakurkkuja sekä kaaleja. 1960-luvulla ja sitä ennen Suomessa salaattit eivät vielä olleet yleisiä. Läskisoosi oli herkkuruokaa; monilla suomalaisilla ei kuitenkaan ollut siihen varaa ja niinpä ruokalistalla oli usein pelkkä ruskea kastike ja perunat. Marjoja kerättiin luonnosta ja marjapensaita istutettiin pihoihin, joten niistä saatiin vitamiineja, flavonoideja ym. Marjamehut ja hillot olivat emäntien ylpeyden aiheita. Keräsit myös sienä – se oli ollut tapana Karjalassa.

Politiikan ja urheilun seuraaminen oli sinulle tärkeää. Isäni veli kertoi, että he – viisi veljestä – harrastivat lapsuudessaan ja nuoruudessaan innokkaasti erilaisia urheilulajeja: hyppäsivät pituutta ja korkeutta, työnsivät kuulaa ja juoksivat kilpaa, kesäisin uitiin ahkerasti.

Sotien jälkeen sait kokea hyvinvointivaltion kehittymisen Suomessa: esim. työehtolainsäädäntö parani työntekijöille, äitiyslomat pitenivät, luotiin peruskoulu- ja terveyskeskusjärjestelmät jne. Ne eivät syntyneet tyhjästä vaan edellyttivät kamppailua ja työtä niiden edestä. Vuonna 1956, jolloin synnyin, oli yleislakko. Onneksi et ole joutunut näkemään hyvinvointivaltiomme alasajoa. Poliitikot puhuvat edelleen hyvinvointivaltioista – tätä retoriikkaa en ymmärrä. Stakeshan esitti jo kauan sitten,

ettei Suomessa enää ole kyse minkäänlaisesta hyvinvointivaltiosta. Ja Stakesin lopettamisestakin on jo valtavan pitkä aika! Ja jo paljon ennen nykyisen hallituksemme saks- ja leikkauspolitiikkaa, EU:lta on tullut huomautuksia Suomen riittämättömästä sosiaaliturvasta.

Ennen kuolemaasi yksi veljistäsi kävi pyytämässä sinulta anteeksi sairaalassa – teillä oli ollut vuosikymmenet välit poikki perinnön jaon seurauksena. Ihmettelen, miksei veljesi yksityisyrittäjänä vaurastuttuaan voinut maksaa tuota sinulle kuulunutta osuutta takaisin. Sanoit veljellesi, että teko on annettu anteeksi. En ymmärrä tällaista, mielestäni naiivia ja kristillisyyteen kuuluvaa anteeksi antoa – sitähan hoetaan jumalanpalveluksissakin. Mielestäni anteeksiantoon kuuluisi keskeisesti se, että toista vastaan rikkonut henkilö hyvittää jotenkin tekonsa, teoilla tai vaikkapa materiaalisesti; tällainen näkemys sisältyy tietojeni mukaan juutalaisuuteen.

Lopetin soitteluni yhdelle vanhalle sukulaisellemme, kun hän joka kerta puhelimesta voivotteli sitä, kuinka huonosti tämä suku oli kohdellut sinua, isä. Nämä toistuvat valittelut vuodesta toiseen tuntuivat samalta kuin olisi väännetty puukkoa vanhassa haavassani. Ilmeisesti minä perin huonon aseman suvussa sinun jälkeesi.

Sari Näre kirjoittaa teoksissaan ”Ruma sota” ja ”Sodat esiäittemme silmin” taakkasiirtymistä, sotien aikoina syntyneistä traumaista, jotka periytyvät seuraaville ja sitä seuraaville sukupolville. Myös Raamatun Vanhassa testamentissa kerrotaan, että ”Jumala kostaa isien pahat teot kolmanteen ja neljänteen polveen asti”. Ymmärrän tämän Raamatun lauseen niin, että rakkaudettomuus periytyy sukupolvelta toiselle. Ennenhän suomalaiset miehet eivät olleet tottuneet pitämään lapsiaan

syliinsään tai puhumaan tunteistaan. Useinhan suomalaista miestä on luonnehdittu näin: se ei puhu eikä pussaa.

Nykyisin Suomen lait ovat tarkasti määritellyt lakikirjoissa. Toivottavasti sellaisia perinnön jakokiistoja, joista sinä sait aikoinasi kärsiä, ei enää synny niin helposti. Kaiken koulutuksen lisääntymisen myötä olisi tietysti toivottavaa, että koulutuksen myötä ihmisille syntyisi myös sivistystä tai ainakin alkeellisia käytöstapoja. Valitettavasti nämä hurskaat toiveeni eivät toteudu ainakaan sinun, isä, ja minun yhteisessä suvussamme. Mielestäni sukupolvelta toiselle siirtyvää taakkasiirtymää kuvaa yksi serkkuni kirjoittama tekstiviesti: ”Suljetaan se (tarkoitti yhtä serkkua) koko tän suvun ulkopuolelle”.

Ennenhän ryhmän ulkopuolelle siirtäminen olisi tarkoittanut metsästäjä-keräilijä-yhteisössä varmaa kuolemaa, koska elinolot olivat niin ankarat ja vaativat yhteistyötä yhteisön jäsenten välillä. Nykyisin yhteisön ulkopuolelle jättäminen ei enää merkitse varmaa kuolemaa. Tietysti yksin jääminen voi olla traumaattista – varsinkin, jos on kärsinyt jostain itseensä kohdistuvasta rikoksesta tai vääryydestä - tätä kuvataan esimerkiksi kohua herättäneessä nykyoopperassa Festen. Toisaalta nykyisin suvun ulkopuolelle jääminen voi olla suuri siunauskin. Jos suvun ihmissuhteet ovat patologisia ja niistä aiheutuu toistuvaa kärsimystä, niin mikäpä sen mukavampaa kuin se, ettei sukuun tarvitse olla yhteyksissä!

Mulla on ikävä sua, isä! Oot siellä jossain, pilven reunalla tai haudan pohjalla. Joskus tapaamme taas siellä, jossain? Somewhere, somehow, we find the new way of living – kuten yhdessä laulussa sanotaan?

RITVA JAKKU-SIHVONEN: Lapsuuden pihakavereiden kirjeenvaihtoa

Kirje 1.

Hei Eija!

Toki minä sinut muistan, vaikka tapaamisestamme taitaa ollakin reilut 60 vuotta. Olin todella riemastunut, kun vastasit lehdessä olleeseen kirjekaveripyyntööni. Lämmin tunne ailahti rinnassani, kun kerroit niin elävästi lapsuusvuosistamme samassa pihapiirissä. On tosiaankin hauska muistella noita aikoja. Minulle olet jäänyt mieleen naapurirapun vaaleana kiharapäänä, jonka kintereillä kirmaili pari vuotta nuorempi siskosi. Eikös ollutkin ainutlaatuista saada asua kerrostalopihapiirissä, jossa ei todellakaan ollut kavereiden eikä tekemisen puutetta.

Minullekin tulevat pihaleikeistämme mieleen piiloleikit. Erityisesti Kymmenen tikkua laudalla ja Kirkonrotta olivat minun suosikkejani. Jännitystä riitti, kun yritti pärjällä suuressa sakissa. Kirjoitit, että sinusta oli ujona arkajalkana jännää, kun sadepäivinä isot pojat kertoivat ulla-kolla kummitusjuttuja. Niin olikin! Meidän pienempien pakeneminen pimeässä rappukäytävässä kesken hurjimpien kummitusjuttujen oli tosiaan pelonsekainen kokemus. Hauska tuo mieleesi painunut autio-taloissa tapahtuneiden kummitusjuttujen ratkaiseva peräkaneetti: ”Pikkupiru pissalle pinkaisee”.

Minulle on jäänyt mieleen ullakkojutuista Ekin kertoma haudankaivajajuttu. Taisin kuulla sen alle kymmenvuotiaana. Haudankaivajalla oli tapana työskennellä iltamyöhään kirkon vieressä olleelta hautausmaalla. Etenkin pimeinä syysiltoina lyhdynvalossa touhuaminen pelotti

hartaushetkistä palaavia seurakuntalaisia. Mies ei ollut lopettanut myöhäisiä kaivuupuuhiaan, vaikka itse kirkkoherra oli komentanut haudankaivajan tekemään työtään päiväsaikaan. Niinpä nuori pastori oli päättänyt lähteä pelottelemaan haudankaivajaa. Hän oli kietoutunut valkoiseen lakanaan, jossa oli mustalla ympäröidyt silmien aukot. Hän kierteli pimeässä pitkin hautausmaata, lähestyen välillä haudankaivajaa. Kyllästyttyään lopulta haudankaivajan piittaamattomuuteen, pastori päätti poistua. Juuri kun hän oli avaamassa tirskahtelevaa rautaporttia, tarttui haudankaivaja häntä olkapäästä ja totesi: ”Kuulkaapas, jaloitella saa muttei poistua aidan ulkopuolelle!”

Kerroit, että tekin muutitte pois samana syksynä kuin mekin. Ymmärän, että sinustakin oli haikeaa jättää turvallinen lapsuuden pihapiiri.

Minulle muutto pariksi vuodeksi keskikaupungin vanhaan puutalokortteliin oli järkytys. Vaikka ympäristö saattoi ulkopuolisen silmin vaikuttaa viehkolta, ei se 13-vuotiaan tytön näkökulmasta ollut sitä ollut. Korttelissa ei ollut yhtään ikäistäni lasta. Suurin osa keskikaupungin puutalokorttelin perheasuntojen asukkaista oli sivistyneitä iäkkäitä ihmisiä, joista osa oli asunut taloissa yli 60 vuotta. Nuo mummot ja papat olivat lukutoukkia ja konserteissa kävijöitä. Heidän erityisen kiinnostuksen kohteena oli se, sattuivatko he tuntemaan uusien asukkaiden sukulaisia. Omista elämänkäanteistään, lapsistaan ja lastenlapsistaan heillä riitti juttua. Oikeastaan tuolloin minulle avautui se, miten syvää kiintymystä isovanhemmat tuntevat nuorta sukupolvea kohtaan. Yhteisten kesämökkiviikkojen ja joulunviettojen lisäksi mummot ja papat kävivät auttelemassa nuorta sukupolvea mieluusti. Tuo kuulosti nuorena minusta hyvin herttaiselta, mutta tuntuu nyt tietysti itsestään selvyydeltä. Mitäpä me vanhukset emme tekisi nuoren sukupolven hyvinvoinnin eteen!

Puutalokorttelissa oli perheasuntojen lisäksi aikanaan perheiden piikojen käyttöön rakennettuja erillisiä hellahuoneita. Minun aikanani joissakin hellahuoneissa asui työssäkäyviä yksinäisiä nuoria naisia ja miehiä. Työpäivän jälkeen nuoret naiset istuksivat rappusillaan lukemassa tai tekemässä käsitöitä matkaradiotaan kuunnellen. Nuoret miehet istuskelivat pihapenkeillä öyhytellen tupakkaa. Murrosikäisen tytön kannalta miehet olivat inhottavakäytöksiä. Kun kuljin ohi, he kommentoivat hanakasti orastavia naisellisia muotojani ja remahtelivat karkeakielisten juttujensa lomassa röhönauruun. Tuollaista ei olisi sallittu lapsuutemme pihapiirissä!

Joissakin palvelusperheiden perikuntien omistamissa hellahuoneissa asui edelleen aikanaan piikana työskennelleitä neitejä. Mieleepi on jäänyt Hilda, joka oli tullut toisen maailmansodan aikana Karjalasta. Hän oli palvellut perheessä, jonka äiti oli Venäjän emigrantteja. Isännän ja emännän kuoltua perheen koulutettu nuoriväki oli muuttanut pääkaupunkiin, mutta jättänyt palvelusväen huoneen edelleen Hildan käyttöön.

Kävin muutaman kerran viemässä Hildalle lämpimäispullia. Hänen huoneessaan oli isäntäväeltä perittyjä kauniita huonekaluja ja astioita, joihin liittyi kiinnostavia tarinoita. Minuun teki myös suuren vaikutuksen se, miten taitavasti paikattuja vaatteita Hildalla oli päällään. Villatakin hihojen kyynärpäiden kohdat oli parsittu taitavasti samanvärisellä langalla ja hihojen resorit oli kudottu uudestaan. Kahvia keittäessään hän puki päälleen esiliinan, jonka taskut oli korjattu esiliinan helmasta otetulla kangaskaistaleella. Ajattelepa Eija, miten hyvin Hilda toteutti jo tuolloin kestävän kehityksen elämäntapaa!

Kirjoitit, että te muutitte pian meidän perheemme muuton jälkeen jokivarren omakotitaloalueelle. Osaan kuvitella, miten ilahduitte siskosi kanssa omista uutukaisista huoneistanne. Ja perheeseen syntyi vielä pikkuvelikin. Sisaruksistasikin olisi kiva kuulla, mutta eniten minua juuri nyt kiinnostaisi tietää, millaiseksi sinun elämänpolkusi muotoutui?

Lämpimin terveisin Ritva, joka innolla odottaa kirjettäsi!

Kirje 2.

Hei Eija!

Elämäntaipaleesi on ollut todellakin täynnä käännteitä. Oli varmasti raskasta joutua yllätysraskauden takia pakkoavioliittoon kesken lukion. (Mahtaakohan nuori polvi nykyisin edes tuntea sanaa pakkoavioliitto!) Ihan sydäntäni kääntää, kun kerroit miten jouduit nöyryytetyksi, kun jouduit Amin äidin ripitettäväksi raskautesi takia. Olisi kyllä luullut, että hän yliopisto-opintonsa keskeyttäneenä ikitekkarin vaimona olisi tuntenut pikemmin myötätuntoa kuin halveksuntaa sinua kohtaan. Mutta eipä taida olla ainoa äiti, joka halusi pikemmin ajatella poikaansa kuin miniänsä tunteita yllätysavioliiton takia.

Ilahduttavaa oli kuitenkin se, että koitte Amin kanssa kesäromanssin, onnentäyteisen syksyn ja muutamat viikot perheonnea pojan synnytyä. Osaan kuvitella, miten alemmuuden tunto valtasi nuoren mielesi opiskelija-asuntolassa ylimielisten arkkitehtiopiskelijoiden keskuudessa.

Olit rohkea, kun uskalsit lähteä rakentamaan elämääsi poikasi yksinhuoltajana. Saamme kyllä olla kiitollisia, että ajat ovat muuttuneet niin,

ettei tuollainen kuvaamasi ”kieroon katsotun naisen leima” enää varjosta eronneen nuoren äidin elämää.

Ihailen sinnikkyyttäsi opintourasi rakentajana. Lukion suorittaminen loppuun iltakoulussa ja sen jälkeen vielä sairaanhoitajakoulutus ja kouluterveydenhoitajaksi erikoistuminen pienen lapsen yksinhuoltajana on kyllä hatunnoston arvoinen temppu. Etenkin, kun opintojen lainoittaminen vaati sinulta suuren ponnistuksen. Ihana kuulla, että äitisi ja siskosi olivat niin suureksi avuksi noina aikoina.

Tuo nykyisen puolisosi tapaaminen on kyllä kuin satukirjan tarina: lähdet vanhempainyhdistyksen edustaja luokkaretkelle Utöön, jossa tapaa yksinhuoltajaksi jääneen kuopiolaisen luokkaretkiporukan vetäjän, jolla on mukanaan samanikäinen poika kuin sinulla! Niin satumainen tarina ja silti totta! Minun kannaltani jutusta tekee erityisen se, että minä olen tavannut työasioissa tuon sympaattisen Martin. Hän oli mukana koulujen tasa-arvosuunnitelmien kehittämistä käsitelleessä työryhmässä ja käytti niin vastaansanomattoman kannatuspuheenvuoron, että varmasti monet hänen tasa-arvoa vähemmän tärkeänä pitäneet jääripäiset kollegansa havahtuivat ymmärtämään sukupuolten tasa-arvon toteutumisen tärkeyden myös koulutuksessa. Miehesi jäi mieleeni tasa-arvon fiksuna puolustajana. Ihmisten kaikinpuolinen tasa-arvo on minusta nimittäin keskeinen arvo hyvinvoinnin ja rauhan toteuttamiseksi maailmassa. Kerro lämpimät terveiseni Martille!

Onpa riipaisevaa tuo, mitä kerroit poikasi nuoruusvuosista. En muistanutkaan, että Amin vanhemmat olivat juuriltaan juutalaisia. Heillähän oli kyllä ihania juhlia, joihin valmistettuja herkkuja pääsin maistelemaan, kun oli leikkimässä heillä Amin siskon kanssa.

Ymmärrän hyvin huolestuneisuutesi, kun poikasi kertoi pohtivansa opintojen keskeyttämistä Suomessa jäädäkseen pysyvästi kibbutsiin, kun vierailitte miehesi kanssa hänen luonaan siellä. Sekavat tunteet pyörivät varmasti mielessäsi kotiin palattuasi. Oman lapsen pysyvä asettuminen noin kauas kouraisee varmasti syvältä.

Nyt kirjeestäsi välittyy todellakin syvä onnentunne, kun olet saanut poikasi perheineen tänne kotomaamme kamaralle. Ajattelepa, miten monisyisen ja varmasti pitkällisen tiedostamis- ja kasvuprosessin poikasi ja miniäsi joutuivat läpikäymään joutuessaan tarkkailemaan läheltä ääriryhmiin kuuluneiden palestiinalaisten ja juutalaisten kamppailua. Kirjoitit, että ihailit heidän haluaa toimia maailmanrauhan puolesta. Niin ihailen minäkin. Noin läheltä toivottomalta tuntuvaa kiistaa kulttuurien, uskontojen ja asuinsijojensa säilyttämisestä ei soisi kenenkään joutuvan kokemaan.

Nyt kun he ovat eläneet jo pian kolme vuosikymmentä täällä onnellista perhe-elämää, olet sinäkin voinut nauttia isoäitiydestäsi. Ja miten ylpeä saatkaan olla siitä, että poikasi on erikoistunut työskentelemään tietoturvallisuuden alalla! Voisiko äiti parempaa toivoa näinä pelottavina maailmanjärjestyksen muuttumisen aikoina. Ja entäpä se, että sait miniän, joka jaksoi vuosien tauon jälkeen saattaa päätöksen lääkäriopintonsa! Ihailevat terveiseni pojalle ja hänen perheelleen.

Voimme onneksi olla luottavaisia siihen, että meillä Suomessa eri uskontountiin kuuluminen ja erilaiset elämäntavat ovat suurimmalle osalle nuorta sukupolvea ihan itsestäänselvyys. Ymmärrän hyvin, että sinun on raskasta seurata eri kulttuurien rauhanomaista rinnakkaiseloa kunnioittavan poikasi murehtimista Israelin ja Palestiinan alueen nykytilasta.

Casan alueen asukkaiden kärsimyksen seuraaminen televisioruudulta on horjuttanut pahasti minun luottamustani vallanpitäjiin. Kuten kirjoitit, on musertavaa, että joudumme seuraamaan vihanpitoa ja tuhovoiman käyttöä maapallollamme.

Onneksi me saamme elää rauhan oloissa. Ja sinä olet kyllä onnellinen isoäiti, kun saat viettää niin paljon aikaa lastenlastesi ja heidän seurustelukumppaniensa kanssa. Saat onnitella itseäsi siitä, että olet kyennyt luomaan pojantyttyäreesi niin läheisen suhteen, että hän haluaa kuulla mielipiteitäsi ammatillisesta suuntautumisestaankin. Kuulostaa tosi ihanalta!

Sydämellisiä terveisiä sinulle ja lähipiirillesi! Jään odottamaan kirjettäsi!
Ritva

Kirje 3

Hei Eija!

On kyllä ihana lukea kirjeitäsi. Tuntuu niin lämpimältä, kun osaat kertoa elämästäsi ja tuoda kirjeitse terveisiä yhteisistä pihapiirimme lapsudentovereista. En tosiaan ollut tietoinen, että talkkarin rapun Aila oli toiminut lääkärinä vanhainkodissa, jossa äitisi ja enoni viettivät viimeiset vanhuudenpäivänsä.

Ymmärrän hyvin, että sinulla terveydenhoidon ammattilaisena oli suuri huoli äitisi kunnon tarpeettoman nopeasta rapistumisesta hoidotkodissa. On ahdistavaa seurata, miten resurssipula heikentää hoidon laatua silloinkin, kun henkilöstö on osaavaa ja haluaisi tehdä muutakin kuin jakaa lääkkeitä ja taluttaa vanhuksia syömään ja suihkuun. Sinun-

kin äitisi oli niin valoisa ja yhteistyöhaluinen ihminen, että hän olisi varmasti osallistunut mielellään fysioterapeutin ohjaamaan kuntoutukseen ja jumppahetkiin, kunhan sellaisia olisi ollut tarjolla. Oli varmasti ankeata jutella Ailan kanssa siitä, ettei henkilökuntaa voida palkata riittävästi. Ymmärrän hyvin korkeamoraalisen Ailan uupumisen jatkuvaan resurssitaisteluun. On silti sääli, että niin ihana lääkäri päätti siirtyä viimeisiksi työvuosikseen muihin hommiin. Niin harmillista!

Olen kyllä kanssasi yhtä mieltä siitä, että vanhenemisessa pelottavinta on oman toimintakyvyn heikkeneminen. Elämäni tuntuisi varmasti merkityksettömältä, jos ympärillä olevat ihmiset kokisivat minut pelkätään hoidokiksi ja kulueräksi. Kammottavaa ajatella sitäkin, että lapseni joutuisivat kantamaan huolta hoidon laadusta.

Kerroit, että miniäsi on innostanut sinut mukaan kestävästä kehitystä edistävään vapaaehtoisryhmään. Kuulostaa innostavalta, että keräätte pellava-, puuvilla- ja villatekstiilejä uusiokäyttöä varten. Osaan hyvin kuvitella, miten hauskaa on ideoida laatumateriaaleista valmisteluista tuotteista persoonallisia vaatteista ja lahjoittaa niistä saatavat myyntitulot Punaiselle ristille. Ihan sormet syyhyävät, kun ajattelen mukavia käsityötreffejämme!

Minulla on nuoruudenystävä, joka on ollut perustamassa kestävästä kehitystä tukevaa Kohtuusliikettä, joka on julkaissut 10 teesiään sivustolla www.kohtuusvaarassa.com. Kohtuusliikkeen teesi numero 10 ”Maapallo on yhteinen kotimme, eri resurssivarasto. On pyrittävä planetariseen oikeudenmukaisuuteen” puhuttelee minua aivan erityisesti. Se kannustaa kestävästä kehityksen kaikilla elämän alueilla!

Onpa kiva kuulla, että siskosi tytär Hanna työskentelee sukupuolentutkimuksen alueella. Ah! Tuo on mannaa korvilleni. Ikävä tietoenkin kuulla, että siskontyttäreni motivoituminen erityisesti perheväkivaltatutkimukseen tutkimukseen perustuu ainakin osin hänen isänsä narsistisuuteen, joka purkautui kodissa henkisenä väkivaltana. Uskon, että nuo kokemukset auttavat häntä paneutumaan tutkimukseen monipuolisesti.

Hauska sattuma, että Hanna osasi kertoa sinulle 1980-luvun toimistani naistutkimuksen alueella. Olin tosiaan mukana silloin, kun naistutkimusta käynnistettiin Suomessa. Meillä oli pieni naistutkijoiden yhdistys, joka julkaisi Noidannuoli-nimistä aikakauskirjaa. Minun voimavarani eivät tuolloin riittäneet panostamaan kovin paljon yhdistyksen toimintaan puhumattakaan aktiivisesta tutkimustyöstä vaativan päivätyöni ohella. Olin kuitenkin yhdistyksen hallituksen jäsen ja pääsin kannustamaan urauurtavaa tutkimustyötä tehneitä ihmisiä.

Olen pyrkinyt seuraamaan tätä tärkeää, mutta äärimmäisen pienin resurssein edistettävää tutkimusala. Jok'ikinen tieto naisiin kohdistuvan tutkimuksen edistymisestä on minulle kuin henkilökohtainen lahja. Tosin jotkut feminististyväni menettelytavat olen kokenut ärsyttäväiksi ylilyönneiksi. Esimerkiksi, kun minut monien vuosien ajalta hyvin tuntenut tutkija kuvasi minua erään seminaarin puheenvuoroni esittelyssään ”naisoletetuksi”, jouduin kyllä korjaamaan asian, että olen ihan yksinkertaisesti nainen, ei tarvita määrettä oletettu. Harmilliset feministien ylilyönnit eivät kuitenkaan ole muuttaneet sitä, että pidän tasa-arvotyötä ja sukupuolentutkimusta hyvin tärkeänä.

Tuli muuten vielä mieleeni, että ollessani kerran enoani tervehtimässä vanhainkodissa tapasin parkkipaikalla Marken, joka asui lapsena kanssasi samassa talossa. Muistat varmaan hänet! Marke oli tullut tapaamaan

tätiään pirteänoloisen äitinsä kanssa. En tiedä oletko tietoinen, että Marke oli lähtenyt ylioppilaaksi päästyään silkasta seikkailunhalusta Amerikkaan au pariiksi. Ja sille tielleen hän jäi. Hän löysi elämänsä rakkauden Los Angelesista ja asuu siellä neljän lapsensa ja miehensä kanssa. Hän oli tosi amerikkalaistuneen näköinen vaaleanpunaisessa röyhelömekossaan ja kullanvärisissä lenkkareissaan. Marken punaiset hiukset hulmusivat tuulella ja kädet viuhkoivat ihan samaan malliin kuin lapsenakin. Ehdin kuulla, että hän on ”very happy Mum”, joka tekee edelleen töitä miehensä omistamassa naisten vaateliikkeessä. Marken äiti heläytti erotessamme, että mieltä läks ainoa tyttö Amerikkaan, mutta kaik pojat on onneksi pysynä kotkulumillamme.

Riittääköön tämä tällä kertaa. Oikein hyvää vointia ja terveisiä perheellesi ja tutuillemme, jos satut heitä tapaamaan!

Jään mielenkiinnolla odottamaan kirjettäsi! Ritva

LEEA PAIJA: Ystävyydestä kirjeenvaihtoystävälleni

Hei, olipa mukavaa lukea kirjettäsi!

Kerroit elävästi ja lämpimästi omista lapsuustyövästäsi ja kouluvuosien aikana syntyneistä uusista ystävyksistä. Noiden aikojen jälkeen olet opiskellut ensin Suomessa ja sen jälkeen Yhdysvalloissa, Britanniassa ja Ranskassa. En osaa edes kuvitella, millaisia ystävyksiä sinulle on rakentunut noiden vuosien aikana. Minua kiinnostaa erityisesti tietää, miten kotimaahan paluusi jälkeen olet löytänyt täällä asuvat ystäväsi uudessa elämäntilanteessa.

Kuten huomaat, jatkan ystävyysteeman pohdintaa. Edellisessä kirjeessäni kerroin äitisi ja minun lapsuus- ja nuoruusvuosiени ystävydestä sekä sen jatkosta. Nuoruusvuosien aikana muotoutunut kuuden ystävän ryhmä viritti ystävyysuudelleen, kun lähestyimme kaikki viidenkymmenen vuoden juhlia. Ystävyys on kantanut yli vaihtelevien elämäntilanteiden, niin surujen ja menetyksien kuin ilojenkin. Olen yrittänyt löytää syitä siihen, miksi juuri nämä ystävyudet ovat osoittautuneet niin merkitykselliseksi. Ystävyysuhteita tutkiva Nina Lehtonen korostaa yhteisen ajan merkitystä ystävyysuhteiden vaalimisen kannalta. Tästä syystä hänen mukaansa syvimmat ystävyysuhteet syntyvät nuoruusiässä, vaikka ystävyysuhteita syntyy läpi elämän.

Muistan, että murrosiässä mietin monen ikäiseni tapaan, millaiseksi ihmiseksi haluan tulla ja miten voin siihen vaikuttaa. Huoneeni seinällä oli pitkään mietelmä, jonka lainasin Vygotskilta, ”Ihminen tulee ihmiseksi muiden ihmisten kanssa”. Mietelmän perusteella ei voi vähätellä ystäväporukan roolia oman identiteetin muotoutumisessa. Samaa mietelmää huomasin myöhemmin käyttäväni omien lasteni kanssa, kun heidän erilaisten kavereidensa, ei aina niin toivotut, harrastukset veivät heitä mennessään. Sinäkin kirjeenvaihtoystäväni, olet psykologian asiantuntija, tosin erikoisalaasi on neuropsykologia, mutta kiinnostaa kuulla, millaisia mietteitä Lehtosen ja Vygotskin näkemykset sinussa herättävät.

Kouluvuosien aikana syntyi lukuisia ystävyksiä. Jännittävää oli kohdata ylioppilasluokan kavereita kolmenkymmenen vuoden takaa. Mietin etukäteen osaanko tunnistaa vanhoja ystäviä vuosikymmenten takaa. Yllättävää oli nähdä useimpien tutut kasvot hyvin samoina kuin lukiovuosina. Harva oli muuttunut tuntemattomaksi, mutta heitäkin oli joitakin. Eeva Kilpi kuvaa teoksessaan Ihmisen ääni omaa vastaavaa kokemustaan ja jaan monia hänen havainnoistaan ylioppilasluokan

tapaamisesta. Kilpi on kirjoittanut paljon ihmisyyden olennaisista ominaisuuksista ja todennut, että ”ihmisen on kysyttävä toisilta itseään”. Tuo ajatus on käsittääkseni samansuuntainen kuin Vygotskilla.

Hämmästyttävää on ollut havaita, miten etäisemmiksi jääneet nuoruusystävät putkahtelevat vuosikymmenten takaa esiin nykytekniikan kanavien kautta. Tuore esimerkki on tyttö, joka muutti lukiovuosina maalta kaupunkiin omaan asuntoon. Kuljimme tiiviisti monissa harrastuksissa muutaman vuoden ajan, mutta ylioppilasvuoden jälkeen tiemme erkaantuivat. Hän lähetti minulle pari viikkoa sitten yhteydenottopyynnön ja sovimme tapaamisen kesällä yhteiseen koulukaupunkiimme.

Olen tavannut eri työpaikkojen ja järjestötehtävien parissa paljon kotimaisia ja kansainvälisiä tuttavuuksia, joista osa on jäänyt pidemmäksi aikaa ystäviksi. Muistan yleensä ihmisten kasvot ja tunnistan, että olemme tavanneet, vaikka en aina muista ihmisen nimeä. Nykyisin sallin itselleni sen, että kysyn tutulta vaikuttavalta henkilöltä ”olemmeko tavanneet, vaikutat tutulta, mutta en saa nimeäsi mieleeni”. Hämmästyttäviä tapaamisia on sattunut joitakin vuosikymmenten varrella. Muistan hyvin yhden tilanteen, jossa Helsingin yliopistolla psykologiaa samaan aikaan opiskellut opiskelukaveri käveli eteeni koulukaupungissani ja tervehti iloisen lämpimästi. Hän huomasi ihmetykseni ja sen, etten tunnistanut häntä. Hän kertoi toimivansa siellä ammatinvalintapsykologina. Häkellyin paitsi paikkayhteydestä myös siitä, että aiemmin pieni ja siro ihminen oli niin täysin ulkoisesti muuttunut, etten löytänyt kasvoista ja olemuksesta mitään tuttua. Kerrohan, onko sinulle käynyt vastaavia tilanteita, periaatteessa tuttu ihminen on muuttunut tunnistamattomaksi?

Opiskeluvuosien aikana sain uusia ystäviä, joista muutama on mukana lukupiirissä, joka kokoontuu edelleen parin kuukauden välein. Sovimme kullekin tapaamiskerralle luettavan teoksen ja vaihdamme niistä ajatuksia. Teemme myös yhteisiä retkiä kohteisiin, joissa on mahdollisuus käydä museoissa ja taidenäyttelyissä. Yksi opiskeluaikainen ystävä on erityinen. Tämä johtuu ehkä siitä, että hän oli tärkeä tuki minulle 22-vuotiaana, kun elin pari viikkoa epätietoisuudessa odottaen kiireelliseksi arvioitua leikkausta. En tiedä, miten olisin käsitellyt pelkoa ja ahdistusta ilman ystävääni. Hän jaksoi kuunnella vellomistani ja toistuvia huoliani. Pahin pelko helpottui, kun kasvain todettiin hyvälaatuiseksi ja saatiin poistettua kokonaan. Ystävyys lujittui noiden viikkojen aikana ja jatkuu edelleen.

Ystävyys voi nähdä joustavana jatkumona ja joukkoon mahtuu hyvän päivän tuttuja, kavereita ja sydänystäviä, toteaa Jeffrey Hall. Pitkäaikaiset lapsuudesta ja nuoruudesta asti kestäneet ystävyysuhteet ovat arvokkaita, mutta monet lyhytaikaisetkin ystävyudet jättävät merkittävän jäljen.

Yksi tarina on järjestöelämässä kohtaamani itseäni nuorempi nainen, joka sairasti jo tutustuessamme vaikeaa sairautta. Yhteiset kiinnostuksen kohteet ja tavoitteemme asioiden kehittämiseksi tiivistivät lyhyessä ajassa ystävyysuhtemme vahvaksi. Tunsimme toisemme muutaman vuoden ajan ennen hänen kuolemaansa. Olimme lähes päivittäin yhteyksissä ja tapasimme usein. Pitkillä automaatoilla järjestötoiminnan tiimoilta juttelimme kaikesta mahdollisesta, mikään aihe ei ollut sellainen, ettei siitä olisi voinut puhua. Sairaalahoidon aikana vierailin eristyshuoneessa pukeutuneena kuin avaruusmatkailija. Kantasoluhoidon jälkeen aloitimme kävelyretkillä, ensin kaksikymmentä metriä kerrallaan ja päivä päivältä pidempiä matkoja. Olimme toiveikkaita ja tapasimme

lounaalla suunnitellen eloonjäämisjuhlia raskaan hoitovaiheen jälkeen. Tuo tapaaminen jäi viimeiseksi. Olin pohjoisessa pääsiäislomalla, kun sain tiedon hänen kuolemastaan vain pari viikkoa lounastapaamisemme jälkeen. Sairaus oli iskenyt räjähdysmäisesti eikä mitään ollut tehtävissä. Tieto oli yhdenlainen täystyrmäys. Oma suruni ystävän menetyksestä oli erityisen raskas hänen neljän koulu- ja murrosikäisten lapsensa vuoksi.

Oletan, että jatkan ystävyysuhtemme pohdintaa edelleen. Pidän sitä olennaisena ihmiseksi kasvamisen ja kehittymisen näkökulmasta. Minua kiinnostaa kuulla sinun kokemuksiasi eri elämänvaiheiden ja muutoksien vaikutuksista ystävyysuhteen. Edelleen haluan selvittää uusien ystävyysuhtemien luomista keski-ikässä ja vanhuusvuosina. Joidenkin tutkimuksien mukaan ystävät vaikuttavat elinikään enemmän kuin perheenjäsenet, lapset ja sukulaiset. Sosiaalinen tyhjiö puolestaan lisää todennäköisyyttä sairastumiseen ja ennenaikaiseen kuolemaan. Haluan selvittää, löytyykö elämän viimeisinä vuosikymmeninä yhteistä tarttumapintaa kuten kieli, syntymäpaikka, koulutus, harrastukset, maailmankuva, kiinnostuksen kohteet ja huumorintaju sekä kemiaa uusien ystävyysuhtemien syntymiseen:

Lopetan tämän kirjeen lainaamalla Desmond Tutun lausahdusta: ”Olen, koska me olemme”, joka perustuu afrikkalaiseen yhteisölliseen filosofiaan ihmisenä olemisesta.

Terveisin kirjeenvaihtoystäväsi

ANNI RINTA-HARRI: Kirje nuorelle

Hei nuori ystäväni!

Kiitos kuvasta, jonka lähetit minulle. Olen iloinen, että lähetit juuri sellaisen kuvan, josta et itse oikein pitänyt. Se on rohkea ja omaperäinen teko. Kerrot kuvan vaikeista tunteista. Seisot siinä kuin pakotettuna kolmen luokkakaverisi kanssa ja olosi näyttää epämukavalta. Kerrot, ettet olisi ollenkaan halunnut kuvaan. Kuinka paljon meillä onkaan nykyään kuvia, joissa näytämme parhaat puolemmme, olemme parhaassa kuvakulmassa ja valossa? Vain ne näytetään toisille ja jaetaan kaikille somessa. Kun minä olin nuori, kuvattiin filmille ja se oli kallista. Kuvia otettiin valikoidusti erityisissä tilanteissa juhlissa, retkillä, matkoilla. Miten inhosinkaan sitä, että joku oli kuvannut minua salaa typerä ilme kasvoillani.

Samaistun myös huomioosi, että tunnet itsesi erilaiseksi kuin muut. Sitä on vaikea kestää nuoruudessa ja usein vielä aikuisuudessakin. Tässä vanhassa iässä pohdin usein, miksi on näin. Todennäköisesti oman nuoruuteni yhdenmukaisuuden paine tuli yhteisön normeista. Oli käytäyttyvä ja toimittava tietyllä hyväksytyllä tavalla. Toki teinivuosina ulkonäkö ja esim. vaatteet olivat vertailun kohteena. Nykyään on sallittumpaa ja myös haluttua erottautua joukosta. Mutta vain tiettyyn oman viiteryhmän suuntaan. Ei ole hyvä erota porukasta liian paljon.

Läpi elämämme peilaamme itseämme toisista. Mittaamme ulkonäköämme, osaamistamme, viehätysvoimaamme. Se voi olla rankkaa, jos emme saa peileistä hyväksyvää katsetta. Vain pikkuhiljaa vanhetessa tuota mittaamista voi tiputtaa omasta olemisesta pois. Vapautua olemaan omannäköinen ja omankokoinen. Olla piittaamatta materi-

aalisesta markkinavoimien puskeemisesta ja omistamisesta. Riittää itse itselleen. Tärkeintä tässä iässä on olla mahdollisimman terve ja jaksava. Kummassakin näistä on rajansa, jotka on vain hyväksyttävä.

Sinä olet vielä nuori, teinivuosissa, ja silloin paineet ovat suurimmat. Varhaisessa aikuisuudessa tulevat vastaan yhteiskunnan ja kansalaisuuden paineet. Muistan hyvin, miten 20–30 -vuotiaana tajusin, että nyt pitäisi kaikki tärkeä perusta luoda elämälle: opiskella ammatti, hankkia työpaikka ja asunto, parisuhde ja perhe. Minussa heräsi kapinahenki. Näidenkö varassa sitten eletään loppuelämän vuosikymmenet? Missä on seikkailu, haahuilu, vapaus? No, kiltisti tottelin. Tuntuu oikealta, että te nuoret voitte nykyään tehdä myös toisin. Elää omannäköistä elämää jo nuorena.

Koska me ihmiset olemme niin sosiaalisia eläimiä, haemme jatkuvasti hyväksyntää toisiltamme. Lapsena omilta vanhemmilta, koululaisena kavereilta ja aikuisena parisuhteilta. Voi, jos voisin kirjoittaa ja neuvoa parikymppistä itseäni. Tiedän, en haluaisi kenenkään vanhuksen neuvoa minua. Voin silti kertoa, miltä elämä nyt tuntuu. Ruumis rapistuu, mutta se alkaa olla myös itselleni tuttu. Muistan välillä myös hellyydellä sitä puhutella. Onhan se kestänyt nämä vuosikymmenet. Tässä iässä on myös vaihtoehtoja. Ei ole pakko lähteä. Voin jäädä myös kotiin. Silti peilejä ympärilläni on koko ajan. Arvioin itseäni suhteessa muihin vanhoihin ihmisiin. Ja myös nuorempiin, jotka ovat vielä niin elinvoimaisia ja osaavia. Nyt voin kuitenkin olla enemmän itselleni. Mieleni ei temmo minua joka paikkaan. Voin valita. Kestän itseäni suurimman osan vuorokaudesta. Ja saatan löytää myös jotakin mielenkiintoista ihan omista ajatuksistani.

Olen todella iloinen, jos kirjoitat minulle lisää kokemuksistasi. Ja lähetät kuvia ja sinua kiinnostavia ja koskettavia havaintoja. Olisi tosi mielenkiintoista myös kuulla, mitä ajattelet vanhoista ihmisistä. Joko omista sukulaisistasi tai niistä tuntemattomista, joita kohtaat kaduilla ja kauppoissa. Miltä aikuiseksi kasvaminen sinusta tuntuu?

Iloa ja valoa olemiseesi!

Vanha ystäväsi

AUNI-MARJA VILAVAARA: Maria & Aleksi

Ensimmäinen kirje

Hyvä vastaanottaja,

Taustaksi kerrottakoon, että luen harvoin lehtien pieniä ilmoituksia. Joten tämän kirjeen kirjoittaminen on sattumuksien summa. Aamulla kahvin valmistuminen kesti ja kesti. Sen vuoksi vilkaisin ilmoitussivua. Huomasin siellä pienen ilmoituksen, jossa etsittiin kirjekaveria. Onko tällaisiakin vielä olemassa, ihmettelin puolisololleni puoliksi äänen. Muistelin vuosikymmenien takaisia kavereita eri maista. Olin halunnut kavereita oppiakseni vierasta kieltä ja samalla halusin tietää enemmän siitä, miten muissa maissa elettiin. Oli tyttöjä ja poikia, jonkun tapasin-kin. Noista ajoista on mukavat muistot.

Täällä Suomessa tunsin eläväni syrjässä kaikesta. Luin kirjoja ja lehtiä, kuuntelin radiota, mutta ne eivät poistaneet elämättömyyden tunnetta. Jännityksellä odotin, saanko vastauksen kirjeeseeni. Postilaatikko tuli

tarkistettua joka päivä. Aina se vastaus tuli. Tämä kaikki tuli mieleeni muistin sopukoista, kun päätin vastata sinun ilmoitukseesi. Olen jo sen ikäinen, että sinne muistivarastoihin on kertynyt kaikenlaista, tarpeellista ja vähemmän tarpeellista. Nyt ajattelin tehdä radikaalin ratkaisun ja kirjoitan sinulle ilmoituksesi johdosta. Olisihan se mukava jälleen kirjoitella kuulumisista ja maailman menosta ja odottaa sitä vastausta.

Miksi sitten kirjoitan? No kun tykkään kirjeiden kirjoittamisesta. En ole näitä lyhytsanaisia sosiaalisen median suurkuluttajia. Aikaa on, koska olen eläkkeellä. Joten miksei sitä voisi käyttää kuulumisten kirjoittamiseen. Asun puolisoni kanssa, joten en etsi itselleni asuinkumppania vaan ajatustenvaihtokaveria tai kirjekaveria.

Kirjoittamisen myötä asiat selkeytyvät, ainakin omassa päässä. Maailma näyttää jotenkin yksiselitteisemmältä. Mitä tahansa ei voi paperille laittaa. Täysin toisin kuin sosiaalisessa mediassa, missä lopuksi kaikki viestit hukkuvat sinne bittiavaruuteen. Ja siellä kaikki kirjoittavat nopeasti ja lyhyesti ja mielellään tuntuvat järkyttävän muita. Ja entä peukutukset? Niitä kai kaikki odottavat, tykkääkö joku minusta. Vaikka ei se taida olla tykkäämistä se on vain merkki siitä, että peukuttaja on lukenut viestisi. Tällä kertaa ei enempää sosiaalisesta mediasta. Minähän olen halukas kirjoittamaan ihan kynällä ja paperille.

Muutama sana elämän tilanteestani. Elän tavallista arkea. Siihen kuuluvat myös lapset ja lapsenlapset. Joka päivä ruuan laittaminen, siivoaminen ja pyykinpesu. Toki niitähän kaikki naiset tekevät. Minä harrastan myös pitkiä kävelyitä, lähes joka päivä. Pidän metsäpoluista ja meren rannasta. Luonto on joka päivä vähän erilainen, yllättäväkin. Ne vuodenajat. Luonto on varsinainen voiman lähde. Toiseksi, luen paljon, enimmäkseen tietokirjallisuutta. Sitä lukemista kun on tullut tehtyä lap-

suudesta lähtien, vuosikymmeniä. Lisämausteen antoi oman aikakauden seuraaminen työelämässä. Lukemista ei osaa lopettaa. Olen lukenut paljon dekkareita ja romaaneja, mutta niissä tuntuivat samat juonet toistuvan. Vaikka tiesin, että ne olivat tarinoita ihmisistä. Kyllästyin. Vaikuttaa, että jokainen elämä on romaanin arvoinen. Puhumattakaan historiasta. Siitä ei voi koskaan saada tarpeekseen.

Seuraan joka päivä uutisia, olen suorastaan uutisfriikki. Eri medioita ja eri maiden merkittävimpiä päivälehtiä päivittäin. Näin voin seurata sitä, missä Suomessa mennään vai mennäänkö missään. Googlaan myös lisätietoja. Useimmissa maissa on verkkosivuilla kaikenlaista tietoa sitä janoaville. Toivottavasti sinäkin olet kiinnostunut maailman menosta?

Miltä edellä kuvattu vaikuttaa? Olisiko minusta sinulle kirjekaveriksi? Ymmärrän hyvin, enkä pahastu, jos en ole sellainen kuin toivot kirjekaverin olevan. Joten älä jätä vastaamatta, vaikka vain vastaisitkin, että olet kiinnostunut muunlaisesta kirjoittajakaverista. Todettakoon vielä, että minä en etsi itselleni elämän kumppania vaan vain kirjekaveria tai kirjoittajakaveria. Jos haluat jatkaa kirjoittelua, niin kuulen mielelläni siitä, miksi laitoit lehteen ilmoituksen ja kuinka paljon sait vastauksia. Senhän me molemmat tiedämme, että aina kannattaa yrittää. Elämässä ei koskaan tiedä, mitä sieltä eteen tupsahtaa. Jokainen aamu on uuden valoisin päivän alku.

Vastausta odotellessa.

Kirjekaveriehdokas Maria

Toinen kirje

Hyvä kirjekaveri Maria,

saan kai kutsua sinua kaveriksi, näin ainakin oletan, koska vastasit ilmoitukseeni. Iloitsen suuresti kirjeestäsi. En olisi uskonut, että kukaan vastaa ilmoitukseeni. Muistin vasta julkaistunani ilmoituksen, että ilmoittamista pidetään vanhanaikaisena. Ja vanhanaikainen en halua olla vaikka olenkin vanha. Nyt pitäisi olla verkossa, kuten Facebookissa tai Tiktokissa taikka jollakin nettipalstalla. Olen minä niissäkin, mutta niissä keskustelu on lyhytsanaista ja väärinymmärryksiä riittää. Etsin keskustelijaa, jolla aikaa ajatella ja aikaa laittaa ajatukset paperille. Kahvipöytäkeskustelijoitakin on mukava tavata ja parantaa maailmaa. Ei maailman parantamisessa sinänsä mitään vikaa ole. Nyt etsin jotain syvällisempää.

Tällä hetkelläkin maailmassa on meneillään kaikenlaisia katastrofeja. Ne täyttävät tiedotusvälineiden kuvaruudut ja sivustot. On sota Ukrainassa, konflikteja eri Afrikan maissa ja Etelä -Amerikassa. Koko ajan tuntuu siltä, että maailmassa ei ole rauhasta tietoaakaan. Toinen palstatilaa saava aihe ovat luonnonmullistukset, joita niitäkin on jatkuvasti eri puolilla maapalloa. Jos näistä ennen tiedettiin sitten joskus niin nyt, viimeisten kahdenkymmenen vuoden aika olemme pystyneet seuraamaan asioita ajantasaisesti missä päin maailmaa tahansa. On suorastaan ihme, että ihmiset henkisesti selviävät tästä uutiskuormasta. Varsinkin, kun ei itse pysty paljoakaan tekemään esimerkiksi Ukrainan sodan lopettamiseksi tai estämään maanjäristyksiä taikka hirmumyrskyjä. Tässä näitä aiheita kirjeenvaihtoomme. On myönnettävä, että olen myös uutisfriikki. Seuraan maailmantapahtumia monella kielellä eri välineistä. Mitä sinä tästä kaikesta ajattelet?

Nyt kun pääsin kirjoittamaan, niin jatkan vielä vähäsen ympäröivästä maailmastamme. Ruotsalaisen Hans Rosslingin mukaan maailmamme on paremmin voiva kuin koskaan ihmiskunnan historiassa. Rokotukset kattavat lähes koko ihmispopulaation, syntyvyys on laskenut ja samalla lapsikuolleisuus vähentynyt. Köyhyysrajan eli alle 2 dollaria päivässä ansaitsevien määrä on merkittävästi vähentynyt, puhumattakaan koulutustason noususta. Uskoin jo nuorena sanontaan, että kouluta nainen, niin koulutat kansakunnan. Työtä tuon toteuttamiseksi on tullut tehtyä vuosikymmenet. Miten sinä koet tämän maailman muuttumisen ja muutosten merkityksen?

Monen valtion menneisyyteen kuuluvat eurooppalaiset valloittajat, jotka kävivät löytämässä aarteita eri maista omiin tarpeisiinsa. Milloin ylläpidettiin armeijaa, milloin rakennettiin linnoja tai laivastoja. Suomen maaperällä silloisessa Ruotsin kuningaskunnassa ja sittemmin Venäjän suuriruhtinaskunnassa tehtiin tervaa ja vietiin sitä ja lautaa mm. Englannin laivastoon tarpeisiin. Englantihan on tunnettu laivoistaan ja valloituksistaan, joihin kuuluvat muun ohella niin Pohjois-Amerikka kuin Intiakin. Välillä itsestä tuntuu uutisia seuratessa, että se maailman valloituskausi ei ole vielä päättynyt.

Entä sitten tämä luonnon tuhoutuminen. Vastahan siitä on 10 000 vuotta kun selvittiin jääkaudesta täällä Pohjoisella pallonpuoliskolla. Jääkauden jäljet näkyvät Suomenkin järvissä ja kallioissa. Nyt ne kalliot pitäisi säästää, ei sitä kivilouhetta tarvitse jokaiseen merenlahteen tai järveen kipata. Me olemme kuluttaneet niin paljon luonnonvaroja, ja ennen kaikkea niitä uusiutumattomia, että on syntynyt jätevuoria. Uusimman tutkimustiedon mukaan tietkin on mahdollista rakentaa

jättemateriaaleista. Lisää jätettä syntyy, kun betonista, teräksestä ja lasista rakennettuja taloja puretaan kiihtyvällä tahdilla. Halutetaan rakentaa uutta, vanhaa ei haluta korjata. Ehkä tämä ajattelu on samaa alkuperää kuin se, että kukaan ei halua olla vanha.

Vanhaa kun ei ihmisten käsityksen mukaan voi korjata. Ja kuitenkin käytännössä korjataan. Jos eliniänodote oli 50 vuotta sitten 30 vuotta alhaisempi kuin nyt, niin jotain ovat tutkijat onnistuneet löytämään. Jos ei ikuista ihmisen elollista elämää, niin ainakin keinoja korjata vanhoja osia, vaihdetaan sydän tai keuhkot. Tämäkin on elämän alue, josta ollaan monta mieltä ja siitä kanssasi keskustelisin, jos se vain sinua kiinnostaa.

Tässä tulikin kirjoitettua monista minua kiinnostavista aiheista. Jos tunnet mielenkiintoa ajatusten kirjallisen vaihtoon samoista aihepiireistä, niin kuulen siitä mieluusti pian. Oletan vastauksesi perustella, että sinäkin haet henkilöä, jonka kansaa kirjallisesti keskustella tästä ajastamme, sen taustoista ja tulevaisuudesta. Sekin kun on edessä, vaikka kuinka haraisimme vastaan.

Luonto elää syksyn ruskaa, sitä viimeistä kukoistusta ennen tulevan talven lepoa. Niinhän mekin elämme, vanhoja kun olemme.

Iloa elämään!
toivoo Aleks

Kolmas kirje

Hyvä kirjekaveri Aleksi!

Kiitos kirjeestäsi. Sain sen sopivasti iltapäivällä, kun avasin postiluukun ja laitoin kahvin tippumaan.

Suomen postilaitos kuljettaa vielä kirjeitä, onneksi. Luettuani kirjeesi, huomaan, että meillä on monta yhteistä mielenkiinnon kohdetta. Olen vaikuttunut. Minäkin seuraan maailman tapahtumia päivittäin, joskus tuntuu, että tunneittain. Jotkut asiat menevät niin sanotusti tunteisiin ja saavat minut surulliseksi. Sitten taas havahdun. Minun suruni ei suoraan auta ketään. On kuitenkin parempi että tiedän asioista ja sitten pystyn vaikuttamaan. Lähden seminaareihin ja luennoille ja käytän puheenvuoroja. En pelkää sanoa mitä mieltä olen mistäkin asiasta. Ovat ne mielipiteeni sitten muiden mielestä oikeita tai väärä, se selviää aina myöhemmin. Jokainen saa puolusta omaa näkemystään. Sitä kutsutaan sananvapaudeksi. On hyvä, että julkinenkin keskustelu sallitaan. Sillä julkistahan se keskustelu on silloin kun siellä tuntemattomien joukossa käyttää puheenvuoron ja sallii muidenkin käyttävän. Sananvapaus taitaa olla tämän päivän maailmassa ylellisyyttä.

Vuosikymmenien varrella olen ollut havaitsevani, että kaikille menneelle tapahtuneelle löytyy selitys, ainakin jollain tasolla. Luen mielelläni päätöksentekijöiden ja organisaatioiden elämänkertoja ja tutkin historian teoksista asioiden taustoja. Tämän teen ymmärtääkseni mistä todellisuudessa on milloinkin ollut kysymys. Vaikka olen ollut mukana monenlaisissa tilanteissa ja tapahtumissa, niin aina ei ole ollut ihan selvää, mikä viime kädessä on se asia. Varsinkin vaikutusvaltaiset ihmiset osaavat hyvin peitellä sen todellisen päämäärän. Toki monet sanovat

sen ääneen, mutta niin huomaamattomasti, että useimmat eivät edes ymmärrä, mihin lopulta pyritään.

Nytkin on muutamia kirjoja odottamassa, kuten Jens Stoltenbergin muistelmat. Tilaan kirjat sähköisesti ja välillä joudun odottaman pitkään. Saatan olla listalla numerolla 450, kun teoksia on lainattavissa vain 50. Toivottavasti ihmiset lukevat nopeasti ja palauttavat kirjan saman tein.

Viimeksi luin Angela Merkelin muistelmat. Sieltä löytyi monta yhtymäkohtaa omaan työelämän tapahtumaan. Muistelmien mukaan lähinaapurin isäntämies kiusasi Angelaa koirilla, joille Angela oli allerginen. Toi niitä mukanaan neuvotteluihin. Sama mies toi Suomen silloiselle presidentille kissan. No siitä ei sen enempää. Olen sitä mieltä, että kaikki ihmiset ovat ihmisiä omine heikkouksineen ja vahvuuksineen. Haastavaa vain on se, että joillakin on valtaa ylitse muiden, enemmän kuin osaavat käyttää. Mielestäni tätä rajoittaa nykyisin jossain määrin internet. Tietoa, sitä oikeaa tieotakin, liikkuu nopeasti valtioiden ja uskontokuntien rajoista piittaamatta.

Omassa olemisessakin on ollut kaikenlaista, mutta se ei nyt ole tärkeää. Ehkä kuitenkin yksi pieni yksityiskohta. Suomessa on ollut koulujen syysloma. Hyvä asia sinänsä. Saavat lapset ja opettajat hetken hengähdystauon. Sain viettää yksin kokonaisen viikon kotona. En suunnitellut mitään. Odottelin vain yhteydenottoja, mutta kukaan ei soittanut tai lähetellyt viestejä. Silloin päätin, että nyt olen.

Tosin käväisin kirjastossa ja mukaan tarttui iso pino kirjoja, joita olin joskus ajatellut lukevani ja oli siinä sattumiakin mukana. Suorastaan hotkaisin kirjoja. Sellaista ylellisyyttä, että ei ole kiire minnekään, eikä

kukan odota ruokaa tai jutteluseuraa. Olen havainnut, että joskus suorastaan tykkään olla yksin, ihan vain itsekseni. Sellainen saattaa sinusta tuntua oudolta. Mutta sellainen olen ollut aina lapsuudesta lähtien. Tätä tarvetta selittää ehkä se, että minulla eläkeläisenäkin kalenteri on täynnä kaikenlaisten kotitöiden lisäksi. En sano tätä ylpeillääni kiireellä tai tunteakseni itseni tarpeelliseksi ja tärkeäksi, olen vain aina ollut organisoi- ja. Hoidan asiat asioina ja teen ikävät asiat pois nopeasti. Tosin iän lisääntyessä, olen huomannut, että aina ei kaikkia asioita muista niin kuin nuorempana. Naisena joutui muistamaan työasiat, kotiasiat, puolison asiat ja lapsen asiat ja kaikki muutkin asiat kakkuresepteistä kansainvälisiin sopimuksiin, kaikkia yhtä aikaa. Jostain olen lukenut, että naisen aivot on rakennettu niin, että saman aikaan pystyy tekemään montaa eri asiaa. Nyt olen alkanut antaa aivoille aikaa.

Lähetän tämän kirjeeni sinulle jälleen postilaitoksen kautta. Olen hankkinut kirjekuoria, sellaisia, joissa on itseliimautuva kuori, joka on tehty kierrätyspaperista.

Syksy on kääntynyt jo marraskuuhun. Kelloja on käännetty talviaikaan. Pimeän valoja, joita joskus kutsuttiin jouluvaloiksi, on ilmestynyt ikkunoille.

Toivotan sinulle iloisia syyspäiviä.

Kirjekaverisi Maria

Neljäs kirje

Tervehdys Maria

Elämä jatkuu, näin voin sanoa, kun sain kotioven kiinni. Ulkona satoi ja tuuli. Syysmyrsky. Olen ollut viikon Tallinnassa. Tunnet varmaan tuon Suomenlahden rannalla olevan Viron pääkaupungin. Tulin eilen illalla lautalla. Oli aika hiljaista. Matkustajia ei ollut nimeksikään. Sen sijaan rekkoja näytti ajavan laivaan aikamoinen joukko. Minnehän ne ovat menossa? Siitä näyttivät menevän Helsingin Jätkäsaaren lävitse Länsiväylälle ja varmaan ympäri Suomea. Jätkäsaarestahan ei saa rekalla ajaa muualle kuin Länsiväylälle, kuten varmaan tiedät. Kun tulin laivasta ulos vilkuilin rekkojen rekistereitä, siellä oli Puolaa, Latviaa, Liettuaa ja olipa joku Saksan ja Hollanninkin rekistereissä. Tosin tänä päivänä auton rekistereistä ei tiedä, mistä maasta ne todellisuudessa ovat. Tällaista on yleensä keskellä viikkoa arkipäivinä. Käyn usein Tallinnassa arkipäivinä jalkamiehenä, en enää käytä omaa autoa kummassakaan kaupungissa. Ja sen vuoksi en juurikaan kiinnitä huomiota liikenteeseen.

Tallinnassa kävin tapaamassa kumppaniani. Hän asuu siellä meren lähellä yhdessä uudessa kerrostalossa. Talon parvekkeelta voi melkein nähdä Helsingin, jos oikein tarkasti katsoo.

Sinä ja minä, kirjekaverit, me tunnemme toisiamme nyt sen verran että uskallan kertoa sinulle vähän enemmän itsestäni. Olen tällainen vanha, vähän yksinäinen mies, joka rohkaistui tulemaan kaapist vanhoilla päivillään. Tiedät varmaan mitä se tarkoittaa. Päätimme kumppanini kanssa kuitenkin, että asumme eri kaupungeissa kuten tähänkin asti. Se on helpompaa vanhan perheen, sukulaisten ja tuttavien kannalta. Minulla ne sukulaiset ovat Helsingissä. Ja kumppanini on Tallinnasta. Totesimme,

että Tallinnaan on niin helppo kulkea, liput ja lauttaan. Ja kun olemme toistemme seurassa, ei tarvitse koko ajan miettiä, kuka näkee ja mitä näkee ja mitä muut ajattelevat. Tämä maa tai mikään muukaan maa tai kaupunki ei ole vielä muuttunut niin avoimeksi, että ihminen saisi ihan oikeasti olla oma itsensä. Ei varsinkaan, jos on muiden mielestä ja oikeastaan omastakin mielestä elänyt toisenlaista elämää ennen nykyistä elämää.

Palaan tähän suhteeseeni toisen miehen kanssa myöhemmin. Et ehkä enää ihmettele, miksi haen keskustelukaveria enkä uutta kumppania. Mutta kun sinäkin sanoit etsiväsi keskustelukaveria, et uutta kumppania, niin se sopii minulle erinomaisen hyvin. Nyt ehkä ymmärrät miksi.

Minun kohtaloni on ollut se tavallinen. Elin nuoruuteeni aikaan, jolloin homoutta pidettiin sairautena. Myös minun perheessäni. Itse tajusin jo poikasena, että olen kiinnostunut muista pojista. Sitä ei vain saanut näyttää. Kävin armeijan ja opiskelin kuin mitään erikoista ei olisi ollutkaan. Sitten tulivat vaimo, lapset ja perhe. Vanhenin ja omat vanhempani siirtyivät ajasta ikuisuuteen. Lapset kasvoivat pois kodistamme. Sitten myöhäisessä keski-ikässä havaitsin, että tunnen suuria tunteita miespuoliseen työkaveriin. Tapahtui henkinen ja fyysinen herääminen. Minä en olekaan se mies, joka minun on luultu olevan. Hyvin toimeentuleva herrasmies. Olen kuitenkin mies, mutta tunteideni kohde eivät ole naiset vaan toiset miehet. Sen kun uskalsin myöntää itselleni ja kerto läheisilleni, niin harteiltani tippui raskas taakka. Minä olen päässyt helpolla, kun olen kuullut mitä voi tapahtua, kun ihminen tulee kaapista. Erosimme vaimon kanssa sulassa sovussa. Hänkin on löytänyt itselleen jo uuden elämäntoverin. Nuorisolle, joka oli jo muuttanut pois kotoa, tämä ei ollut ollut yllätys. Nuoriso on niin viisasta nykypäivänä. Heidän puolestaan sain olla se mikä olin ollut aina. Heille olin edelleen se yksi ja

ainoa isä. Me kaikki vanhan perheen jäsenet halusimme säilyttää hyvät välit perheen sisällä. Meidän yhteisiä vuosiamme on paljon ja nekin ovat olleet omalla tavallaan onnellisia. Olen äärimmäisen kiitollinen entiselle puolisololleni.

Tulin työpaikoilla aina hyvin toimeen naisten kanssa. Useimpien kanssa oli helppo keskustella kaikista asioista. Yksityiselämästäni en kuitenkaan töissä avautunut. Ehkä se oli sitä miestä minussa. Nyt kun olen tämän kertonut sinulle, minua helpotti. Toivottavasti ymmärrät ja voimme jatkaa kirjallista keskustelua.

Meidän kirjekaveruutemme, ainakin minun mielestäni, on alkanut hyvissä merkeissä. Ihan kuin olisimme tunteneet toisemme aina.

Vielä muutama sana Tallinnasta. Tallinnassa tapasin ihmisiä, joita painaa huoli itänaapurin toimista, verotuskin siellä on kiristynyt, ovat ottaneet käyttöön sotaveron. Toivottavasti sen sota sanan käyttäminen ei merkitse mitään tulevaisuuden suhteen. Tallinna on kaunis ja viihdyisä kaupunki ja sieltä on helppo lähteä, vaikka retkelle Varsovaan tai Berliiniin. Autolla vain etelää kohti. Ja matkalla on aina paljon nähtävää tällaiselle maalaispojalle. Toki nyt sotatila siellä rajan takana naapurissa vähän pelottaa itseänikin. Se on niin kapea se kannas siellä Kaliningradin kohdalla. No ympäröivän maailman tapahtumista ei tällä kertaa sen enempää, ettei mene historian muisteluksi.

Minulle ei ole Suomessa monia ihmisiä, joiden kanssa voisin nykyisin vapaasti puhua mistä vain. Aina joutuu miettimään, mitä kenellekin voi kertoa, että ei säikäytä toista. Olen kyllä kuullut, että Suomessa on sateenkaariseniorit, jotka ovat mukana vaikuttamassa vanhenevien kumppaniensa elämään. Mutta sekään yhteistyö ei poista niitä ennakko-

luuloja, joita yhteiskunnassa elää edelleen. Tällä hetkellä näyttäisi siltä, että maailmalla on heräämässä ja keräämässä voimia kaikenlaisia liikkeitä, jotka eivät hyväksy sen enempää naisten oikeuksia kuin meidän sateenkaari-ihmistenkään oikeuksia.

Kiitos sinulle, kun jaksoit lukea tähän asti kirjettäni. Toivotan sinulle aurinkoisia hetkiä ja iloa arkipäivään.

Alexsi

5.

Yhteiskunnasta

HELENA HIILA-O'BRIEN: Sote kylässä

- Et usko, kuka minulla kävi eilen kylässä.
- No, kuka, Mr.President vissiin, kun olet tuollainen uutishaukka.
- Ei, vaan Mr.SOTE. Hän tuli myöhään iltapäivällä ja näytti tosi väsyneeltä, ihan loppuun ajetulta, vaikka on vielä aika nuori kaveri. Hän sanoi, että tekee pistokokeita nähdäkseen miten kansalaiset voivat. On kuulema huolestunut siitä, että luottamus häneen on pohjalukemissa. Sehän näyttikin ihan kuin olisi jostain katuojasta noussut. Paitsi että sillä oli kiiltonahkakengät. No, oli sillä puku päällä. Sellainen harmaa ja ryppyinen. Mutta huomasin, että yksi nappi roikkui langan varassa. Mietin, että onko se ollut tappelussa. Ihan kuin olisi kuullut ajatukseni, se alkoi valit-

tamaan, että sitä oli piesty, vaatteetkin siinä olivat nuhjautuneet. Lisäksi se pelkäsi. Oli tullut uusi tyyppi häntä määräämään ja uhkailemaan.

- Mitä se uhkaa tehdä?
- No, heikentää entisestään, pitkittää jonoja ja vaikeuttaa hoitoon pääsyä. Lisäksi tyyppi oli uhannut heittää kaikki huonosti suomea puhuvat, vääränväriset hoitajat pois maasta. Kuka niitä vanhuksia sitten hoitaa, SOTE kyseli. No, älä sitä pelkää, yritin lohduttaa. Tiedän, ketä sinä tarkoitat, sitä pientä miestä, vähän nuken näköistä. Ei se uskalla nyt kovasti leikata, kun on vaalitkin tulossa. Sitten huomasin, että SOTE oli kuristanut vyötärönsä paksulla nahkavyöllä tosi tiukalle. Sehän näytti, ettei se kunnolla pysty hengittämäänsäkään. Sanoin, että löysää hyvä mies vähän tuota vyötä, sinähän menehdyt kohta. Ei se pystynyt itse sitä vyötä löysäämään. Väitti vain, että se toinen mies, Mika, on vielä paljon vaarallisempi. Mikaa se tuntui oikein pelkäävän. Kun se oli yrittänyt sanoa, että eivät sairaut hoitojonossa parane vaan tulevat entistä sairaammiksi, Mika oli sanonut tietävänsä, että kyllä kiristettävää löytyy. Sitten se Mika oli vielä sanonut, että älä selitä, älä valita, hymyile vaan! SOTE kertoi, että syntyi keskosena. Vaikka sitä oli tehty parikymmentä vuotta. Ei sillä ole kaikki kohdallaan. Kuulema nyt on synnytetty pikkuveli tai velipuoli, josta tykätään enemmän. Tällaiset ajatukset ovat ihan tavallisia 4–5-vuotiailla esikoisilla, kun äiti tuo uuden vauvan kotiin. SOTE pelkäsi, että yli 65-vuotiaille suunnattu yksityinen terveydenhuolto ottaisi hänen paikkansa. Sehän on tarkoitettu vanhuksille ja sinut on tarkoitettu koko kansalle, sanoin SOTELLE. Mutta SOTE voivotteli, että kun opiskelijat ovat YTHS:n kirjoissa ja työikäiset työterveyshuollossa,

niin hänelle jää vaan rupusakki. Siis vanhukset, työttömät ja kotiaidit. Erikoissairaanhoidon sentään kokoaa kaikki, hän kiitteli. Mutta lisäsi, että nyt puhutaan, että sitä pitäisi heikentää ja perusterveydenhuoltoa vahvistaa. SOTE pelkää, että siinä käy kuin mielenterveyshuollossa aikoinaan. Muistatko, mielisairaalat lakkautettiin, mutta avohuoltoa ei kehitettykään. Mielisairaalat jäivät heitteille, SOTE muistutti.

- Vastasin SOTELLE näin: Kuule, joka vanhoja muistaa, sitä tikulla silmään. Sinun kannattaa ottaa nyt avohuollon asiakkaasi oikein hyvin vastaan, he ovat ihan yhtä tärkeitä. Kehitä sitä hoitoon pääsyä, niin kaikki ovat tyytyväisiä. Mikäkin ja pikku ministeri. Ihmiset alkavat taas luottaa sinuun.
- SOTE huokasi ja kysyi sitten, olisiko minulla olutta, janottaa. On minulla alkoholitonta, sanoin. Taidan lähteä pubiin, lähdetkö mukaan, se kysyi. En lähde, vastasin ja sanoin, että parempi ettet sinäkään mene, joudut vain tappeluun. Ei SOTE uskonut vaan lähti.
- No, johan oli juttu! Näitkö unta vai olitko humalassa? Miksi sillä oli kiiltonahkakengät?
- Se oli saanut ne Sipilältä. SOTE:sta oli ollut tarkoitus tehdä oikein edustuskelpoinen, mutta pelkkä kansanpainos saatiin aikaiseksi.

LIEKO LEPISTÖ: Seutula, Vantaa

Saavuimme maaseudulle. Isoja peltoja, viljasäilöjä, navettoja – osa ehkä vielä käytössä – vanhoja, vauraita maalaistaloja. Jossain kaukana, yläilmoissa, oli nousevia ja laskevia lentokoneita, jotka kuljettivat onnellisia turisteja etelän tai kaukomaiden aurinkoon tai kiireisiä bisnesmatkailijoita kokouksiinsa. Koulu ja luistinrata siinä vieressä. Haukoin henkeäni auringon paisteessa: kaunista, mikä pikku idylli tämä Vantaan Seutula olikaan!

Siellä, Vantaan Seutulassa sijaitsee Katriinan sairaala ja siellä on palliatiivinen osasto, jonne olimme menossa tapaamaan potilasta, vanhaa tuttavaamme Kerttua, joka teki kuolemaa. Hyvä, että tällaisia osastoja on olemassa. Ainakin kipulääkkeitä on mahdollista saada riittävästi näillä kuoleman esiporttien osastoilla, saa tuoda kukkia, parturi-kampaamo on käytävän varrella, samoin kahvila, pappikin on tarvittaessa paikalla ja kissankin voisi tuoda tänne kyläilemään.

Kerttu valitti kaksi vuotta kyljessään olevasta kivusta terveystieteiden tutkimuskeskuksessa, kävi välillä myös sairaalan päivystyksessä - sielläkään ei tehty mitään tutkimuksia. Kun hän sitten lopulta kävi yksityislääkärillä, tuli sieltä pikainen passitus Meilahteen ja diagnoosi: pitkälle edennyt haimasyöpä ja etäpesäkkeitä siellä täällä koko kehossa.

Kerttu täytti 85 vuotta palliatiiviselle osastolle päästyään tai jouduttuaan – en tiedä, kumpaa sanaa tässä tulisi käyttää. Mietin, mikä on se ikä, jolloin suomalainen julkisen terveydenhuollon asiakas lakkaa olemasta ylipääntänsä mitenkään kiinnostava koko terveydenhuoltojärjestelmällemme.

Aikaisemmin, joskus 10 vuotta sitten, Kerttu valitti ja valitti kipeää polveaan. Kun ne valitukset jatkuivat ja jatkuivat ja Kerttu kertoi käyneensä tuloksetta 11 eri terveystieteidenkeskuksen vastaanotolla, kehoitin häntä menemään edulliseen, yksityiseen magneettikuvaukseen. Hän teki niin ja saatuaan kirjallisen lausunnon sieltä, hän pääsi ennätysajassa julkisen terveydenhuollon tekonivelleikkaukseen. Mietin, oliko Kerttu niiden 11 terveystieteidenkeskuksen mukaan ylittänyt jo jonkun tietyn iäkkärajän, jolloin hänen kärsimystään polvivaivan takia ei kannattanut ottaa vakavasti.

Isäni kuoli syöpään vuonna 1981, hän oli vain 54-vuotias. Oikean diagnoosin harvinaisesta, hematologisesta syövästä hän sai vasta noin 40 vuoden päästä, kun minun samasta hematologisesta syövästäni tehtiin tutkimusta. Isäni isä oli sairastanut tätä samaa hematologista syöpää. Myöhemmin myös kaikki isäni neljä veljeä saivat tuon saman syövän.

Mietin, mikseivät lääkärit ottaneet kertomaani vakavasti, kun kerroin isäni suvun syövästä Hematologian klinikalla vuonna 2005? Kertomani tieto kirjattiin potilaskertomukseeni – mitään muuta merkitystä tuolla tiedolla ei katsottu olleen. Sitten elelin 10 vuotta väärän diagnoosin saaneena: kuvittelin, että minulle tulisi myöhemmin myelooma. Myeloomaa ei tuohon aikaan pystytty parantamaan.

Uusi tutkimusrumba minulle aloitettiin noin 10 vuoden kuluttua ja se kesti lähes 9 kuukautta. Lääkäri Laakson sairaalassa kirjoitti potilastietoihini: ”Potilas kertoo isänsä suvussa esiintyneen runsaasti Waldenströmin tautia. Potilas kertoo painavansa 66 kg, mutta hän painaa 66,5 kg.” Äly hoi!

Ja tämä Waldenströmin tauti tuli sitten 9 kuukauden tutkimusten jälkeen diagnoosikseni! Ja sen alkuvaiheet olisivat olleet havaittavissa jo 10 vuotta aikaisemmin. Kissani Estherin eduksi tulee mainita se, että se aloitti hoitamiseni jo syöpäni alkuvaiheessa: se asettautui päälleni pitkin pituuttaan makaamaan, kun olin sängyssä pitkälläni, ja tassutteli siinä tassuillaan. Estherin uudennlaisesta käytöksestä tiesin, että sairastin syöpää. Lääkärin tekemän diagnoosin syövästä sain noin kuusi kuukautta Estherin tekemän diagnoosin jälkeen. Mietin, että minun olisi tullut viedä kissani tekemään syöpädiagnooseja sairaalaan. (Myöhemmin tutustuin eläinlääketieteen dosenttiin, joka koulutti koronakoiria. Koiria koulutetaan myös mm. havaitsemaan ja raportoimaan diabeteksen pahentuminen.)

Mietin, miksi monilla lääkäreillä on sellainen asenne, että he ovat jumalia tai ainakin arvoasteikosta seuraavia jumalan jälkeen. Miksei potilaan kertomaa oteta vakavasti? Miksi potilaan kipuja vähätellään, kuten Kertun tapauksessa? Mikä on se ikäraja, jolloin potilasta ei enää hoideta vaan katsotaan, että tuo vanhus voi hyvin elellä kipujensa kanssa?

Vaikka jätettäisiin laskuista pois potilaan kärsimys kipujensa kanssa, niin luultavimmin kuntouttava työote terveydenhuollossa tulisi yhteiskunnallekin halvemmaksi kuin yli 70-vuotiaiden sairauksien hoitamatta jättäminen. Monilla sairauksilla on taipumus kroonistua ja silloin niiden hoitaminen on sekä vaikeampaa että kalliimpaa. Samoin monilla vaivoilla on taipumus johtaa aina uusiin ja uusiin vaivoihin ja sairauksiin.

Jos me eläkeläiset ja vanhukset olemme uhka yhteiskunnalle ja sen kestävyysvajeele, kuluerä, koska emme tuota riittävästi, niin mitäpä tässä sitten muuta kuin Kaari Utrion lausahdus parin vuosikymmenen takaa: ”Antakaa meille sitten edes myrkkykapselit!”

85-vuotias Kerttu ja hänen miehensä vaikuttivat voivan hyvin, ainakin olosuhteisiin nähden. Kerttu sai kivun lievitystä ja lääkettä pahoinvointiin, ruoka ei ollut maistunut hänelle pitkään aikoihin. Syntymäpäivä-ruusuistaan Kerttu oli ilahtunut ja pyysi minua kuvaamaan ne ruusupuskat, jonka tein ja teetin niistä paperikuvat. Kerttu ja hänen miehensä vaikuttivat olevan valmistautuneet tulevaan eli Tuonelan joelle purjehdukseen – toisin kuin minä. (Omaa syöpääni olen hoitanut lääkärin määräämien hoitojen lisäksi luontaisterapian keinoilla ja olen voinut paljon paremmin kuin isäni, hänen neljä veljeään ja isoisä. Varmasti voisin tehdä vielä paljon lisääkin, erityisesti ruokavaliossa.)

Kertun mies kertoi, että heidän kissansa istui kotona ikkunan vieressä ja katseli tielle. Kissa odotti, koska emäntä tulee kotiin. Tänä keväänä Kerttu ei enää tule kotiin. Kertun koti on nyt jossain ihan muualla.

LEEA PAIJA: Matkakumppanina hyvinvointivaltio – lähtöasemalta määräasemalle

Astun junavaunuun ja etsin varaamaani hyttipaikkaa. Edessä on useiden tuntien matka, johon olen asennoitunut varaamalla luettavaa ja kuunneltavaa. Nostan matkalaukun ylähyllylle ja asetun istumaan. Muutaman minuutin kuluttua samaan hyttiin tulee nainen, joka tervehtii kohteliaasti. Hänellä on mukavat, joustavat matkavaatteet ja pieni matkalaukku. Naisen istuutuessa vastapäätä olevalle paikalle, huomaan että hänen hiuksensa ovat hienoisesti harmaantuneet ja kasvoissa on havaittavia juonteita. Minun on kuitenkin vaikea arvioida naisen ikää, sillä hänestä saa jotenkin iättömän vaikutelman. Nainen vaikuttaa ihmiseltä, joka on pitänyt itsestään hyvää huolta. Hänen silmissään on ystävällinen katse, joka tarkastelee maailmaa valppaan uteliain silmin.

Meillä menee muutama hetki, ennen kuin keskustelu käynnistyy. Vaihdamme ensin tavanomaiset tiedustelut siitä, minne olemme matkalla, onko kyseessä työ- vai lomamatka ja miten kauan matka kestää. Matkakumppani kertoo kulkeneensa pitkiä ja vaiheikkaita matkoja, joiden aikana hän on tavannut kiinnostavia ja erilaisia ihmisiä kotimaasta ja muualta tulleita matkustavaisia. Hän aloittaa vähitellen henkilökohtaisemmista aiheista ja puhumme muun muassa työstämme ja perheistämme. Hiljalleen matkakumppani siirtyy juttelemaan elämänsä vaihtelevista vaiheista. Meillä on harvinainen tilaisuus keskusteluun, koska matka-aikaa on runsaasti jäljellä. Ehdimme molemmat avata lapsuusvuosien, nuoruuden, aikuisuuden ja vanhuuden kokemuksiamme. Puhumme paljon siitä, mikä on muuttunut ja miten isovanhempiemme ajoista. Arvioimme kehityksen suuntaa, olemmeko edenneet kohti parempaa vai astuneet taka-askeleita.

Minulle syntyy vaikutelma henkilöstä, joka on perehtynyt syvällisesti yhteiskunnan toimintaan ja palvelurakenteisiin. Hänellä on ilmeisen paljon kokemusta ja näkemystä laajan tutkimusperusteisen tietopohjan lisäksi. Monilla matkoillaan hän on kuullut lukuisia tarinoita erilaisista ihmisten kohtaloista. Nainen tuo mieleeni opiskeluajalta ja sittemmin työelämästä tietämäni pitkän linjan sosiaalipoliitikon, joka tunnetaan pitkästä urastaan lastensuojelun ja sosiaalityön kehittämiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun vaikuttajana. Yhteistä heille on heikommassa asemassa olevien puolustaminen ja inhimillisyyden korostaminen.

Matkakumppani palauttaa mieleen, miten edellisen vuosisadan lopulla ja 1900-luvun alussa aikana lasten, nuorten, sairaiden, vammaisten ja vanhuksien hoiva toteutui pitkälle kotioloissa. Perheet ja suvut, niissä pääsääntöisesti naiset, vastasivat hoivasta palkattomana työnä. Syytinkijärjestelmä toimi eräänlaisena perhehoitona ja ruotujärjestelmä

avohuoltona tämän ajan käsitteillä kuvattuna. Perustavanlaatuinen muutos tapahtui teollistumisen luomien muutoksien, maalta muutoliikkeen ja kaupunkien asuntopulan aikaan. Työhön liittyneet tapaturmat ja työperäiset sairaudet olivat täysin uusia ratkaisua vaativia ongelmia. Nopean rakennemuutoksen aikaan myös työttömyys vaati yllättäen toimia. Köyhäinhoito oli noihin aikoihin kunnan ja kirkon ratkaisu vanhusten, sairaiden, orpojen ja ”työtä vieroksuvien” tilanteisiin.

Edelleen hän kertoo, että teollistumisen vaikutuksesta naiset siirtyivät enenevästi työelämään. Koulutusmahdollisuudet avautuivat ja yleinen oppivelvollisuus toteutui 1920-luvulla. Hyvinvointipalveluja ja hoivaa ei ollut enää mahdollista rakentaa pelkästään kotona tehtävän naisten työpanoksen varaan. Tuolloin kehittyivät hoito- ja hoivapalvelut aluksi yksittäisinä perheiden ratkaisuina esimerkiksi palkkaamalla kotiapulaisia varallisuutensa mukaan. Samaan aikaan käynnistivät kolmannen sektorin sosiaali- ja terveysjärjestöt toimintaansa. Järjestöt määrittivät roolinsa muun muassa siten, että tarjoavat toimintaa ja palveluja, joita julkinen palvelujärjestelmä ei tarjoa. Lisäksi ne korostivat muutoin syrjään jäävien osallisuutta ja heidän äänensä tuomista yhteiskunnalliseen keskusteluun. Noiden vuosikymmenten aikana käynnistyi laitosmuotoisten palvelujen rakentaminen julkisin varoin.

Keskustelukumppani muistelee, miten hänen nuoruusvuosinaan sodanjälkeinen Suomi eli valtavaa murrosta. Sotakorvauksien maksaminen edellytti teollisuuden kasvua. Työvoimaa alettiin suojella säätelemällä työoloja tarkoituksena estää tapaturmia. Sosiaalivakuutukset otettiin käyttöön. Karjalasta siirtyneen väen uudelleen asuttaminen haastoi kansantaloutta, jälleenrakentaminen työllisti kansalaisia, vanhat rakenteet eivät toimineet. Hänen mukaansa hyvinvointivaltion kehitys on seurannut teollistumista ja rakennemuutoksia. Sosiaalipoliitiikka muut-

tui noiden vuosikymmenten kuluessa tieteenalaksi, jonka tuottama tutkimustieto oli keskeistä talouskasvun ja sosiaalisten investointien yhteensovittamisessa, Hän nostaa erikseen esiin Pekka Kuusen tutkimukset ja julkaisut aiheesta.

Nainen toteaa olevansa ylpeä siitä kehityksestä, joka on edennyt köyhäinhoidon järjestelmistä, armeliaisuudesta ja vaivashoidosta kohti oikeusperusteista hyvinvointivaltiota, jonka tavoitteena on turvata kansalaisten toimeentulo ja palvelut. 1960-luvulta alkoi 1980-luvulle jatkunut pohjoismaisen hyvinvointivaltion ja sosiaalipolitiikan ”kulta-aika”. Tuolloin saatiin aikaan kattava sosiaaliturvaverkko, joka turvaa toimeentulon ja terveyden eri elämäntilanteissa. Palvelujärjestelmä kehittyi vauvasta vaariin ja mukelosta mummoon kattavaksi. Keskustelukumppanini haluaa erityisesti nostaa esiin sosiaalipolitiikan tutkimuksen ja sosiaalityön merkityksen hyvinvointivaltion rakentamisessa. Sosiaalipolitiikan ytimessä olevat julkiset toimet, väestön hyvinvoinnin edistäminen, tuloerojen tasaaminen, kohtuullisen elintason turvaaminen sosiaaliturvan ja -palvelujen kautta. Hänen mielestään ne ovat perusta sosiaalisesti kestäväälle yhteiskunnalliselle kehitykselle.

Hyvinvointivaltion uudelleen arviointi ja leikkaukset 1990 luvun lamavuosien aikana käynnistivät rakenteiden ja palvelujen uudelleen järjestämisen. Lamaa seuranneiden vuosikymmenten aikana Ikääntyvän väestön palvelutarpeet ja työelämän nopea pirstaloituminen lisäsivät haasteita rakenteiden ja palvelujen järjestämiseen. Matkakumppani on erittäin huolestunut viime vuosien aikana säästötarkoituksessa tehdyistä ratkaisuista. Hän näkee, että säästöjä etsitään sellaisista kohteista, joilla ei ole politiikassa puolustajia. Näiden kansalaisten ja ryhmien ääni ei kuulu päätöksenteossa ja siten karsiminen on helpompaa. Toisaalta nainen arvioi, että ratkaisujen vaikutuksien arviointi jää vajavaiseksi.

Todennäköisesti käy niin, että valittu säästökohde aiheuttaa isoja kustannuspaineita toisaalla. Suurin huolenaihe on ennaltaehkäisevän toiminnan kutistaminen, jonka seurauksena korjaavien toimien tarve kasvaa ja ne ovat pääsääntöisesti kalliimpia.

Lähestymme matkakohdettani ja tulevaisuudesta keskusteluaikaa jää vähänlaisesti. Matkakumppani näkee, että meillä ei ole oikein hyvää näkymää edessä ellemme palaa hyvinvointivaltion perustaan. Sosiaalipoliittista ajattelua ja tutkimustietoa tarvitaan erityisesti vaihtoehtojen valintojen vaikutuksista kansalaisten hyvinvointiin. Hänen mielestään on tunnistettava selkeästi taustalla vaikuttavat arvovalinnat, joissa valintoja tehdään yksilön omaan vastuuseen perustuvista ratkaisuista yhteisölliseen vastuuseen. Ydinkysymys suuntaa valittaessa on, onnistutaanko päätöksenteossa yhdistämään kansalaisten hyvinvoinnin turvaaminen erilaisissa elämäntilanteissa ja taloudelliset sekä rakenteet. Nuohan olivat 1960-luvun sosiaalipoliittisen keskustelun ytimessä.

Nousen ja kerään matkatavarat. Hyvästelen matkakumppanini, jonka matka jatkuu vielä pitkään. Kiitän antoisasta keskustelusta ja toivotan onnistunutta matkaa hänen kuvailemallaan tavalla. Hän vastaa ja kertoo jatkavansa sosiaalipolitiikkatiedon pohjalta hyvinvointivaltion asialla.

HELENA TAPPER: Koulutus tulee luokseni kylään

Koulutus tuli meille maalle vierailulle sattumalta, hän oli ohikulkumatalla Tampereelta Helsinkiin, palaamassa opetushallituksen keskustelutilaisuudesta Suomen kansallisen peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien toteutumisesta ja suunnittelusta Tampereen päättäjien kanssa.

Koulutus on tehnyt pitkän uran opetuksessa: hän oli 15 vuotta ensin peruskoulun- ja sitten lukion matematiikan ja fysiikan opettajana. Tampereella ja Tampereen seudulla. Noin kymmenen vuotta sitten hän siirtyi opetushallitukseen kehittämään lukion matematiikan kansallista opetussuunnitelmaa.

Hän on koulutukseltaan filosofian maisteri Helsingin yliopistosta ja auskultoinut opettaja. Hänellä oli aikoinaan suunnitelmia jatko-opinnoista, mutta ne ovat saaneet jäädä. Voidaan sanoa, että Koulutus on suomalaisen koulutusjärjestelmän tuote. Hänellä ei ole kansainvälistä kokemusta, paitsi lomamatkoilla. Tosin hän on osallistunut kansainvälisiin opetusalan konferensseihin.

- Emme ole tavanneet vuosikausiin, vaikka pääsimme ylioppilaisiksi samasta Kangasalan lukiosta. Mitä sinulle kuuluu, kysyy Koulutus.
- Emme tosiaan, koska olen ollut vuosikausia töissä ulkomailla, eri mantereilla. Palasin Suomeen vasta muutama vuosi sitten. Mitä sinulle kuuluu?
- Olin pitkään lukion matematiikan opettajana, ensin Tampereella ja sitten Helsingissä. Viime vuodet olen ollut opetushallituksessa kehittämässä kansallista lukion matematiikan ja fysiikan opetussuunnitelmaa. Juuri siitä olin kertomassa Tampereella.
- Millaista palautetta sait, tai uusia ideoita?
- Minusta näyttää, että matematiikan ja fysiikan opetus on saamassa uuden merkityksen teknologian kehityksen kautta. Tekoäly

ja innovaatiot erityisesti tietoteknologiassa haastavat matematiikan opetuksen. Nämä apuvälineet antavat nopeat vastaukset kysymyksiin, mutta samalla tarvitaan entistä enemmän matematiikan ja fysiikan perusteiden osaamista. Niiden päälle voidaan rakentaa todellista osaamista. Suomi oli pitkään kansainvälisten vertailujen kärjessä koululaisten matematiikan osaamisessa. Nyt olemme pudonneet kärjestä. Näitä syitä pitäisi löytää ja parantaa opetusta. Tätä tarvitaan, että selviydymme kansainvälisessä teknologisessa kilpailussa.

- Olen samaa mieltä. Muinoin matematiikan ja fysiikan opiskelu lukiossa oli pääasiassa teknistä oppimista: $1 + 1 = 2$, mutta tarvitaan päättelyä, miksi näin on. Opiskelin aikoinaan pitkän matematiikan, mutta olin aina huono matematiikassa. Fysiikka kiinnosti minua, olin keskinkertainen oppilas.
- Minusta tyttöjä pitäisi entistä enemmän kannustaa opiskelemaan matematiikkaa ja erityisesti fysiikkaa, sanon.
- Nykyopetuksessa pyritään löytämään soveltavia ratkaisuja matematiikan yhtälöihin, että ne tulisivat paremmin ymmärretyksi, sanoo Koulutus. Sama fysiikassa. Tätä tarvitaan nykymaailmassa tekoälyn ohella.
- Enpä olisi arvannut lukiossa, että työurallani toimin tiede- ja teknologiapolitiikan neuvonantajana eri puolilla maailmaa. Minusta ei tullut matemaatikkoa tai fyysikkoa, mutta neuvonantaja, miten näitä aloja kehittämällä voidaan nostaa maan taloudellista kasvua, sanon.

- Olemme siis molemmat toimineet samalla alalla, minä käytännön kautta ja sinä politiikka-alalla. Näinkin voi olla, sanoo Koulutus.
- Hyvä me, sanon.

Koulutus on hymyilevä keski-ikäinen suomalainen nainen. Minä olen samanlainen, ulkoisesti. Mutta emme tiedä, mitä päämme sisällä liikkuu. Molemmat olemme tuoneet panoksemme suomalaisen ja joidenkin maiden kehitykseen. Ainakin näin uskomme.

AUNI-MARJA VILAVAARA: Ystäväni yhteiskunta

Miten yhteiskunnasta tuli minun kaverini. Se tapahtui ensimmäisen kerran silloin kun heinäkuisena aamuna parkaisin ensimmäisen huutoni. Ilman sen kummempia seremonioita syntyi yksi uusi yhteiskunnan kaveri. Todennäköisesti minulla oli monta kanssasisarta ja veljeä, ehkä jopa tuhansia. Hoitajat käärivät minut kapaloihin hellin käsin ja sain tunnuksen. Kaikki ilman, että olisin tehnyt muuta kuin vain syntynyt. Minun piti huutaa ja se oli merkki siitä, että keuhkot toimivat. Olin elinkelpoinen. Kuulin jälkeen päin että yhteiskunta vaati pisteyttämään jokaisen syntyvän. Niitä pisteitä en onnekseni muista. Sairaalan synnytyssalista lähti meidän yhteinen taival yhteiskunnan kanssa. En muista noista ajoista itse mitään, mikä on ymmärrettävää, koska olin vauva eli pieni ihminen. Yhteiskunta huolehti, että sen jäsen valokuvaaja ikuisti minut mustavalkoisein kuviin, jotka jäivät kiertelemään perheen albumeihin. Nimi, syntymäpaikka ja päivämäärä tulivat väestörekisteriin. Yhteiskunta halusi myös, että minun äitini ja isäni tiedot näkyivät yhteiskunnan väestökirjanpidossa. Heillähän oli säädösten mukaan ensisijainen vastuu siitä, että sain ruokaa, juomaa ja puhtaat vaatteet

joka päivä. Seuraava merkittävä askel oli virallisen nimen saaminen. Mikään lempinimi ei kelvannut. Yhteiskunta oli järjestänyt nimijuhlat ristiaisten muodossa. Vanhempien velvollisuus oli keksiä nimi lapselleen. Sukuni mi tuli silloisen lain nojalla isältäni. Minulta sitä ei kysytty.

Siitä se lähti. Pikkuhiljaa opin kävelemään, puhumaan ja varmaan leikkimään. Opin pitämään puoliani, ensin huutamalla ja sitten siihen huutoon sekoittui sanoja ja pienet nyrkkit. Yhteiskunta oli järjestänyt asian niin, että terveydenhoitaja kävi säännöllisesti katsomassa, että tämä uusi jäsen on vanhempien toimesta hoidettu niin kuin yhteiskunta edellyttää.

Sitten seurasi merkittävä tapahtuma eli koulun aloittaminen. Yhteiskunta halusi kaikkien sen jäsenten oppivan. Sen ystäväni yhteiskunta oli suuressa viisaudessaan järjestänyt, vanhempien ei tarvinnut siitä huolehtia. Yhteiskunnan mielestä minun oli tärkeää oppia lukemaan, kirjoittamaan ja laskemaan ja mielellään jo lapsena. Minun oli hyvä oppia myös tuleman toimeen muiden kanssa. Perusasioita ihmisenä olemisessa yhteiskunnan mielestä. Minun piti kulkea kävellen 4, 5 km kouluun, se oli yhteiskunnan mielestä hyvä asia, liikunta piti lapsen fyysisen kunnon korkealla. Samalla oppi varoman liikennettä, ilkeitä ihmisiä ja oppi oleman pelkäämättä pimeää. Yhteiskunta ei kaikessa viisaudessaan ollut muistanut hankkia minulle koululaukkua, se jäi vanhempien huoleksi. Kirjat sain kuitenkin ja kynän ja kumin. Yhteiskunta oli ajatellut, että jos suoriutuisin hyvin lukemisen, kirjoittamisen ja laskemisen opettelusta, minulla voisi olla mahdollisuus jatkaa oppimista oppikoulussa ja sen jälkeen, vaikka missä koulussa, aina yliopistossa asti. Yhteiskunta oli nimittäin havainnut, että yhteiskunnan oma vointi parani ja se alkoi näyttää paremmalta, jos yhä useampi jaksaisi kulkea läpi koko opintien aina yliopistoon asti. Yhteiskunta odotti, että sitten

jonakin päivänä olisin yhteiskunnan hyvä kaveri ja menisin töihin ja huolehtisin puolestani yhteiskunnan hyvinvoinnista, kun maksaisin veroja yhteiskunnalle. Sen yhteiskunta oli osannut arvioida oikein, ainakin minun kohdallani, menin töihin ja aloin maksaa veroja. Viimeksi mainittu sai yhteiskunnan hymyilemään. Taas se oli osannut arvioida oikein, kyllä siitä vauvasta kasvoi yhteiskunnan kannalta hyvä ihminen. Yhteiskunnan sijoitukset kirjoihin ja koulujärjestelmään eivät menneet hukkaan.

Ja nyt yhteiskunta huomasi olevansa paljon parempi kuin monet muut yhteiskunnat. Mistä se sen tiesi. No yhteiskunnat keräsivät tietoja ja vertailivat tietoja keskenään. Niinhän ne olivat aina tehneet. Nyt tietojen kerääminen oli vain helpottunut, kun se oli saanut käyttöönsä tietokoneet, sovellukset ja lopulta langattoman verkon. Yhteiskunta kuitenkin seurasi elämäni muitakin puolia, miten löysin itselleni kumppanin ja perustin perheen. Sekin oli yhteiskunnalle tärkeä tieto. Taas piti viedä tietoja väestörekisteriin ja vaikka mihin rekisteriin, ihan vain yhteiskunnan oman muistamisen varmistamiseksi. Näin ei kukan pääsisi tippumaan yhteiskunnan valvovan silmän alta. Hyväähän se yhteiskunta vain tarcoitti, kaikkien hyvää. Perhettä yhteiskunta piti perusyksikkönä, joka huolehti yhteiskunnan uusista jäsenistä ja tietysti siitä yhteiskunnasta. Minua muistettiin erilaisin kirjein, milloin verottaja, milloin väestörekisteri, milloin autorekisteri taikka Kansaneläkelaitos. Näin yhteiskunta huolehti minusta, minähän olin ikään kuin sen iso lapsi, yksi niistä miljoonista. Minä koin yhteiskunnan turvalliseksi kaverikseni.

Se oli pitänyt huolta, että yhteiskunnan jäsen, pankkijärjestelmä, oli minulle ystävällinen. Ensin oma tili, säästöpossu ja sitten sain rahaa lainaksi, totta kai. Minuun kuitenkin luotettiin, että maksan lainan joskus takaisin, niin kuin teinkin. Ja minä puolestaan lainasin pankille rahaa

kun säästin joka kuukausi vuodesta toiseen. Tämäkin ilahdutti yhteiskuntaa. Olin kunnan ihminen. Sellaisista yhteiskunta tykkäsi. Välillä olin huomaavinani, että minun mielestäni yhteiskunta olisi saanut tykätä myös niistä, jotka eivät syystä tai toisesta jaksaneet käydä koulua tai ponnistella töissä. Yhteiskunta ei kuitenkaan välittänyt minun muita ihmisiä koskevista mielipiteistäni.

Vuosikymmenet kuluivat ja yhteiskunta sen kun lihoi. Maailman sen ympärillä välillä kiehui, milloin muut yhteiskunnat kalistelivat sapeleita tai kärsivät vatsavaivoista tai krampeista kuten luonnonkatastrofit. Ne eivät yhteiskuntaa häirinneet. ne olivat kaukana, silmän kantaman ulottumattomissa. Yhteiskunta ei varmaan muistanut liikkua, vaikka sitä yritin muistutella aina vaalivuosina niin kuin muutkin kanssaihmiset. Se vaati minua liikkumaan, että säilyttäisin toimintakykyni, etten aiheuttaisi yhteiskunnalle huolia. Yhteiskunta ei muistanut omaa toimintakykyään.

Olin huomaamattani yhteiskunnan toiveesta siirtynyt palkannauttijasta vanhuuseläkkeelle. mikä tarkoittaa sitä, että sain takaisin niitä rahoja, joita olin palkastani siirtänyt tulevien päivien varalle. Niistähän osa oli käytetty jo muiden yhteiskunnan jäsenten eläkkeisiin, mutta niistä säästy aika mahtava summa vuosikymmenien varrella. Sain kuitenkin huomata, että yhteiskunta ei ollut muistanut kertoa nuoremmille kanssaihmisille, miten ne eläkkeet oikein maksetaan ja mistä rahoista.

Yhteiskunta ei myöskään muistanut sitä, että se oli huolehtinut niin hyvin kaikkien terveydestä, että minäkin vain jatkoin elämistä, vaikka syntymävuonna odote oli paljon lyhyempi. Siis, vaikka ei olisi pitänyt. Kanssaihmiset alkoivat pitää minua taakkana, mitä jouduin ihmettelemään monta kertaa, ihan ääneen, että mikä taakka, minähän olin

ollut kaikin puolin yhteiskunnan paras kaveri vuosikymmeniä. Eikö yhteiskunta ollutkaan enää kaverini? Oliko se heittäessä minut romukoppaan?

Olin pitänyt yhteiskuntaa viisaana ja edistyksellisenä mutta olin tainnut erehtyä. Miten minun nyt kävisi? Alkoi näyttää siltä, että yhteiskunta menetti ystäviään, niitä kaikkia, jotka olivat kiltisti menneet synnytyslaitokselta koulutuksen läpi työelämään, huolehtineet perheestä, maksaneet verot, kuluttaneet sopivasti, mutta ei liikaa eikä liian vähän, sillä tavalla sopivasti. Ja nyt sitten yhtäkkiä mikään ei tyydyttänyt yhteiskuntaa.

Aloin epäillä, että yhteiskunta oli sairastunut pöhötystautiin. Yritin googlata netistä tietoja siitä, miten tautia voisi parantaa. Koska sen kuitenkin tiesin, että ilman yhteiskuntaa minun ja miljoonien muiden sen ystävien elämä olisi ollut turhaa. Ja se ei olisi ollut hyvä asia. Mitäs sitten olisi tullut tilalle. Naapuriyhteiskunnat eivät oikein houkuttelleet. Ei auttanut kuin ryhtyä keräämään muita kavereita ja ryhtyä yhdessä muistuttamaan yhteiskuntaa sen tehtävistä. Ehkä yhteiskunnalla olikin muistisairaus ja se tarvitsi kiireesti apua.

EILA VOIPIO: Rouva Terveystenhoito

Ehdin junaan nipin napin. Se nytkähti heti liikkeelle ja minä lähdin etsimään istumapaikkaani. Paikka löytyi vaunun keskiosasta vastapäätä naishenkilöä. No, onneksi nainen, ajattelen vähän harmissani. Mieluiten olisin katsonut edellisen istuimen takaosaa mutta ei voi mitään.

Vastapäätä istuva nainen nostaa katseensa kirjasta, kun istun ja nyökkää hymyillen. Vastaan hymyyn. Juna kulkee tasaisesti ja katselen hajamielisesti vaihtuvaa maisemaa.

Hetken kuluttua nainen katsoo minua uudelleen ja kysyy: ”Menetkö pitkällekin”. ”Joo, menen Pohjanmaalle, Kokkolaan saakka”, vastaan. Nainen nyökkää ja panee merkille hänen todella siniset ja kirkkaat silmänsä, jotka selvästi myös hymyilevät. Sitten nainen jatkaa kirjan lukemista. Istumme hiljaa. Minä katselen ikkunasta vilisevää metsää ja välillä tuijotan naisen huikeita punaisia ja kiharaisia hiuksia. Hiusten punaväri on aito. Sitä ei ole haettu kampaamosta. Kasvojen pisamat vahvistavat arvioni. Nainen sulkee kirjansa, venyttää selkäänsä ja väläyttää taas hymyn, joka saa olon tuntumaan melkein kotoisalta.

”Minä olen matkalla vieläkin kauemmaksi kuin sinä. Nytkin istun tässä Ouluun saakka, koska rakastan junassa matkustamista”, nainen jatkaa. ”Junassa kohtaa usein mielenkiintoisia ihmisiä. Täällähän voi myös sulkea silmänsä ja uppoutua pohtimaan niin mukavia asioita kuin hankaliakin ongelmia”.

Ja nainen sulkikin silmänsä pieni hymy huulillaan. ”Otan pienet torkut, oli niin aikainen herätys aamulla.”

Hmm, aika mielenkiintoinen tyyppi, ajattelin ja jäin häpeämättömästi tuijottamaan ja arvioimaan matkaseuraani. Minkähän ikäinen hän mahtaa olla. Ei enää kovin nuori, mutta selvästi itseäni paljon nuorempi. Arvaan 60 vuotta. Huomaan, että nuo upeat punaiset kiharat vaikeuttavat arviota. Naisella ei ole silmälasia, todellakin, ei edes lukiessa. Se on kummallista. Ja ainoat näkyvät rypyt ovat vahvat nauru-

rypyt silmäkulmissa. Ehkäpä olen aivan väärässä. Jospa hän onkin vasta viisikymmentävuotias.

Yritän kuitenkin vielä arvioida ikää pukeutumisen perusteella, mutta huomaa pian, ettei se todellakaan onnistu. Tämä nainen on tiennyt mitä vaatekaupasta etsi ja löysi sieltä nuo mukavan oloiset kengät, punaisen T-paidan, tuon pehmeän villatakin ja nuo joustavat pitkät housut. Minäkin, vanha nainen, voisin milloin tahansa pukeutua noin ja yhtä hyvin nuo vaatteet voisivat olla nelikymppisen tyttäreni vaatekaapista. Tuo nukkuva nainen on selvästi iätön, sympaattinen ja mukavuutta rakastava matkustaja.

Tampereen jälkeen nainen heräsi. Ihastelimme yhteen ääneen ikkunan takana vilahtavaa valkoista aurinkoista lumimaisemaa.

Juttelimme niitä näitä ja kerroin naiselle, että nyt olen menossa serkkuni luokse tapaamaan tämän uutta lapsenlasta. Totesin, että tässä iässä näin vanhana eläkeläisenä minulla on vain aikaa ja voin käydä tervehtimässä sukulaisia melkein milloin vain. Kerroin oman ikäni ja toivoin, että matkakaveri tarttuisi siihen ja paljastaisi omansa.

Nainen selvästi ilahtui, kun kerroin itsestäni. Hän ojensi kätensä ja sanoi, että voin kutsua häntä Kertuksi. Puristin Kertun kättä ja kerroin oman nimeni, jonka hän toisti ja jatkoi vielä, että mukava tutustua, uusi junaystävä.

Kertun arkeen kuului paljon työmatkoja kotimaassa, tämäkin oli yksi monista. Oikeastaan ikänsä puolesta hänen olisi kuulunut jäädä jo eläkkeelle, 68 vuotta elettyä elämää, mutta Kerttu nautti tästä kaikesta ja

hänen toivottiin vielä jatkavan. Uteliaana kysyin tietysti heti, että mikä sellainen asema tai työ on.

Kerttu ei heti vastannut, jäi kuin pohtimaan oikeaa vastausta. Pienen hiljaisuuden jälkeen sanoi sitten rauhallisesti, vakuuttavasti ja myös iloisesti: ”Minä olen rouva Terveystenhoito. Suomalainen Terveystenhoito.”

Loppumatkalla Kokkolaan istuin, kuuntelin ja yritin ymmärtää mitä rouva Terveystenhoito tekee. Hyvin pian tuli selväksi, että rouva Terveystenhoidon työ on aivan eri asia kuin sairaiden ja sairauksien hoito. Mitä kaikkea hänen odotetaan saavan aikaan ja voiko yksi ihminen siinä kaikessa onnistua. Suuria perustavanlaatuisia kysymyksiä.

Rouva Terveystenhoitoa huolestutti byrokratia. Se saattaa usein ärsyttää, mutta siihen ei saa mennä mukaan.

Kerttu haluaa saada ihmiset syttymään ja löytämään ratkaisuja vaikeuksiin. Hänellä oli hyviä tarinoita ihmisistä, jotka osaavat auttaa ja kuunnella muita. Oli kyllä myös tarinoita ihmisistä, jotka eivät osaa kuunnella edes itseään.

Joskus voi käydä niinkin, että sanat eivät auta, sanoi Kerttu. Silloin on paras antaa hiljaisuuden puhua.

Kokkolan asemalla halasimme ja poistuimme junasta onnellisena. Olin saanut tavata rouva Terveystenhoidon työssään, junamatkalla pohjoiseen.

Jos on vain yksi Rouva Terveystenhoidon virka, olkoon se minun puolestani Kertulla. Hänellä näytti olevan tarpeeksi resilienssiä ja ikäkin riittävästi.

6.

Uhkia ja mahdollisuuksia

HELENA HIILA- O'BRIEN: Aikuinen

Viikonloppuna osallistuin tyttäreni viisikymmenvuotisjuhlaan. Olen siis varmasti aikuinen, ja niin on tyttökin. Suomessa 18-vuotias henkilö on juridisesti aikuinen eli hän saa äänestää ja olla vaaleissa ehdokkaana, ajaa ajokortin, solmia avioliiton, ja on myös rikosoikeudellisessa mielessä aikuinen eli kantaa vastuun teoistaan.

Aikuisuus merkitsee muutakin kuin täysi-ikäisyyttä. Aikuisuuden kehitystehtäviä ovat mm. itsenäistyminen, työelämään sijoittuminen, parisuhde ja perheen perustaminen, vastuun ottaminen sekä oman identiteetin ja arvojen vakiinnuttaminen.

Entäpä, jos on työtön tai jopa asunnoton, entäpä, jos ei ole onnistunut löytämään kumppania tai ei ole uskaltanut tai onnistunut saamaan lapsia. Luonnollisesti tuo kaikki vie aikaa, aikuistuminen onkin nykyään viivästynyt ja saatetaan saavuttaa vasta noin 30-vuotiaana. Opiskelut kestävät lähemmäs 30 ikävuotta, työpaikan saamisessa voi kestää kauan ja pysyvä parisuhde on usein riippuvainen siitä miten kaksi edellä mainittua ovat toteutuneet. Harva uskaltaa hankkia lapsia ennen kuin talous edes jollakin tavalla on turvattu. Eipä ihme, että syntyvyys laskee.

Voi sanoa, että aikuisuuden ehdot ovat muuttuneet. Minun nuoruudessaani esikoinen saattoi nähdä päivänvalon, vaikka vanhemmat vielä opiskelivat eikä tietoa työpaikasta ollut. Olimmeko lapsellisen luottavaisia emmekä vastuuntuntoisia aikuisia? Oliko meillä turvallisempaa verrattuna nykyiseen maailmanpolitiikan kaaokseen? Ei ollut, pelkäsimme kolmatta maailmansotaa, joskaan emme vielä älynneet pelätä ilmastokriisiä. Oliko työmarkkinoille pääsy varmempaa, ei ollut, muistetaan vaan 70-luvun energiakriisi ja sen mukanaan tuoma työttömyys. Asunnottomuus oli yleistä aivan kuin nytkin. Silloin aikuisen ihmisen elämään kuului perhe ja lapsia saatiin vaikka kukaan ei varmaa tulevaisuutta luvannutkaan. Olimme tietystä mielessä vastuuttomia, ja ”yleisesti on tapana”-ajattelun uhreja. Kun on menty naimisiin niin yleisesti oli tapana että jonkin ajan kuluttua syntyy esikoinen, ja pian toinen, koska yleisesti tiedettiin, että lapsen ei ole hyvä kasvaa ainokaisena.

Näin siis minäkin sain eilen osallistua 50-vuotiaan tyttäreni syntymäpäiville yhdessä siskonsa kanssa.

Ei aikuisuutta ole aina arvostettu. Pikemminkin sitä on pidetty tylsänä ja ikävänä jaksena ihmisen elämässä, ainakin verrattuna nuoruuteen.

PMMP laulaa biisissään Pikkuveli ”Pysy aina pikkuveljenä ja lintuna, älä koskaan miehisty, en lisää aikuisia meidän taloon halua”. Samaa ajattelua edustaa takavuosina suosittu kehoitus: ”Löydä sisäinen lapsesi”.

Mitäpä, jos me kaikki yrittäisimme löytää sisäisen aikuisemme.

Ulkoisten aikuisuuden tunnusmerkkien sijasta painottaisin vastuun ottamista aikuisuuden keskeisimpänä tunnuksena. Aikuinen ihminen ottaa vastuun teoistaan, myös erehdyksistään ja väärin tekemisistään. Hän ei vieritä syytä omaan pahaan oloonsa vanhemmilleen. Hän ymmärtää paikkansa sukupolvien ketjussa. Äiti ei osannut, eikä hänen äitinsä, eikä hänenkään äitinsä. Minne asti syyllisyyttä kannattaa vierittää? Minun mielestäni aikuinen ihminen ymmärtää, vaikka ei kaikkea hyväksykään, ja osaa antaa anteeksi isien ja äitien pahat teot.

Aikuinen myös kantaa vastuun virheistään eikä vieritä niitä muiden syyksi, hän kestää pettymyksiä ja sitä, etteivät kaikki jaa hänen ideoitaan. Hän ymmärtää, ettei aina voi saada kaikkea haluamaansa. Mieleen tulee presidentti Trump, joka haluaa milloin Nobelin rauhanpalkinnon, milloin Grönlannin ja alkaa kiukuttelemaan kuin nelivuotias, kun ei saa.

Jos joku asia on huonosti, se on aina edeltäjien syytä. Aivan samalla tavalla Suomen hallitus syyttää Marinin hallitusta kaikista nykyisistä epäkohdista. Tämä lienee tyypillistä poliittista mutta ei aikuista toimintaa.

Aikuinen ihminen osaa myös ajatella omaa napaansa pitemmälle ja toimia myös koko yhteisön hyväksi. Elämme itsekkyyden aikaa, kuten professori **Liisa Keltikangas-Järvinen** kirjoittaa uusimmassa teoksessaan. Kulttuuri on muuttunut niin, että käyttäytyminen, joka

70-luvulla olisi luokiteltu häiriöksi on nyt normaalia, jopa tavoiteltavaa. Jos itsekkyyks, oman edun tavoittelu ja ihmissuhteiden näkeminen lähinnä hyötysuhteina on aikuisuutta, en ihmettele, että pikkuveljen ei toivota koskaan miehistyvän.

RITVA JAKKU-SIHVONEN: Kun ahdistaa

Ahdistus kietoo ihmisen merkillisen kuristavaan hihattomaan vihola-
isäkkiin. Säkin suuaukko on ahdas ja peräänantamaton. Järki sanoo, että tuskatila on kyettävä sanoittamaan, jotta sen voi jakaa luotettavan ihmisen kanssa tai valmistautua yksinäistä analyttistä käsittelyä varten. Mieli kuitenkin kääntää katseen sisäänpäin ja rimpuiluttaa säkissä. Ajatukset risteilevät ja yrittävät rakentaa selityksiä. Mieli sumenee.

Ahdistus raastaa sisintä. Se synnyttää häpeää, joka heittää varjonsa yrityksiin penkoa tietä ulos. Häpeä ohjaa mielen syyllisyyteen ja katumukseen. Mielentilasta ulospääsy karkaa hetki hetkeltä kauemmaksi. Uppoutuminen tuskan vatvomiseen ohjaa uhriutumiseen. Uhriksi itsensä määrittely tuottaa katkeruutta ja vihaa. Itsesuojeluvaisto muuttaa vihan haluksi eristäytyä kaikista ja kaikesta. Eristäytyminen mykistää. Se katkoo kontaktit ja surkastuttaa toimintakyvyn.

Vuoteessa pyöriessä happi tuntuu loppuvan. Unta ei tule. Hiki kostuttaa tyynyn, jolla pahoinvoipa pää kääntyilee. Nukkua ei voi. Uuden aamun avautuminen pelottaa.

Läheiset huokailevat. He välittävät surkuttelullaan epätoivoisia viestejä. Oma mieli tajuaa läheisten tuskastumisen. Itseinho nostaa päätään.

Ympäristöön kurkistukset pakottavat pakenemaan. Toivon tukipilareita ei näy missään. On paha olla.

Sisimmässä vilahtelee hetkittäinen halu nähdä turvallisen käden ojentuvan kohti. Käden, joka suurentaisi säkin suuaukkoa ja tarjoaisi avartavia sanoja. Mutta ymmärtäjää ei näy. Kontaktoijat näyttäytyvät niinä, joilla menee hyvin. Heidän puoleensa on turha kääntyä.

Vertaistuki herättää toivonkipinöitä sysimustan mielen sopukoissa. VERTAISTEN läsnäolo virittää toivon säkin suuaukon suurentumisesta. Ehkä joku kannattelisi kainaloista niin, että säkki repeäisi. Silloin voisi nostaa päänsä pystyyn ja kuunnella rohkaisevia sanoja. Sanoja, jotka eivät kuulosta katteettomalta höpötykseltä vaan ovat arkisen juurevia sisällöllisiä sanoja.

Aito tuki saa kehon tuntemaan happipitoisen ilmavirran palaavan. Mieli aistii elämänvirran. Tuskassa piehtarointi helpottaa, kun eteen piirtyy hopeareunuksinen pilvi. Realiteetit kirkastuvat. Mieli kykenee ajattelemaan hyväksyvän analyttisesti. Avautuu tie sinisen hetken suunnitteluun.

LEEA PAIJA: Oma koti kullan kallis

”Oma koti kullan kallis” -sanonnan kuten useimpien muidenkin puhekieleen ilmaantuneiden sanontojen tarkkaa ajankohtaa tai alkuperää ei tiedetä varmuudella. Oletus on, että sanonta on saanut alkunsa maatalousvaltaisessa yhteisössä, jossa ihmiset asuivat hyvin erilaisissa oloissa 1900-luvun taitteessa ja alkuvuosikymmeninä.

Patruunoiden kartanot olivat tilavia ja niiden puutarhat suuria ja hyvin hoidettuja. Kartanoiden rakentaminen ja ylläpito aiheutti runsaasti kustannuksia. Pientilallisilla saattoi olla oma talo, joka oli hankittu ankaralla työllä tai suoranaishalla raatamisella. Torpparit, mäkitupalaiset, muonamiehet ja muut maatyöläiset asuivat ahtaasti mökeissä tai parakkeja muistuttavissa rakennuksissa. Asunnot olivat yleensä yksi tai korkeintaan kaksihuoneisia, pimeitä ja kylmiä. Pienessä asunnossa asui usein koko perhe isovanhempineen. Oma tilaa ja rauhaa näissä asuvien piti etsiä muualta, sillä omasta nurkkauksesta tai huoneesta voi vain haaveilla. Hämmästyttävän iso osa maaseudun asukkaista, joidenkin tutkimuksien mukaan viidesosa, oli asunnottomia. Heikot asuinolot huolestuttivat terveydellisistä syistä, taudit levisivät ahtaissa oloissa ja hygienia oli kehnolla tolalla.

Teollistumisen alkuvuosikymmeninä tilanne ei olennaisesti muuttunut. Väkeä muutti kaupunkien tehtaisiin työhön. Heille rakennettiin ja järjestettiin asuminen omissa asuinyhteisöissä. Työväen asunnot -termi viittaa näihin nimenomaan työläisille tarkoitettuihin edullisempiin asuntoihin. Olot olivat joissakin hieman paremmat kuin maaseudulla, mutta ahtaus oli edelleen yleistä. Asunnoissa oli yleensä yksi huone, johon asutettiin neljästä kuuteen ihmistä. Isot, monen sukupolven ja sisarusien perheet asuivat samoissa tiloissa.

Edellä kuvaamaani historiallista taustaa vasten, on helppo käsittää sanonnan, Oma koti kullan kallis, syntyhistoria ja ajoittuminen 1800–1900 lukujen taitteeseen. Oma koti oli haave omasta tilasta, rauhasta, turvasta ja sen arvo oli lähes mittaamaton, siksi kullan arvoinen. Oma koti on paikka, josta kukaan ei voi häätää pois. Englanninkielinen vastine sanonnalle, Home Sweet Home, korostaa oman kodin tunnearvoa.

Käytännöllisesti ajateltuna sanonnan merkitys on selkeä, oman kodin hankkimiseen tarvittiin todella paljon rahaa ansiotasoon nähden.

Maassamme oli 2024 lopussa tilastojen mukaan 3806 asunnotonta yksin asuvaa. Asunnottomia perheitä oli 110. Uusimmat arviot kertovat, että asunnottomien määrä kasvaa ensimmäisen kerran 2012 jälkeen. Erityisesti työttömät, opiskelijat ja eläkeläiset joutuvat luopumaan asunnoistaan asumistukimuutoksien seurauksena. Asunnottomiksi määritellään nykyisin ulkona tai ensisuoissa nukkuvat, asuntoloissa ja majoitusliikkeissä asuvat, erilaisissa laitoksissa asuvat, vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa tiedossa, tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona majoittuvat. Tarkkaa lukumäärää on vaikea arvioida, koska marginaalissa elävien ihmisten tavoittaminen on haastavaa.

Uutena ryhmänä asunnottomien joukkoon ovat liittyneet pienpalkka-aloilla työssäkäyvät, joiden ansiotaso ei riitä asumiskustannuksien kattamiseen. Asunnottomuus keskittyy pääkaupunkiseudulle ja kasvukeskuksiin. Työpaikkoja löytyy pääasiassa kaupungeista, mutta asuntojen hinnat ja vuokrat ovat sellaisella tasolla, ettei ansiotaso riitä ilman asumiseen saatavaa tukea. Jotenkin mieleen nousee edellisen vuosituhaten alkuvuosikymmenten tilanne.

Juuri tällä hetkellä on vaikea nähdä käännettä parempaan, sillä hallitus on päättänyt vähentää valtion tukemaa kohtuuhintaista asuntotuotantoa. Omistus- ja sijoitusasuntojen omistajat odottavat mahdollisimman suurta tuottoa sijoituksestaan. Samansuuntainen ajattelu vaikuttaa ohjaavan kaupunkien vuokra-asuntojen hallinnoijia. Keskustelua on herättänyt muun muassa Hekan, Helsingin kaupungin vuokra-asuntojen, hinnoittelu. Kelan kriteerien mukaisia, kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja ei ole juurikaan tarjolla kasvukeskuksissa.

Rovaniemellä asuva tuttu kartoitti kaupungin vuokra-asuntotilannetta. Tulos on, että Kelan asumistukikriteereitä vastaavia vuokra-asuntoja löytyi tasan yksi. Kaupungissa vaikuttaa turismin mukanaan tuoma tilapäisvuoraaaminen, josta asuntojen omistajat saavat paremmat tuotot kuin vakinaisesta vuokraamisesta. Tämä on esimerkki siitä, mitkä seikat sanelevat asumisen ehtoja.

Työssäkäyvän on hankalaa asua kaukana työpaikasta. Asunnon voi saada edullisemmin, mutta matkakulut kasvavat. Matkustaminen vie paljon aikaa, mikä on poissa perheen yhteisestä ajasta. Samoja valinnan mahdollisuuksia joutuu miettimään myös asuntoa tarvitseva opiskelija ja eläkeläinen. Haluaako ihminen asua harvaan asutulla alueella asuttuaan aiemman elämänsä kaupungissa, hyvien liikenneyhteyksien, kulttuuritarjonnan, sukulaisten ja ystävien läheisyydessä. Asunto on paitsi ihmisen koti, se myös liittää hänet osaksi yhteisöä.

Oma lukunsa on asenteellinen suhtautuminen asunnottomaan ihmiseen. Pohdimme, onko hän luopio, syrjäytynyt luuseri, itse aiheuttamansa ahdingon syypää. Omassa kodissa asuvan on vaikea asettua asunnottoman tilanteeseen, saati pohtia asunnottomuuden taustalla vaikuttavia seikkoja. Työttömyys, sairaudesta tai vammaisuudesta aiheutunut este tulonsaantiin, palkkatyössä käyvän pienituloisuus, opiskelijan ja eläkeläisen tukien vähentäminen, yksinhuoltajan asema ja monet muut elämäntilanteet, joiden seurauksena markkinahintaisen asunnon hankkiminen ei ole mahdollista.

Asuminen on perusoikeus, mutta todellisuus näyttäytyy hyvin monenlaisena. Yhden kokemukseen perustuvan näkökulman asunnottomana elämiseen on sanoittanut Sairas T: ”Ne ei anna mun nukkuu, häättää vaa

pois. Väsyneenä päätä huppuu. Ai ku mul ois oma koti kullan kallis, nii ei ois pakko rämpiä, en dokaa kännii takii vaa sen takii et on lämmin.”

Olen juuri muuttanut takaisin tutulle alueelle Helsingissä. Uusi koti ei ole samassa talossa kuin aiempi kotimme, mutta hyvin lähellä sitä. Asuimme täällä yli kolmekymmentä vuotta ja muutaman vuoden pois-
saolon jälkeen tuntuu kuin palaisin kotiin tuttuun maisemaan. Alue on rakennettu väljästi, vanhoja ja uusia rakennuksia, korkeintaan neli-
kerroksisia kerrostaloja ja pieniä kerrostaloja. Talojen väliin on jätetty
viheralueita, pihoista on huolehdittu hyvin ja puistoalueet ovat suuria. Ulkoilu- ja lenkkimaastoja on lähellä, talvella hiihtoladut löytyvät mel-
kein pihalta. Julkiset liikenneytteudet ovat sujuvat ja palvelevat hyvin
eri suuntiin liikkuesssa, joten oman auton tarvetta ei juurikaan ole. Tar-
peelliset palvelut ovat hyvin saavutettavissa, pääosa pyöräillen tai jopa
kävellen.

Kotimme on taloyhtiössä, joka on rakennettu rakentamismääräys-
kokoelman mukaan ja kaikki tilat ovat täysin esteettömiä. Kynnyksiä
ei ole, oviaukot ovat riittävän tilavia pyörätuolin ja rollaattorin avulla
liikkuvalle. Hissi kuljettaa kerroksiin niin lastenrattaita kuljettavat
kuin muutkin liikkujat. Taloyhtiössä on mukavat yhteistilat, joissa on
mahdollista harrastaa ja kokoontua yhteisiin tapahtumiin, lisäksi asuk-
kaiden käytössä saunaosasto, kuntosali, pyykkitupa ja kuivaushuone.
Suunnittelussa ja rakentamisessa on huomioitu ekologisuus, raken-
nuskorkeus on valittu em. perusteella, energiaa tuotetaan katolle
asennetuilla aurinkopaneeleilla, jätteiden lajittelu ja kierrätys on suunni-
teltu mahdollisimman sujuvaksi. Tärkeä peruste asunnon valinnalle on
sen toimivuus erilaisissa elämäntilanteissa ja -tilanteissa elävien ihmisen
kannalta. Merkityksellistä on se, että kotia voi räätälöidä yksilöllisesti

lapsiperheen tarpeista, nuoriso- ja aikuisiän sekä ikääntyvän ihmisen
kodiksi.

Taloyhtiössä on käytössä teknologiaa turvallisuuden ja viihtyvyyden
varmistamiseksi. Asuntoa hankittaessa saimme valita, otammeko kaikki
saatavilla olevat älykotiratkaisut laajasti käyttöönsä tai valita osan niistä.
Kodin laitteet voi yhdistää toimimaan keskenään ja asentaa reagoimaan
asukkaiden tarpeisiin. Valaistus, lämmitys, ilmanvaihto ja akustiikka
saadaan säädettyä automaattisesti ulkolämpötilan, vuorokaudenajan ja
ihmisten läsnäolon mukaan. Veden ja sähkön kulutusta seurataan ja
optimoidaan tarpeen mukaan. Asumisen turvallisuus on varmistettu
tekniikan avulla, kamerat, anturit ja ovivalvonta tuovat mielenrauhaa.
Laitteistot on asennettu reagoimaan hätätilanteisiin, kuten vesivuotoi-
hin tai palovaaratilanteisiin.

Valitsimme tulevan kotimme paitsi asuinalueen, niin erityisesti sen yhtei-
söllisyyttä tukevien ratkaisujen vuoksi. Taloyhtiön yhteiset tilat, jotka
ovat muunneltavia ja joustavasti käytettävissä erilaisiin harrastuksiin ja
yhteisölliseen toimintaan. Kuntosali palvelee erilaisia ryhmäliikunnan
ryhmiä, kuten esimerkiksi pilates, jooga, kehonhuolto, joiden ohjaaja
löytyy taloyhtiön asukkaiden joukosta. Yhteistilassa on hyvä keittiö,
jossa asukkaat voivat valmistaa yhteisiä aterioita, sopia keittiövuoroista
ja viettää asukkaiden perhejuhlia tai järjestää kulttuuritapahtumia.

Asukkaiden yhteistoiminta luo vahvan perustan kaikkien viihtymiselle
ja turvallisuudelle. Erilaisten asukkaiden palvelutarpeisiin etsimme
yhteisiä ratkaisuja. Järjestämme yhteisiä retkiä teatteriin ja konsertteihin
sekä matkoja lähitienoon kulttuurikohteisiin. Kotipalvelun ja -hoidon
käynnit yhdistellään niin, että samat ammattilaiset käyvät taloyhtiössä

asuvien luona. Voimme luottaa siihen, että saamme tarvittaessa apua ja tukea elämäntilanteen muuttuessa, esimerkiksi sairauden edetessä ja tapaturman sattuessa.

Oma kotimme on valoisa ja avara kolmio. Minulle tärkeä sisäilman laatu on erinomainen eikä minun tarvitse huolehtia hengitysteiden kunnosta. Olemme kalustaneet asunnon osin vanhoilla kalusteilla ja täydentäneet muutamalla uudella hankinnalla. Mukanamme kodista toiseen kulkeneet tamminen kirjoituspöytä, appiukon sodan jälkeen rakentama ruokapöytä ja penkit, kuuluvat luonnollisesti asuntoon. Kirjahylly kirjoineen on arvoisellaan paikalla työhuoneessa. Kodinkoneet ovat uusia ja asunnon hankinnan mukana tulleita. Kodin tunnelma syntyy pääosin valaisimista ja tekstiileistä, joista osa on lähtöisin aiemmista kodeista ja osa hankittu uuteen kotiin.

Oma koti on paikka, josta kukaan ei voi häätää pois. Mielestäni samat asiat tai arvot ovat edelleen merkityksellisiä. Tulevaisuuden toiveiden kotini yhdistää modernia teknologiaa, noudattaa kestävän kehityksen periaatteita ja suomalaisia elämisen arvoja. Koti on paikka, jossa arki on sujuvaa, ympäristöystävällistä ja yhteisöllistä. Teknologia kehittyä ja asuminen muuttuu, mutta kodin tärkein tehtävä pysyy aina samana: tarjota turvallinen, lämmin ja viihtyisä pesä, jossa on hyvä elää – ”oma koti kullan kallis”.

ANNI RINTA-HARRI: Käännekohta

Kun muutin maalle, löysin yhteyden luontoon.

Olin vuosikymmeniä asunut kaupungeissa, myös ihan keskustoissa. Olen alkuperältäni maalaistyttö, maalaistalon kasvatti, jonka sukujuurret ovat vuosisatoja viljelleet maata. Parikymppisenä pyristelin kotoa pois, halusin ulos maailmaan, sykkivään kaupunkiin, jossa monenlaiset ihmiset asuvat. Kaupungin monet mahdollisuudet houkuttivat minua ja halusin kiihkeästi urbanisoitua ja heittää hyvästit maaseudulle.

Viisikymppisenä väsyin ja tympäännyin työhöni, parisuhteeseeni ja asuinympäristööni. Katujen melu, haju ja tymeät ihmiset hermostuttivat minua. Terveysteni reistaili. Kuin vahingossa minulle tarjottiin mökkiä vuokralle metsän keskeltä lammen rannalta. Olin innoissani ja ensimmäisen yönä vietin siellä yksin lokakuun sateessa. Minua pelotti kaikki se pimeys ympärillä. Tuntui, kuin olisin yksin maailmassa. Hiljaisuus oli käsittämätöntä, melkein melua. Odotin vain aamua, jotta tuntisin taas olevani maailmassa. Aamu aukeni kalvokkaana, harmaana ja kosteana. Kaikki oli liikkumatonta.

Seuraavan kerran saavuin mökille vasta huhtikuussa. Koko maisema oli nyt toinen. Täynnä elämää, orastavaa vihreää, tuulta ja raikkautta, lintujen ääniä ja pyrähdyksiä. Puhdas, kirkas ja kylmä lampi. Valtavat kuuset ja vanhat viisaat kivet. Pysähdyin ja muistin jotakin, jonka olin kadottanut. Jotakin syvää vanhaa yhteyttä, jonka mieleni ja kehoni oli unohtanut. Tunsin olevani paljaana. Päätin jäädä, vaikka vei kauan aikaa, kun sovittelin itseäni tuohon uuteen maisemaan. Miten täällä ollaan? Mitä jätetään pois ja mitä täyttyä tilalle? Välillä huomasin suorittavani mökkeilyä, kunnes tajusin ja uskalsin taas antautua.

Muutaman vuoden päästä muutin vakituisesti toiseen taloon maalla. Osasin jo olla ja paikasta metsän ja järven välissä tuli minulle hyvin rakas. Elämä kuitenkin heitti minut taas kaupunkiin. Siirtyminen oli järkevää, mutta myös tuskallista. Muistin vielä kaupungin rasittavuuden ja pelkäsin, miten sen kestän ja menetänkö suhteeni luontoon. Oloni oli vastahakoinen ja selitin itselleni, että kaupunkiasumiseni on vain väliaikaista. Ympärilläni on katujen ja autojen lisäksi onneksi myös isoja puita, repaleinen puisto, kalliota ja hiekkapolkuja. Niihin nojauduin. Ikkunastani näkyy laaja taivas, pilvet ja auringonnousu. Pikkuhiljaa aloin ajatella, että luonto oli jo sisälläni, silmissäni, ihollani. Voin asettua tähän kaupunkitilaan ja olen silti yhteydessä luontoon ja osa luontoa. Tietysti kaipaen oikeaa metsää ja voin matkustaa sinne, kun haluan. Täytyn siellä. Asuinpaikassani rakastan jokaista puuta, joka näkyy ikkunoistani. Tervehdin varikset, talitintit ja pupujussit. Silitän kallion ja kiven kylkeä ja olen luontoa. Pienikin on arvokasta. Onneksi luonto ei häviä, kun minä en häviä luonnostani.

HELENA TAPPER: Käännekohta elämässäni

”Haluatko olla mukana? Tietenkin.”

Kesällä 1996 meitä kokoontui kymmenkunta naista parin päivän NLP (Neuro- Linguistic Programming) -tapaamiseen Helsingissä. Jokainen meistä oli elämässään haasteellisessa vaiheessa joko yksityiselämässä tai ammatillisesti. Olimme kaikki ammatillisesti vaativissa tehtävissä, työskennelleet eri puolilla maailmaa ja yksityiselämässämme haasteiden edessä.

Kun minulta kysyttiin: haluatko olla mukana? ”Tietenkin” oli vastaukseni. En tiennyt mitä NLP tarkoittaa, tiesin vain, että tarvitsin vertaistukea. Kun ryhmämme aloitti, kysyttiin kuka haluaisi olla tapaamisen ”case”. Vastasin, että mielelläni.

Tällaiset tapaamiset vaativat melkein armotonta avoimuutta, ja valmiutta keskustella vaikeistakin asioista. Jokainen meistä kertoi vuorollaan omasta elämästään ja kävimme läpi ongelmiamme. Näin jälkepäin ajatellen ongelmat ja vaikeudet ovat yhteisiä, vaikka ne silloin tuntuivat olevan vain minun kohdallani.

NLP:n perusfilosofia lienee se, että puetaan sanoiksi ongelmat ja pyritään luomaan positiivisia mielikuvia omasta tulevaisuudesta, vaikka unelmakartan avulla. Oma jaksavuuteni oli tuohon aikaan koetuksella: olin yliopisto-opettaja, tein lisensiaattityötä ja olin pienen pojan äiti, yksinhuoltaja. Koin että en osannut mitään tai että olin huono kaikessa. Mutta nämä kaksi päivää näiden naisten kanssa muuttivat ajatteluni suuntaa. Siitä olen heille ja NLP-ohjaajille ikuisesti kiitollinen.

Muistan tuossa tapaamisessa laatimani unelmakartan. Siinä oli valkoinen talo kukkulalla tropiikissa meren äärellä. Nainen käveli poikansa kanssa noissa maisemissa ja yhdessä kuvassa löytyy myös mies. Nainen noissa kuvissa oli hymyilevä ja valoisa.

Mitä noista unelmista sitten toteutui. Lisensiaattityöni valmistui vuonna 1998. Muutimme poikani kanssa Washingtoniin vuonna 2000 ja sen jälkeen Pretoriaan vuonna 2007. Sain ja saimme viettää monia vuosia tropiikissa. Asuin lopulta Nairobissa valkoisessa talossa kukkulalla tropiikissa. En tosin meren äärellä. Olin onnellinen monia vuosia.

Palasin Suomeen kymmenen vuotta sitten. Poikani oli jo aloittanut oman elämän vuosia aikaisemmin. Ja lopulta yllättäen tapasin myös miehen, joka on sulhoni, kuten hän haluaa sanoa. Emme asu meren äärellä emmekä tropiikissa. Mutta järven rannalla. Ja tropiikissa käymme muutaman kerran vuodessa Espanjan Andalusiassa.

Tähän loppuun on siteerattava presidentti Stubbin puhetta Intian vierailulla ja ehkä muuallakin: ”Dream, believe, work hard and succeed”. Uskon näihin, etenkin unelmointiin, sitä kannattaa harrastaa. En useinkaan tee sitä, mutta se on ikään kuin kevyt tuulen vire kaiken tekemisen yläpuolella.

EILA VOIPIO: Pankkimaailma

Vieläkin muistan sen ilon ja pienen onnen tunteen, kun 60-luvun loppupuolella, alle kaksikymppisenä sain tiedon, että olen saanut kesätyöpaikan suuresta KOP:n konttorista Helsingissä.

Ensimmäiset kaksi viikkoa me tulevat kesätyöläiset olimme koulutettavina ja prepattavina KOP:n hulppeassa koulutuskeskuksessa meren rannalla. Itse koulutuksesta ja opetuksesta ei juurikaan ole jäänyt tietoisia muistijälkiä. Muistan vain kuinka todella nautin niistä päivistä. Parin tiiviin viikon jälkeen meidän katsottiin olevan sitten valmiit tiskin taakse asiakkaiden eteen koko kesäksi.

Ehkäpä onnistuin asiakaspalveluksessa ja minuun luotettiin, koska kesän jälkeen minulle tarjottiin jatkoa työsuhteeseen. Mieluusti suostuin

siihen ja lupauduin vuodeksi. Se sopi paremmin kuin hyvin suunnitelmiini, nyt saisin tarvitsemaani rahaa ja aikaa ajatuksille tulevaisuudesta.

60-luvulla ei ollut pankkikortteja eikä pankkiautomaatteja. Kun rahaa tarvittiin, se haettiin pankista pankkikirjalla. Käteinen raha oli arkea, sitä oli kaikilla kukkarossa. Pankissa käynti oli melkein kuin rituaali. Kaikki kävivät pankissa. Siellä kävivät köyhät ja rikkaat ja odottivat kiltisti vuoroaan. Toisille ladottiin iso setelipino tiskille, toisille ehkä vain yksi seteli, jolla oli selvittävä. Kaikkia kohdeltiin kohteliaasti ja asiallisesti, ehkä etäisesti mutta ei koskaan alentuvasti eikä nöyryyttävästi, olipa asiakkaan ulkoinen olemus millainen tahansa.

Henkilöllisyyskortti oli tärkeä, jollei sitten sattunut olemaan julkisuuden henkilö. Minun konttorini asiakkaina oli paljon tunnettuja näyttelijöitä, taiteilijoita ja kirjailijoita, joista useat onneksi tunnistin. Tauno Palo oli suosikkiasiakas, jonka käynti teki päivästä aina erityisen. Hän saattoi antaa käsisuudelman ja hänen karismansa toi aina hohtoa koko konttoriin.

Politiikka ei silloin vähääkään kiinnostanut, siksipä en tunnistanut poliitikkoja, en edes kaikkia hallituksen jäseniä. Kun kerran kysyin taas henkilöpapereita tuntemattomalta herralta, tämä aloitti vastauksen sanomalla hitaasti: ”Niiin, minähän olen liikenneministeri se ja se”. Pyysin anteeksi tietämättömyyttäni ja niin ministeri kaivoi ystävällisesti henkilöllisyystodistuksen lompakostaan.

Siihen aikaan pankkikonttorit huokuivat arvokkuutta ja vaurautta, tunnelma oli luotettava ja sisustus kalliita materiaaleja. Oli paljon upeita puupintoja, marmoria, kiiltävää messinkiä ja arvokkaita kivilajeja.

Oman hohtonsa konttoriini toi myös tietoisuus siitä että esimiehemme oli Sibeliuksen tyttären poika. Kerran viikossa Ruth Snellman kävi tapaamassa poikaansa ja sai aikaan historian havinaa kävellessään konttorin läpi pankinjohtajan huoneeseen.

Tänä vuonna on kulunut 60 vuotta kesätyöpaikasta KOP:ssa. Maailma on muuttunut, minä olen muuttunut, mutta niin todella ovat myös pankit muuttuneet. KOP on nykyisin fuusioiden ja monen nimen vaihdoksen jälkeen Nordea. Pankin konttoreihin ei enää voi astella sisään noin vain. Käteistä rahaa ei haeta pankista virkailijalta vaan ulkoa pankin seinästä. Virkailijan tapaamiseen varataan aika tai vielä mieluiten hoidetaan pankkiasiat netissä.

Aivan uudenlainen pankkikokemus tuli vastaan jokin aika sitten. Australiassa asuvalla siskollani on tili Nordeassa, jonne tulee pienen pienen eläke hänen nuoruusvuosiltaan ennen Australiaan muuttoa. Minulla on tiliin käyttöoikeus mutta tiliin ei ole pankkikorttia. Sisko tietää, että rakastan lukemista ja siksi toivoi minun nostavan tililtään rahaa joululahjakirjoihin.

Helsingissä on yksi ainoa Nordean konttori, Pasilan konttori, josta voi nostaa rahaa ilman pankkikorttia. Siispä sinne. Ulko-ovi on lukossa, oven avaa vartija ja kysyy miksi tulen. Hän päästää minut pieneen tuulikaappiin, jossa nyt toinen vartija kysyy uudestaan tuloni syytä ja päästää minut tuulikaapista varsinaiseen pankkisaliin kolmannen vartijan luo, jolta saan jonotusnumeron, kun olen selittänyt todella tarkkaan miksi olen tullut. Ensi vaikutelma huoneesta on vain jonkinlainen iso tyhjä tila. Kadun puolella ikkunarivin edessä on pitkä rivi vierä vieressä yksinkertaisia tuoleja. Onneksi löydän itselleni yhden vapaan ja kiiruhdan siihen istumaan. En haluaisi jäädä seisomaan, näyttää siltä että odotus-

aika voi venyä pitkäksi. Vieressä istuva mies selittää, että olin onnekas, kun pääsin heti sisään. Joskus joutuu jonottamaan ensin ulkona. Esimerkiksi huomenna, kun maksetaan eläkkeet ja on kuukauden loppu.

Meidän asiakkaiden vastakkaisella puolella on pitkä rivi virkailijoiden lasikoppeja ja koppien viereen ylös syttyi jonotusnumeroiden valot. Siinä istuessa ja jonottaessa muistui mieleen kuudenkymmenen vuoden takainen kaunis pankin konttori. Sama pankki, eri maailma. Täällä jonottavat vanhukset, mielenterveydestä kärsivät, alkoholistit ja huumeoporukat. Ja nyt myös minä. Moni puhui itsekseen tai jollekin näkymättömälle kaverille.

Tämä kolkko huone oli todella rikkaan pankin konttori. En olisi uskonut jos joku olisi näyttänyt vain kuvan. Täällä ei ollut mitään kaunista, vain valkoiset seinät ja harmaa laminaattilattia. Istuessa mietin, olisipa täällä edes yksi iso viherkasvi ja seinällä pari kaunista maisemajulistetta.

Sain asiani hoidettua ystävällisen virkailijan kanssa ja kävelin ulko-ovelle, se oli eri ovi kuin sisään tullessa. Silloin lauluja lauleskellut nuori nainen juoksi perääni ja huusi: ”Täytyy päästä kuselle, en jaksa enää.” Nuori nainen jätti jonotusnumeronsa vartijalle ja juoksi ulos jonnekin pissalle, en tiedä minne.

Seisoin kadulla, aurinko paistoi ja mietin, olinko ollut puoli päivää Kaurismäen elokuvassa?

AUNI-MARJA VILAVAARA: Viesti on selkeä, mutta mikä se on?

Heräsin siihen, kun hälytysajoneuvon äänet kaikuivat hiljaisessa yössä jostain ei niin kaukaa. Heti tuli mieleen kaikki ne tilanteet, joissa on tarvittu ambulanssia, poliisia ja paloautoja. Niitä on kerennyt olla monia tähän ikään mennessä. Onneksi pelastuslaitos on olemassa. Muistan lapsuudesta, kun paloauto tuli vasta tarkistamaan, kun mökki oli palanut tai ambulanssi kun sitä ei enää tarvittu. Nyt tulee, vaikka helikopteri jos tilanne sitä vaatii.

Hälytysajoneuvon ääni on kuin selkäytimen syvyyksiin sijoitettu vastaanotin. Se saa valppaaksi. Olen monta kertaa autolla ajaessa siirtynyt sivuun antaman tietä, että joku näistä ajoneuvosoista pääsee ohitse. Muistan vieläkin elävästi, kun viime kesän aurinkoisen retkipäivän, kun minulla oli kyydissä pari lasta. Poliisi ajoi pillit soiden ja siniset valot välkkyen samaa puolta kovaa vastaan, se oli sekunnin murto-osa, kun sain auton sivuun. Sillä oli varmasti kiire jonnekin, jotakin pelastamaan jostain vielä pahemmasta.

Tällä kertaa paloi naapurissa. Kerrostalo oli liekeissä. Mikähän senkin sytytti. Uskon, että sekin selviää. Tekniikka on kehittynyt, kaikista jäljistä saa jotain selville. Näitä paloja sattuu aika usein. Joskus ne ovat tahallisesti sytytettyjä, mutta useimmiten erilaisista sähkölaitteista alkunsa saaneita. Tämäkin paloi osoittautui tilaustyöksi. Joku tilasi jostain ja maksoi nuorille pojille, jotka jäivät kiinni ja joutuvat syytteeseen. Tämä on uutta Suomessa, tilatut tuhopoltot.

Viimeisen vuoden aikana olen saanut todistaa useiden autojen palamista ihan lähiympäristössä. Yksi osui ihan lähelle. Siitä meni vain ikkunat

ja sisustus. Se jätti kuitenkin epävarmuuden. Eikö mikään ole enää turvassa. Viereinen auto paloi romuksi. Joku kommentoi, että näitä autojahan nyt palaa joka päivä jossakin. Näinhän se on, mutta minusta se ei ollut näin vielä minun nuoruudessani vuosikymmeniä sitten. Kuka näitä tekee ja miksi? Kunnollista vastausta ei ole saatu.

Jos autoihin murtautumien on konkreettista ja silmin nähtävää ja käsin kosketeltava, niin mitä tapahtuukaan tietoliikenneverkoissa? Joka päivä sähköpostin käyttäjä saa roskapostia, jonka avaaminen voi avata tien murtautujalle tietoihisi. Sinulta voi kadota rahat tililtä tai viedään identiteetti. Myös puhelinsoitoista on tullut keino harhauttaa ja saada tietoja toisen pankkitilin tyhjentämiseksi. Ei tässä vielä kaikkia. Kotiovelle voi tulla kaupustelija, joka sitten kähveltääkin eteisestä avaimet ja lompakon ohimennen. Tätä kaikkea sattuu joka päivä ja kaikkialla. Miten tähän on tultu? Poliisi kertoi, että näitä soittoja, joilla yritetään urkkia tietoja, tulee kymmeniä miljoonia joka päivä. Ja tätä tapahtuu koko ajan kaikkialla. Ei ole ihme, jos ihmiset eivät enää uskalla puhua vieraille ihmisille. Oman lompakon avaaminen kadulla on suorastaan uhkarohkeaa. Vai onko niin, että täällä Suomessa olemme eläneet lintukodossa, jossa paha maailma taskuvarkaineen ja asunnon valtaajineen on ollut kaukana.

Samaan aikaan droonit lentävät milloin, minnekin. Nyt ne ovat tulleet myös Suomeen. Vaikka me luulimme, että ne ovat vain lehtijuttujen takana kaukana meistä. Ukrainassa niiden on kerrottu metsästävän ihmisiä kadulla, mutta siellä onkin sota. Sotauutisia tulee joka puolelta. Pahimmilta tuntuvat ne jutut, kun pommit iskeytyvät kouluihin ja sairaaloihin. Se on niin kauheaa, että siihen turtuu, suojellakseen itseään.

Samaan aikaan saa lukea juttuja, miten ihmisiä kohdellaan ihan kotimaisilla työmarkkinoilla, ei makseta palkkoja, huijataan vuokrissa ja peritään maksuja siitä, että saa työpaikan. Se joka ei saa rahaa, se jää nuoleman näppejään. Se joka ei uskalla pitää kovaa ääntä ja puolustautua, se häviää, sitä ei enää ole.

Nämä kaikki tapahtumat kertovat jotain ajastamme, sen ilmiöistä. Suurimmalla osalla meistä asiat ovat hyvin, ruokaa, vaatteita ja ajanvietettä riittää niin paljon, että ei tarvitse olemassaolon edellytyksistä murehtia vaikka pitäisi.

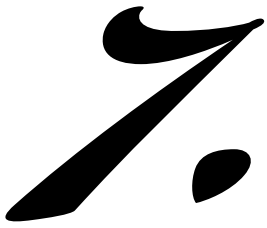
Mutta entä ne, joilla ei mene siinä ainutkertaisessa elämässä hyvin? Sieltä nousee vastarintaa, se voi olla se ilkkuva naapuri, jonka auto paloi tai se voi olla erääntyneet verosaatavat, jotka paloivat. Se on se ikävä kaveri, jonka luo mennään puukko taskussa perimään huumevelkoja. Mistä ihmiset ovatkaan oppineet perimään velkojaan väkivaltaisesti tai olemaan väkivaltaisia toiselle, jonka naama ei miellytä. Tai se on se vaimo, joka ei osaa olla hiljaa, kun mies puhuu. Nyrkki tai puukko heiluu, vaikka lapset ovat siinä vieressä. Mistä tämä väkivalta kumpuaa?

Ei ihmisen elämä ole elokuvaa eikä videopelejä, se on ihan elävää ihmisen ainutkertaista elämää, ihminen ei herää enää henkiin, jos henki on mennyt. Miksei sitä enää surra?

Ihmisiä katoaa joka päivä. Joka päivä joku päättää lopettaa omat elämänkulkunsa. Joka päivä joku on yksinäinen. Kaikesta surusta ja vastoinkäymisistä huolimatta jokainen uusi päivä on uusi alku ihmisen elämässä.

Mitä tekee yhteiskunta? Sen viesti on selkeä, jos et pärjää omillasi, niin olet luuseri. Tämä on raaka ja vääristynyt viesti ihmisistä ajatellen. Kukaan ihminen ei selviä ilman muiden ihmisten tukea jossain muodossa ja jossain elämän vaiheessa, toiset ihmiset enemmän ja toiset vähemmän. Ihminen tarvitsee toista ihmistä.

Väkivalta niin yksilön kuin yhteiskunnankin puheissa, kuvissa ja teoissa kertoo viestiä siitä, että yhteiskunnan turvaverkot ovat pettäneet ihmisen ja yhteiskunnan. Kukahen osaisi kääntää viestin päättäjien kielelle, niin että ymmärrettäisiin vaihtaa suuntaa ja opittaisiin ottamaan koppi ihmisestä ja ihmisyydestä.

Kirjoitus- harjoituksia

LIEKO LEPISTÖ: Timo tuli taloon

Miten olinkaan odottanut sinua, rakkaani, Timo! Olin suunnitellut yhteisiä TV:n katseluhetkiä, me kaksi siinä sohvalla rinnakkain tai ehkä sylikkäin. Olin kuvitellut, miten painaisin pääni päätäsi vasten, miten nukkuisimme yhdessä, lämmittäisimme toinen toisiamme ja olisimme lähes kietoutuneet yhteen. Voi, miten kaikkia ihania, kauniita ja rakkautta täynnä olevia yhteisiä hetkiämme olinkaan odotellut!

Mutta: kohtalo ja sinä, Timo Tapani, päätitte toisin. Sinä valitsit rakkaimmaksi henkilökseksi mieheni. Sinä hyppäsit heti ensimmäisenä päivänä hänen syliinsä kehräämään. Minä ruokin, silitän ja harjaan sinua, opetan temppuja sinulle, kuten raapimislaudan käytön ja annan

siitä hyvästä namin sinulle. Sinä jaksat olla paikalla ja katsoa minua jopa silmiin juuri niin kauan kuin nameja on tulossa. Namien loputtua sinä käännät selkäsi minulle ja poistut toiseen huoneeseen.

Minun sylistäni rimpuiet pois, mutta aviomieheni sylissä viihdyt hyvin ja menette yhdessä parvekkeelle katselemaan lintuja. Lintuja siinä talomme lähistöllä onkin runsaasti, sillä asuinpaikkamme on lähes meren rannalla. Talvella kuulemme naakkojen naksutusta, variksia ja tilhiparvia on myös. Keväällä tilanne räjähtää: ensin tulevat kirkuvat lokit ja sitten hanhet saapuvat valtavina parvina, pikkuhiljaa lentävät muutkin muuttolinnut paikalle, kuten västäräkit, kottaraiset ja peipot. Joskus huippuelämyksenämme saatamme nähdä kurkia, joutsenia tai jalohaikaroita. Parvekkeemme sijaitsee kerrostalon ylimmässä kerroksessa ja räystään alla on pikkulintujen pesä, jonne tuijotat kaihoisesti ja nuoleskelet suupieliäsi pienellä kielelläsi. Pystyinkö minä tarjoamaan mitään sellaista, mistä olisit todella kiinnostunut? Tai onko minun henkilökohtainen tuoksuni jotenkin vääränlainen, kun olet hullaantunut mieheeni, mutta minua vain siedät jotenkuten?

Kutsumme sinua, Timo Tapani, Arabian ainoaksi aateliseksi, prinssiksi tai vähintään kreiviksi, sillä sinulla on hieno sukutausta ja esi-isäsi ja -äitisi ovat tarkasti valitut ja kirjattu rekisteriisi. Aikaisempi nimesi on ollut Dimitr, mutta koska Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on kestänyt jo yli neljä vuotta, mieheni halusi muuttaa nimesi vähemmän venäläisyyteen viittaavaksi ja hän keksi nimekseen Timo. Minä puolestani halusin ristiä sinulle sointuvan toisen nimen ja aloin kutsua sinua Timo Tapaniksi.

Koska olet hieno rotukissa, puhdasverinen Venäjän sininen, ruumiin rakenteesi, silmiesi väri, korviesi asento ja karvasi väri sekä laatu

ym. tekijät sinussa ovat tarkoin määritelty. Tietenkään emme ole viemässä sinua mihinkään näyttelyyn vaan nautimme seurastasi ihan vain kotioiloissamme. Ruumiinrakenteesi on täysin erilainen kuin tavallisten maatiaiskissojen: sinulla ei ole pyöreitä silmiä tai kasvoja, raajasi ovat pitkät ja kehosi muistuttaa enemmän gepardia kuin tavallista tallikissaa. Olet aatellinen adonis! Aktiivisen, uteliaan ja oppivaisen luonteesi avulla voisimme opettaa sinulle temppuja – olenkin haaveillut yhteisestä kotisirkuksesta.

Kun sinulla, Timo Tapani, on nälkä, luot merkitsevän katseesi minuun, katsot syvälle silmiini ja kielesi lipoo suupieltäsi. Tietysti minä ymmärrän oitis, että haluat ruokaa. Kerran, kun olin jostain syystä suuren surun murtama, sinä vaistosit sen ja tulit sänkyyni, tyynylleni nukkumaan koko yöksi. Kissa ymmärtää ja tuntee enemmän kuin ihminen voi kuvitella!

Joku tuttuni on todennut – minun mielestäni ilkeästi – että sehän on vain kissa. Sekö olisi vain kissa! Minä olen onnellinen, kun saan palvella hänen majesteettiaan, Timo Tapania. Tyydyn osaani nurkumatta, etten ole sinulle elämäsi keskipiste, mutta kuitenkin jokseenkin mukiin menevä palvelijatar.

Sigmund Freud on kirjoittanut: ”Mikään aika kissan kanssa ei ole hukkaan heitettyä”. Olen samaa mieltä.

LEEPA PAIJA: Hannu ja Kerttu -satu käänteisestä näkökulmasta eli noidan tarina

Olen vanha eläkeläisnainen ja asustellut vuosikymmeniä kaikessa rauhassa metsän keskellä talossani. Tuona aikana olen rakentanut, somistanut ja sisustanut taloa mieleisekseni muistuttamaan lähinnä piparkakkutaloa. Taloa ympäröivää puutarhaa olen huolella hoitaen saanut näyttämään satumetsältä. Vaeltelen ja nautin ympärillä olevasta luonnosta päivittäin. Metsä tarjoilee runsaasti täydennystä ruokapöytään, keräilen runsaasti marjoja ja sieniä, säilön ja varastoin talven varalle. Pienituloisena eläkeläisenä ja kasvissyöjänä saan ison osan ravinnosta metsästä ja omasta puutarhasta.

Eräänä päivänä havaitsen metsässä harhailevat kaksi lasta, tyttö ja poika. Ihmettelen, miten he ovat lähteneet näin syvälle synkkään metsään ilman aikuisia. Vieraat ovat harvinaisia ja suhtaudun heihin yleensäkin epäilevästi. Nyt tilanne on vielä pahempi, koska lapset tulevat puutarhaan ja ryhtyvät syömään hedelmiä puista, marjoja pensaista ja kasviksia kasvimaalta. Tilanne on keskeytettävä ja pyydän lapset sisälle taloon. Lapset katsovat minua hieman pelokkaasti ja kuulen Kertun kuiskaa- van, että tuo vanha nainen on varmasti ilkeä noita.

Lapset tulevat pelokkuudesta huolimatta sisään ja kertovat, että heidän nimensä ovat Kerttu ja Hannu. Lasten koti on hyvin köyhä eikä kaikille riitä tarpeeksi ravintoa. Äitipuoli teki epätoivoisena ratkaisun ja epäinhimillisen päätöksen lähettää kaksi lapsista metsään selviytymään omin avun ja tosiaan auttaen. Kerttu ja Hannu ovat vaeltaneet useita päiviä, ovat nälkiintyneitä, janoisia ja väsyneitä. He ovat kuitenkin olleet neuvokkaita huomattaessaan, että voivat helposti eksyä suureen metsään. Vaikeassa tilanteessa he ovat keksineet ratkaisun. Hannu on käyttänyt

heidän kotoaan saamansa vähät eväsleivät murentaen niitä matkan varrelle löytääkseen reitin takaisin kotiin perheensä luo.

Ajattelen, että voin hyvin pitää lapset talossa, koska heidät on selkeästi jätetty heitteille ja oman onnensa varaan. Talossani heille ei voi tapahtua mitään pahempaa kuin keskellä synkkää metsää ilman ruokaa, suojaa ja lämpöä. Hannu ja Kerttu eivät voi tietää, mitä heidän noidaksi olettamansa nainen suunnittelee heidän varalleen. He olettavat, että noidaksi oletettu nainen pitää heitä vankina talossaan eivätkä he pääse koskaan takaisin kotiin. Luottamus omiin kykyihin ja selviytymiseen kannustaa peloista ja epävarmuudesta huolimatta. Niinpä he kohtaavat kuitenkin yhdessä rohkeasti pelottavan tilanteen vieraan vanhan naisen talossa.

Joitakin päiviä talossani majailtuaan Hannu ja Kerttu kertovat haluavansa yrittää paluuta kotiin. Mietin pitkään, mitä vaihtoehtoisia ratkaisuja on olemassa. Voisin vaatia lapsia pysymään talossani, mutta loputtomiin sekään ei ole mahdollista. Kotiinpaluu ei vaikuta hyvältä vaihtoehdolta, mikäli lapsilla ei ole siellä riittävästi ruokaa. Lopulta keksin kolmannen vaihtoehdon. Lupaen saattaa lapset kotiin ja otamme mukaan säilömiäni marjoja ja sieniiä, kasvimaalta juureksia ja kasviksia, hedelmäpuista omenoita ja luumuja. Saatan lapset kotiinsa tuomisten kanssa. Äitipuoli ottaa lapset vastaan silmät kyynelisinä. Hän toteaa, että ei olisi halunnut missään nimessä tehdä sellaista ratkaisua, ellei olisi ollut epätoivoinen. Äiti pyytää sydämestään anteeksi lapsiltaan, haluaa heitä tiukasti ja toteaa, että he selviytyvät nyt varmasti yhdessä perheenä eteenpäin.

ANNI RINTA-HARRI: Esineen tarina

Tässä minä seison rivissä muiden kaltaisteni kanssa. Suorana ja ryhdikkäänä. Sääntöisesti hoitaen omaa tärkeää tehtävääni. En siis muodoltani poikkea muista millään tavalla, mutta silti valokeilassani on oma universumini. Minun tarkoitukseni on valaista maata. Olenhan lyhtypylväs.

Me seisomme suorassa jonossa vähän niin kuin armeija, jota joku muu käskyttää. En edes tarkalleen tiedä, missä komentokeskukseni sijaitsee, mutta sieltä lähetetään impulssi, milloin lamppu syttyy ja milloin sammuu. Tuskin siellä on yhtään ihmistä vaan kaikki on automatisoitu.

Mutta ihmisiä varten minä tätä työtä teen. Ja olen ylpeä tehtävästäni. Runko pystyssä, vaikkakin kaula nöyrästi taivutettuna. Rakastan näitä pimeneviä syysiltoja ja -öitä, jolloin saan taas loistaa. Kesät ovat tylsiä ja pelkään, että olemassaoloni silloin jopa unohdetaan.

Valokehäni ulottuu niin pitkälle, että se melkein hipaisee vieruskaverini auraa. Tunnen kuitenkin olevani yksilö, juuri minä. Sitä paitsi sijaitsen kutakuinkin keskellä tätä rivistöä. Olen siis ikään kuin keskuspylväs. Hehheh! Voisi tietysti mielenkiintoista olla tuolla laitimmaisena. Miltä maailma sieltä näyttää? Loppuuko se sinne?

Valokeilani läpi kulkee ihmisiä. Pieniä ja isoja, lapsia ja vanhuksia. Useimmiten kuitenkin aikuisia. Kovalla kiireellä, kengät kopisten, katse maahan luotuna. Heihin on vaikea saada lämmintä kontaktia. Joskus ajattelen, että kaikkien ihmisten elämä ei juurikaan poikkea minun elämästäni. Työhön, kotiin, valot päälle, valot pois. Aivan kuin aikuisia ihmisiäkin ohjattaisiin jostakin ulkoisesta komentokeskuksesta.

Päivisin, kun valoni ei pala, minulla on aikaa torkahdella ja miettiä omiani. Työssäni kaikkein eniten pidän aivan pienistä ihmisistä. Niitä tulee aamupäivisin ja iltapäivisin keltaiset haarniskat päällä parijonossa höpisten, nauraen, huudellen. He ovat vallattomia eivätkä malta millään kulkea suoraan, vaan pysähtelevät ja saattavat jäädä lähelleni leikkimään ja tutkimaan tuulen kuljettamia lehtiä tai ötököitä, joita juurellani asuu. Nautin todella noista hetkistä. Heitä ohjaavat aikuiset patistelevat jatkaamaan matkaa. Ruoka odottaa jo päiväkodissa.

Kaikkein eniten odotan yhtä tiettyä vanhaa rouvaa, joka kulkee hitaasti keppinsä kanssa. Hyrähdän ilosta joka kerran, kun kuulen kepin kopinan lähestyvän. Sieltä hän tulee ja pysähtyy usein nojailemaan kylkeeni. Oijoi, miten se lämmittää. Me kaksi yksinäistä olentoa sanattomasti lohdutamme toisiamme.

Nuoret ihmiset ovat myös vinkeitä. He saattavat liimata kylkeeni liimalappuja. En oikein tiedä, mitä ne merkitsevät ja viestittävät, mutta minua ei lainkaan haittaa pieni koristelu. Vaalin ylpeydellä jokaista värikästä lappustani. Olen kuullut, että jotkut kollegani ovat joutuneet käsittelyyn, jossa karmean hajuisella liuoksella heidän kylkensä on hangeattu paljaiksi. Onneksi minä olen pelastunut sellaiselta käsittelyltä.

Kerran tosin hermostoni meni aivan sekaisin. Aloin siristä ja säristä, väristä ja sätkiä enkä hallinnut valokeilaani ollenkaan. Kaikki alkoi pikkuhiljaa, mutta pian oli täysi kohtaous päällä enkä pystynyt millään asettumaan tehtävääni. Luulin, että nyt koitti loppuni. Huusin tukahtuneesti apua ja paikalle tulivat kaupungin sähkötyöläiset.

Hermokeskukseni vaihdettiin uuteen ja modernimpaan versioon. Opeeraatio kävi heiltä tuossa tuokiossa. Valokeilani oli sen jälkeen entistä kirkkaampi ja laajempi ja tunsin nuortuneeni vuosikymmeniä. Nautin olostani ja olin tosi kiitollinen auttajilleni. Onneksi meillä on tämä yhteystyö ja avunantosopimus meidän pylväiden ja ihmisten välillä. Homma hoituu ja maailma pysyy paikallaan.

PAULIINA TAIPALE: Runoja

Varpunen, ystäväni
pälyilee
suviaamun suloisuudessa
värisee, kääntää päätään
vanhan, kuluneen liikennemerkin päällä

Kuulen laulua
joka hämmästellän suree
katkeruuden kivettynyttä sokeutta

Kuulen laulua
jota lempeä voima valaisee
niin helposti, kevyesti

Kuulen laulua
jossa hiljainen rohkeus soi
kaikilla kielillä
voittaen kaiken väkivallan
ja ihmisen vähättelyn
uutisten vyöryvien massojen yli

Tässä yhteydessä
luottamuksen väkevässä uskollisuudessa
voimistun

Matkalla Viipuriin kesällä kerran

Puut kuin pyhäin juhlasaatossa
Teittemme reunamilla
välkettä, järviä, metsää, soita
lisää järviä
meren vapaata ulappaa
Lähellä harmaa, keloutunut mänty
oksallaan korppi kääntää hitaasti päätään
Kesäinen västäräkki ei väsy
Lensikö se tänne valtakuntien rajojen yli
mammavainaan kotipihoilta Vaalimaalta?

Ihmisen kasvoja minä tällä matkalla kysyn
Mitä kulkee mukana olkapäilläni?
Keiden kanssa jaan kysymykseni?
Mitä Karjalan Kannas kajastelee, heijastelee
tienhaarassa kulkeville?

Suot ja järvet puhuvat minulle selvää suomea
Kallioista en tiedä
Näillä teillä on riittänyt matkalaista moneen suuntaan

Lopulta
ihmiselämän ainutkertaisesta karheasta hehkusta
on kyse
Toivon nuotiotulilla tuokion toisiamme tähyilemme

Olemmeko me mitään muita
kuin sotilaitten ja pakolaisten lapsia?

Kaikki

Katson teitä
elämän matkalaiset
sukuni edelläkävijänaiset

Kuuntelen kertomaanne
tunnen jotakin teidän iloista
suruista, uskalluksesta
katseenne viisaudesta
karheitten käsienne jäljistä

Kun oli lähdeittävä ja pysähdyttävä
huoahdeittävä
huolehdittava niin monesta
Uuteen aamuun astuttava
sodassa,
evakossa,
kotiinpaluussa

Kun katson teitä
edelläkävijänaiset

Asetutte viitoiksi vakavalle hiljaisuudelle
Odotatte minua tienhaaroissa
kun ajatukseni etsivät suuntaansa
ja opettelevat ymmärrystä
valinnoissa
tässä ajassa

Kun niin suuret, vaikeat asiat ovat yhä jälleen maailmassamme totta

Maan haavat sammaloituvat
Raudan raskaat kouraisut haurastuvat risahtaen
Rikkimennyt eheytyy
kun löytyy
mistä pitää kiinni

Valon havinaa mäntykankaalla
taivaan sinen tyyntyneessä heijastuksessa
Karkeloivat koivikot tuoksuvat aamulta

Äitien hiljaisesti häivähtävissä surukatseissa
avautuu valon kokoinen aukko
lasten toivon kasvaa

”Aikanaa ellää pittää!”

sano äitvainaa

Näillä mennään tänäänkin

Aamusumun sylistä nousseina

Uuden valon kirkkaudesta häikäistyneinä!

Maria Akatemian kirjoittajaryhmä
Täyttä elämää eläkkeellä (2025–2026)
tutki ikääntyvien helsinkiläisten
merkityksellistä roolia yhteiskunnassa
kirjailija ja kirjoittamisen ohjaaja
Tiina Katriina Tikkasen johdolla.
Tästä tutkimusmatkasta syntyi upeita
tekstejä, jotka on painettu tähän
antologiaan. Toimintaan saatiin
rahoitus Helsingin kaupungilta.